ДА БЪДЕШ РИМЛЯНИН В МИЗИЯ

Антропонимия и просопография
на романизираното население
в Горна и Долна Мизия

Калин Стоев

Tendril Publishing House

Да бъдеш римлянин в Мизия

Антропонимия и просопография на романизираното население в Горна и Долна Мизия (I–III в.)

Калин Стоев

Издателска къща „Тендрил“
София, 2017

Съдържание

Увод 3–22

Глава първа
Прелюдия към римска Мизия: завоевание и политика на урбанизация в мизийските земи от Август до Траян 23–63

Глава втора
Войската като среда на романизация: рекрутиране и авансиране в легионите и помощните части 65–157

Глава трета
Романизация на градските и извънградските магистрати 159–227

Глава четвърта
Наследственост и разпространение на римската именна система в Горна и Долна Мизия 229–260

Заключение 261–267

Именен каталог I 271–433
Именен каталог II 435–455
Диаграми 457–477
Библиография 479–504
Географски показалец 507–513
Именен показалец 515–526
Тематичен показалец 527–535

Увод

„Романизация“ е едно от най-често използваните понятия в науката на класическата античност, което служи за обобщаване на мащабни процеси на политическа, социална, икономическа и културна интеграция на племена, народи, градове и техните елити в Римската империя[1]. Същността на понятието, от една страна, му осигурява централно място в изследването на римските провинции, но от друга, в голяма степен, му отказва възможността за самостойно съществуване. Това е така, защото романизацията представлява оформена от римската власт доминираща тенденция, която структурира по определен начин институциите, ритъма на живот, културата и традициите на даден регион или социум. Самата „романизация“ е трудно проследима извън конкретни исторически процеси, което поражда и повечето спорове относно валидността на термина като историческа реалия[2]. „Романизация“ безспорно съществува, но дали трябва да бъде разглеждана като автономен процес е твърде спорно. Много по-оправдано е да я определим като съвкупност от много обстоятелства, които определят римския характер на даден регион.

Следователно „романизационният процес“, като обект на изследване, е тясно зависим от начина, по който се проявява в конкретната изворова база, а тя, във всички случаи, е определена от историческия контекст на римската власт в провинциите.

Настоящият текст няма за цел обогатяване на значителната терминологична база или комплексно изследване на, междувременно развилият се до степен на отделен културно-антропологичен и дори онтологичен дискурс, термин[3]. Разбираемо е желанието на съвременния изследовател да се наслади в пълнота на възникващите пред очите му „нови форми“, породени от контакта на две различни култури. За съжаление, всестранното изследване на романизацията с всички признаци, които могат да ни дадат разбиране за идентичността, менталността и културната обвързаност на „биващите римляни“, поради обективни трудности (класификацията на археологическа база и недостатъчно теоретично обобщения проблем за романизацията в мизийските провинции), все още е въпрос на бъдещи изследвания.

Поради това представяната монография възприема формата на просопографско проучване, за да се занимае с един определен проблем на романизационния процес в двете Мизии. Или, с други думи, обичайните цели на едно просопографско проучване[4] тук са формулирани с оглед приноса към знанието за конкретно явление – феномена „романизация“. Трябва да поясним, че в настоящия текст понятието „просопография“ не е ограничено само до първичното си значение на „описание“ на отделни личности. То покрива и двата етапа на просопографското изследване, възприети в модерната историография: първи, съставяне на каталог на изследваните личности; втори, анализиране на събрания просопографския и антропонимичен материал с оглед изказване на хипотеза относно протичането на определени исторически процеси[5], които ние определяме като „романизационни“. Така нашата просопография цели описание на състава на романизираното население в провинциите Горна и Долна Мизия и извеждането на определени изводи за начина на възникването му.

---

1 G. Alföldy, “Romanisation–Grundbegriff oder Fehlgriff? Überlegungen zum gegenwärtigen Stand der Erforschung von Integrationsprozessen im römischen Weltreich,” In: Z. Vizy (ed.), *Limes XIX. Proceedings of the XIXth International Congress of Roman Frontier Studies held in Pécs, Hungary, September, 2003* (Pécs, 2005), p. 25 и сл.

2 Основните определения за термина вж. пак там, 25–27. Според обобщението, предложено от Н. Гудеа (N. Gudea, “Câteva aspecte şi probleme în legatura cu procesul de romanisarea în Dacia,” *Apulum* XIII.2 (1975): 97–98), в библиографията е видима разграничителната линия между една част от изследователите, които смятат романизацията за процес, чието съществуване е напълно естествено и не е нужно да бъде експлицитно изследвано извън останалите аспекти на римската власт. Мнението на Гудеа е поддържано от учени като Т. Момзен, Ю. Юнг и Фр. Алтхайм докато според Ф. Хаверфийлд, Л. Берто, Ф. Кюмон и др. романизацията е реален, сложен, показен процес. Въпреки съмнението си, че романизацията е напълно автономен процес, на места ние използваме и тази дума, за удобство.

3 J.C. Barrett, “Romanization: a critical comment,” In: D.J. Mattingly (ed.), 1997, 51–64.

4 “*...to collect data on phenomena that transcendent individual lifes...*” – K. Verboven et al., “A Short manual to the Art of the Prosopography,” In: K.S.B. Keats-Rohan (ed.), 2007, p. 41.

5 K.S. B. Keats-Rohane, “Chameleon or Chimera? Understanding Prosopography,” In: K.S.B. Keats-Rohan (ed.), 2007, 6, 10.

Увод

Произходът и развитието на романизираното общество в римските провинции има признато „място“ в романизационния дискурс. Пренасянето му в провинциалната конкретика с помощта на просопографията ще способства за определянето на тези лица от населението на провинциите, които са носители на, доскоро като че ли безлично разглежданите, особено в българската литература, тенденции в романизационния процес. Следователно този точно определен и изключително важен фокус ще съдейства за дефинирането на „романизационния“ потенциал на местното население да следва общоимперската тенденция на „романизацията“, или на желанието, стремежа или възможностите „да бъдеш римлянин“ в определени социални, исторически и географски условия[6].

Така целта на настоящата работа е съобразена с присъщите на генезиса на термина „романизация” конотации, които еднозначно касаят исторически процеси, чиито краен резултат е заличаване на разликите между римските общини (разбирано тук не толкова в етническия, колкото в юридическия смисъл на „римски граждани“, често обозначавани с термините *cives, ingenui, Quirites, Romani*) и перегриналните общности (разбирано като общности на римски поданници без гражданско право – *peregrini, subiecti, provinciales* – в провинциите на империята)[7]. Това означава, че предмет на изследване са „участниците“ в изграждането на тази романизационна социално-политическа действителност, които са познати от епиграфския материал с може би най-конкретния признак за римска идентичност – римската номенклатура, техният произход и интеграцията им в социално-политическия живот на провинциите Горна и Долна Мизия.

Можем да обобщим, че настоящето изследване е по същество изследване на „романизацията“, материализирана чрез активността на тези членове на мизийското общество, които, в рамките на настоящото изследване, поради естеството на имената си, могат да бъдат определени като „романизирани“.

С този си подход, ние следваме един класически принцип на романизационната концепция. В историята на романизационните търсения е отчетлива връзката с конкретната методика на изследване. Така със зараждането на модерната историография към края на XVIII – началото на XIX в. на провинциите е отредена съвсем малка роля в цялостната картина на римското общество, представяно в класически съчинения като тези на Е. Гибън и Б. Г. Нийбур, които се базират преди всичко на сведенията на древните автори[8]. Едва Т. Момзен прави сериозен принос към методологията и историографията на тези проучвания, въвеждайки в изследователско обръщение серия от нови извори – на първо място латинската и гръцка епиграфика, а също така и нумизматичните сведения. Резултатът от неговата дейност, особено със започване на работата му върху огромния корпус на латинските надписи (CIL), е трайното влизане на римското провинциално общество, култура и религия в полезрението на учените-античници, а оттук и развитието на концепцията за романизацията. Последната, в първоначалния си вид, е базирана преди всичко на наблюдението, че една голяма част от местното население на покорените от Рим земи се появява в епиграфските свидетелства чрез редица формални признаци на римската култура – име, език, религия, магистратури в цивилните общини или постове в римската войска[9]. От времето на Т. Момзен досега, обвързването на епиграфиката с романизацията[10] става неизменно застъпвана тенденция и последната остава първостепенен извор при осветляването на романизационните процеси в провинциите.

Конкретизирането и актуализирането на общия термин „романизация“ в полето на социо-

---

6 Трябва да уточним, че с оглед на изворовия материал ни се струва най-подходящо да разгледаме романизацията най-вече в „колективистичния“, социалния проблемен кръг. Т.е. да си поставим задачи по-скоро в обсега на изясняване на романизирането на обществото, отколкото на индивида. Артефактите на обществения и семейно-колективния живот засега са в състояние да представят по-добре видимо поле за изследователска активност, тъй като едва ли можем да твърдим, че сме в състояние да приведем достатъчен брой извори за културната идентичност на отделните представители на романизираното общество в провинциите. Смятаме, че романизацията в тези провинции трудно може да се поддаде на изследване и описание по друг начин освен този на „оперативната динамика“, т.е. на действията на една определена прослойка романизирани тук (вж. E. Swoboda, *Zur Frage der Romanisierung*, p. 172 сл.). По този начин, нашето изследване съвпада с посоките на романизационно проучване, зададени в новата историография например в M. Millet, *Romanization of Britain: An essay in archaeological interpretation* (Cambridge, 1990); R. MacMullen, *Romanization in the Time of Augustus* (New Heaven & London, 2000) и попада в дефиницията на проучването на „културната промяна“, зададена в проучвания като R.L. Dise, *Cultural Change and Imperial Administration. The Middle Danube Provinces of the Roman Empire* [American University Studies, Series IX, vol. 99] (New York–London, 1991).

7 За означенията на „гражданите“ и „негражданите“ в литературата и правните източници вж. W.S. Thurman, “The Application of subiecti to Roman Citizens in the Imperial Laws of the Later Roman Empire,” *Klio* 52 (1970): 453–456.

8 G.P. Gooch, *History and Historians in the 19th* Century (University of Chicago Press,1952), p.18 сл.

9 U. Rothe, “Die Anfänge der Romanisierung,” In: G. Schörner (Hrsg.), 2005, p. 3 сл.; P.W.M. Freeman, “Mommsen to Haverfield: the Origins of Studies of Romanization in late 19th century Britain,” In: D. J. Mattingly (ed.), 1997, p. 29.

10 Вж. обобщаващите съчинения R. MacMullen, “The epigraphical Habit in the Roman Empire,” *AJPh* 103 (1982): p. 233 сл.; E.A. Meyer, “Explaining the Epigraphic Habit in the Roman Empire: the Evidence of Epitaphs,” *JRS* 80 (1990): p. 74 сл. Теоретизираната връзка надписи–романизация в елинистическия Изток е последно анализирана от W. Eck, “The presence, role and significance of Latin in the Epigraphy and Culture of the Roman Near East,” In: H.M. Cotton, R.G. Hoylaud, J.J. Price, D.I. Wasserstein (eds.), (2009), p. 15 сл.

и заемат важния стратегически път, свързващ Македония със земите северно от Балкана в Мизия. Както се вижда в този епизод, Мизия не е могла да парира нападенията от север, което вероятно е била една от основните ѝ задачи след завоеванието. По-интересно е обаче, че Дион говори и за война със сарматите, която води Λούκιος Γάιος *(Lucius Gallus),* смятан за вероятен наследник на Марк Лолий в Македония, който предприема поход „по същата причина“[43] заради която воюва и Лолий, а именно подпомагането на законния представител на властта в тракийските земи – Реметалк. Самият *Lucius Gallus* е отъждествен от много автори с *Lucius Tarius Rufus*, засвидетелстван като проконсул (вероятно обаче с преторски ранг *proconsul praetorius provinciae*), а може би едновременно с това и командир на легион (*legio X Fretensis)* в надпис, открит край Амфиполис[44].

Сведенията на Касий Дион дотук показаха два важни факта, касаещи територията на провинция Мизия. На първо място, основни съюзници и признати владетели на Тракия в региона остават одриските царе и техните наследници от Сапейската династия. Демаршът на Ролес, който предположихме, е вероятно последното външнополитическо мероприятие на гетите, след което те без съмнение изпадат в немилост – възможно е споменаването на сарматите в експедицията на Марк Лолий да е реминисценция от някаква „наказателна“ акция на Август срещу тях. На второ място, владенията им се разпростират най-малкото до р. Дунав, където периодично са подлагани на нападения от страна на северните народи. Съюзническите връзки на римляните с тракийските династи задължават първите да се намесват в случай на вражеско нападение над тях. Това се отнася преди всичко за македонските управители, които явно отговарят за римските интереси в тракийските земи, както и за земите в близост до черноморското крайбрежие. Тази практика, както се вижда, е запазена и по време на управлението на Август.

Същевременно е показателно, че след предоговарянето на императорските правомощия, още един близък съратник на Август, споменатият Марк Лолий, консул за 21 г. пр.Хр., е назначен в Дунавския хинтерланд. Вече става въпрос за стриктно придържане към императорската политика, тъй като войната срещу бесите не е външнополитически провал като тази на Марк Прим срещу одрисите (гетите?), от каквито впрочем кариерата на Лолий не изглежда лишена до самоубийството му през 2 г. сл. Хр.[45] От нищо не произтича, че Марк Лолий действа като управител на Македония. Напротив, след скандала с Прим, Август изглежда предпочита да използва извънредни назначения (например това на Луций Калпурний Пизон по време на голямото беско въстание), отколкото да разчита на ауспициума си върху преторски проконсул (*proconsul praetorius*) на тази провинция – вече чувствителна за Сената тема. Без съмнение към кръгът на близките до императора нобили принадлежи и *Lucius Tarius Rufus,* вече ясен *homo novus*, издигнал се благодарение на военните си способности и верността си към Август[46].

Смело можем да кажем, че прерогативите за военни действия по Дунава преминават от сенаторски командири към хора от наистина „тесния кръг“ на Август. В следващите години временната *imperium proconsulare*, давана от Август за сметка на длъжността управител в Македония, води до създаването на постоянна военна област с прерогативи защитата на южните части на Балкана и Дунавския лимес. С други думи, до образуването на Мизия като постоянно назначение на императорски легат, или *provincia*.

Ако следваме изложението в изворите, няма как да не отбележим, че експедицията на Марк Прим е последното военно мероприятие, водено от управител на Македония. Позициите на Марк Лолий и Тарий Руф (Луций Гал?) не са отбелязвани изрично и вероятно не са познати и на Касий Дион. Те не са очевидни и за нас, въпреки че е прието да бъдат обвързвани с Македония, тъй като между Марк Прим и Попей Сабин изворите не засвидетелстват сигурно нито един командир като легат на Македония (дори и Елий Кат, върху чийто надпис от Атинската агора длъжността на македонски легат е възстановена от Дж. Х. Оливър[47]).

Тарий Руф е единственият от свързваните с Македония, респективно Мизия, командири, сигурно идентифициран по епиграфско свидетелство. Освен *homo novus*, споменатият спада и към прослойката на *viri militares*, с други думи е голяма фигура от „римската революция“ на Август, за което получава

43 ἐξ τῆς αὐτῆς αἰτίας

44 *AE* 1937, 18. Коментари вж. в J. Papavastru, “Amphipolis. Geschichte und Prosopographie,” *Klio* 37 (1936); ; M. Šašel Kos, *Inscriptiones Latinae in Graecia repertae.* Additamenta ad CIL III (Faenza, 1979), p. 97, No. 230.

45 Fr. Münzer, “Lollius,” *RE*, 1377–1388.

46 За него вж. PIR T 14; досегашната му идентификация с „Луций Гал“ е в E. Ritterling, “Legio,” 1229.

47 Срвн. с по-ранното четене на Мерит: в J.H. Oliver, “Athens and Roman Problems around Moesia,” *Greek, Roman and Byzantine Studies* 6:1, (1965): 51–52.

самия латеркул: един *Valerius Rufinus* е *cornicen* в състава на легиона, а в трета кохорта е отбелязан *Valerius Rufus*, като вероятността той да е негов баща е значителна: авансирането на синовете на легионери (или ветерани) е засвидетелствано в примери от Долна и Горна Мизия[40].

Обхвата и времетраенето на този процес трябва да бъдат изведени като генерални изводи и база за по-нататъшното изследване, защото са от изключителна важност не само за началото на локалното рекрутиране, но и за създаване на единен романизационен фонд в провинциите, който нерядко се описва като „лимес-общество". Споменатото общество, или „койне", според определението на Андраш Мочи[41], както ще видим в течение на просопографския анализ в настоящата глава, оказва решително влияние и за по-нататъшната рекрутна и промоционна практика.

В географски аспект, рекрутирането трябва да бъде обвързано не само със селищата около Монтана, т.е. близо до границата между латиноезичния и елинофонския свят на Балканите, но и с типове селища като селата *(vici)* в регионите на Малка Скития, близо до лагера на легиона, от който е съставена вексилацията и където в десетилетието, предхождащо издигането на списъка са първите свидетелства за наличието на смесени общини на римски граждани и беси[42]. В етнически план става въпрос както за наследници на легионери, които не са наследили гражданското право на баща си, най-често със западен или източен произход, така и за отслужили етнически траки и гърци, възможно също така и келти. Във военно-административен план става въпрос за присъединяване към вексилацията на друг тип войскови единици, вероятно императорски конни гвардейци от елинофонските или тракийските земи на полуострова, добри познавачи на граничните региони и проспособени за адекватна охрана в областите, които вероятно са засегнати от административните уредби от времето на император Хадриан и от бунтовете във времето на император Пий[43]. Най-сетне, в исторически план става въпрос за едно начало на рекрутна практика, привличаща новороманизирани легионери. Това начало ясно личи в антропонимията, която показва смесване на типично войнишко именуване с нестандартни римски имена, но и с елинска номенклатура. Последното налага извода, че става въпрос за „включване" на негражданско население, при което римската практика за нивелираща военна номенклатура все още не е упражнила всеподаващо влияние в Монтана. Такова обаче може да бъде проследена във „Виминациум I".

Виминациум II (196 г., рекрут 169 г.)

Ако в Монтана виждаме преходна номенклатура, изразяваща и началото на романизационния процес във военна среда, а във Виминациум (158 г.) личи ясно рекрут от една вече създадена военна среда, изглежда странно, че в по-късния латеркул от Виминациум отново е налична преходна номенклатура. Видяхме, че четвърт век по-късно в големия латеркул от Виминациум, делът на произхождащите от крайлагерните семейства е изключително малък: в надписа са запазени само пет случая. Само това наблюдение може да постави под съмнение приложимостта в този случай на водещата хипотеза[44] за „локалното" рекрутиране, според което именно крайлагерните селища са основния резервоар при легионния рекрут. Можем обаче да добавим още нещо: съдейки по рождените места на легионерите, римските колонии или селища със значителни ветерански поселения не са допринесли с много за попълването на легиона (*legio VII Claudia*). С оглед на факта, че в Рациария масови дедукции не са засвидетелствани, бихме могли да приведем едно-единствено изключение: колонията Скупи, която е сред най-силно представените градове в списъка. За ономастиката на рекрутите от този град на пръв поглед изглежда истина твърдението на Б. Геров според когото латеркулът от Виминациум отразява влизането на неримското население от извънградските територии[45]: в 15 от 27 случая, в които гентилното име е известно, става въпрос за *Aurelii*, които най-често носят перегринални или напълно банални когномени. Навлизането на неромanизирания селски елемент, разбира се, трябва да се предположи, но по-внимателен поглед на ономастиката показва, че дори сред тези очевидно новороманизирани могат да бъдат открити следи на по-стар контакт с традициите на римската култура и език. Двама от Аврелиите, произхождащи от Скупи носят

40 Ил. Боянов, *Римските ветерани,* с. 282 сл.

41 A. Mócsy, "Einge Probleme der Namenforschung im Lichte der Namengebung der Provinz Moesia Superior," In: N. Duval (éd.), 1977, 385–393.

42 Най-ранните свидетелства за тези общини са в 144 г. – вж. IMS I.325, с коментар.

43 За тях вж. М. Тачева, *Власт и социум*, 180–188, 58–78, със съответните извори. За предположението, че става въпрос за конни войски вж. коментара на надписа в CIL.

44 Последно Ил. Боянов, *Римските ветерани*, с. 249.

45 Б. Геров, *Романизмът* II, с. 50.

напълно нетипичния за романизация от времето на Аврелий преномен *Caius* (*C. Aurelius Mestrius*[46], който е служил в легионните Шеста, Седма или Осма кохорта, и по всяка вероятност *C. Aurelius Saturninus* от Четвърта кохорта). Това означава, че те наследяват име, но не и гражданско право от бащите си, което вероятно става през Антониново време. Някои интересни и нетрадиционни имена, като *Apicius* или *Attius* също говорят за навлизане на вече романизирано, а твърде вероятно и колонизирано или дедуцирано в града или земите му население с вероятен галски произход. Наследник на стар романизъм при всички случаи би трябвало да е *C. Licinius Paulinus* от Девета кохорта на легиона.

Като цяло обаче както номените, така и когномените в Скупи говорят за един по-нов романизъм: редките италийски имена са много малко, а именната картина от рекрутите на тази колония е еднообразна. Заслужава си също да отбележим, че от тази колония няма рекрутирани *Aelii*. По-интересни са данните от другите два основни рекрутни източника за легиона – Рациария и *Remesiana*(?). Броят на Аврелиите в Рациария е осезаемо по-малък: девет случая от общо 28 засвидетелствани фамилни имена, повечето от които придружени от перегринални когномени. Броят на перегриналните когномени (гръцки или тракийски) сред тези ветерани обаче надвишава този в Скупи. Някои римски имена също са характерни – например *M. Aurelius Curia* носи много нетипичен когномен, вероятно със стар италийски (венетийски) произход[47]. Една част от тези Аврелии от Рациария вероятно са носители на по-старо гражданско право, което може би е с чужд за провинцията произход.

Още по-различна картина очертават рекрутите, чийто произход в списъка е означен с енигматичното *R*, което е прието да се тълкува като *R(emesiana)*, въпреки че за разлика от останалите посочени в латеркула населени места *Remesiana* няма статут на град с римска или перегринална уредба[48]. Адекватното обяснение на този факт, не би могло да се крие само в предположението, че става въпрос за едно фиктивно *origo*, давано на войниците от райони без община със статут на *colonia* или *municipium* в Горна Мизия, които се намират извън териториите на *Scupis, Singidunum, Ulpianum* и останалите градове в провинцията.

С оглед на горното е логично да приемем, че има основания общоприетата теза за селския или извънградския характер на новобранците в *legio VII Claudia* и за техния „нов" романизъм да бъде нюансирана.

Войниците с късноимператорски имена (тук Група V) разкриват една сложна действителност. Отново най-разпространеното фамилно име е *Aurelius*, но броят на Аврелиите сред тези от *R(emesiana),* както и в Рациария, не е особено голям спрямо останалите имена: срещаме го осем пъти от общо 30 напълно четливи имена, което е и най-малкият брой при трите основни рекрутни центъра. Вероятно като признак на Хадрианова романизация може да се тълкува фактът, че от Рациария произхождат най-много *Aelii*. Това, което няма как да не подчертаем обаче, е голямото видово разнообразие сред другите фамилни имена на тези рекрути: тук са налични 12 различни фамилии, което е изненадващо предвид факта, че става въпрос за една вероятно неурбанизирана територия. Прието е, че и тук по-голямата част от Аврелиите отново представляват перегринално или новороманизирано население, тъй като повечето им когномени са неримски.

От Р(емесиана?), както и от Рациария, има значителен брой *Ulpii*: по трима от всяко *origo*, което значи, че тези градове (?) дават повече от 50% от засвидетелстваните в списъка легионери с този когномен. Това навежда на мисълта, че става въпрос за граждани, които са вече романизирани във времето, когато градът е въздигнат (?) в колония. *Aelii*-те отново са малцинство с двама представители. Големият брой *Iulii* от *R(emesiana)* е много показателен – от тук произлизат петима, което е и половината от общия им брой в списъка. Прави впечатление, че останалите родни места на Юлиите от Виминациум са все градове с муниципиална уредба, която в редица случаи е по-стара (*Salona*, *Nicopolis*?). Това показва, че и в случаите с *Iulii*-те от Ремесиана трябва да става въпрос за по-стар романизъм. Въз основа на останалите императорски номени от *R(emesiana*) трудно можем да направим някакви изводи.

Как стои въпросът с „неимператорските" имена? Освен споменатите по-горе *Iustienus* и *Minicius*, по-редки от тях са *Allius*[49]*, Apuleius*. Всички споменати вероятно са носители на по-старо гражданско

46 Вероятно романизирано дарданско име, характерно за трако-македонските области: G. Mihailov, L'onomastique dans l'aire thraco-macedonienne », In: *Ancient Macedonia IV. Papers read at the 4th international Symposium held in Thessaloniki (1983)* (Thessaloniki, 1986), 389–390.

47 Вж. още коментара към IMS II.53. Един *M. Aurelius Surus*, вероятно също е с илирийски произход: за преномена и номена вж. Глава трета, с. 183. Възможно е *Aurelius Sinna* също да произхожда от западните провинции. *Sinna* е често срещано като суфикс в имена от испанските, галските и африканските земи. Възможно е обаче да става въпрос и за гръцко или тракийско име.

48 Вж. коментара на М. Миркович към изданието на корпуса IMS, No 52, а също A. Mócsy, "Untersuchungen zur Geschichte der römischen Provinz Moesia Superior," *Acta Arch. Hung.* 11 (1959): 283–307.

49 Вероятно с произход от Далмация, вж. CIL III. 8725.

право с произход извън рамките на провинцията, а имената им са нетипични за мизийската антропонимия, но пък характерни за други региони на империята. Така предците на *Verissimus* и *Allius* вероятно идват от Панония, а *Iustienus* – от галските провинции[50]. *Allius Crescens* пък произхожда от по-старите заселници на полуострова: гентилното му име е много рядко, свързано изключително с Рим и близките до него провинции. Един *L. Apuleius*, родом от *Berua* (вероятно Бероя в Сирия или Македония) е дедуциран като ветеран на *legio V Macedonica* в Скупи. Показателно е, че и при двамата името е изписано като *Apuleius*, а не с приетата форма *Appuleius,* което не изключва някаква връзка между семействата им. Горните имена, ако и да не са свидетелство за по-стара романизация, със сигурност говорят поне за по-старо отношение към римското лично име, липсващо в земите на Долна и Горна Мизия. Тази по-стара романизация може да произхожда от сирийските или македонските земи[51]. Трябва да подчертаем, че войниците, които носят по-редки императорски имена в списъците, произхождат изключително от Скупи или Р(емесиана).

Прави впечатление, че в по-голямата си част когномените от Ремесиана са напълно шаблонни и в повечето случаи типично „войнишки". Тези „стандартизирани" имена не винаги трябва да бъдат разглеждани като признак за нова романизация, както често се твърди. Трябва да отчитаме и факта, че еманципацията на тракийското и неримското име към времето на тези набори вече е доста напреднала, за което разбираме от многото примери за тракийски имена в списъка. Показателно е, че практически няма разлика в броя на носителите на най-шаблонизирани имена в най-ранния от латеркулите в Трезмис и този във Виминациум – четирима *Valerius Maximus* и четирима *Valerius Valens* в Трезмис и съответно петима и шестима във Виминациум. От големите рекрутни центрове в списъка, *R(emesiana)* и Скупи дават най-малко рекрути с името *Valerius* – съответно четири и три, срещу пет от Рациария. Според статистическите данни неримските когномени в списъка са характерни само за легионерите с имена *Aelius u Aurelius*. Това още веднъж показва, че евентуалното локално рекрутиране, наложило се през II в., не се отразява на изработването на определена „матрица" за именуване в легионите, така както вероятно се случва в помощните части, поради което трудно може да го окачествим като масова практика. Доказателство за липса на такава традиция на този етап е и пълното отсъствие на когномена *Mucianus* в латеркула, който е най-яркият пример за тракийско име, запазено и наложено в армията в асонансен латински вариант.[52]. С масовото навлизане на траките в преторианските кохорти след края на II в. сл. Хр., когномент започва да се предпочита като ново име от траките[53], поради което трудно може да бъде окачествен като банален.

Баналните когномени в случая са свидетелство преди всичко за шаблонизиран подход. Той е създаден може би не в римска, но със сигурност в романизираща се среда, каквато, както определихме, могат да представляват селищните ядки на заселилите се в провинцията ветерани от легиони и *auxilia*, но също и селищата с друг тип население, като например търговци, прекупвачи, преселници-земеделци. Последните често не притежават статут на римски граждани и следователно са с непретенциозна номенклатура.

Дотук приведените данни показват, че от общия брой на легионерите, които според досегашното тълкуване на латеркула произхождат от *Remesiana*, една значителна част или притежават римско гражданско право, или вече носят римски имена, следователно тяхното именуване не е свързано с процедурата по рекрута във войската. По-старата романизация на рекрутите от Р(емесиана) е дори по-добре подчертана сред легионерите с това означение, отколкото сред тези, идващи от Скупи или Рациария[54], които са селища с безспорно римско гражданско ядро. Следователно трудно може да допуснем, че Ремесиана, бидейки само фиктивно *origo* и селище без гражданско право или римска община, наистина е рожденото място на тези легионери.

Няколко фактора правят това съмнение напълно основателно. На първо място, от добре запазените съкращения на родните места, само *R(emesiana)* е съкратено още по първата буква, което навежда на мисълта, че съкратената дума трябва да е добре позната сред легионерите и техните началници. Случаят с Ремесиана едва ли е такъв: първите признаци на обществен живот (основно епиграфски надписи) в селището са датирани едва към началото на III в. Името Ремесиана не е споменато в нито един от тези

50 A. Mócsy et al., *Nomenclator*, p. 155; .

51 Името *Apuleius* се среща в една диплома от с. Зафирово, Силистренска област (CIL XVI.3), разкрива имената на няколко военни, част от които обаче, с оглед на предишните гарнизонни лагери на назованите помощни части в Сирия (вж. N. Pollard, *Soldiers, cities, and civilians in Roman Syria* (Ann Arbor, 2000), p. 121), вероятно произхождат от сирийските земи.

52 V. Beševliev, *Untersuchungen zur Personennamen*, S. 38.

53 Вж. данните у Al. Fol, « Les thraces », p. 260 сл.

54 Идентичността на някои имена на произхождащите от *R(emesiana)* войници с тези от Рациария е забелязана още от А. Мочи (*Moesia Superior*, S. 169), който изразява несъгласие с общоприетата теза на отъждествяване на *origo*-то *R* със селището Ремесиана край Бела Паланка , окръг Пирот, Сърбия.

надписи[55]. То е засвидетелствано под различни форми едва в късните римски итинерарии (*Itin. Ant., 135; Hierocl. 654, 7; Itin. Hieros. p. 656; Tab. Peut; Geogr. Rav. IV, 7, 191*), както и в съчинението на Прокопий (*De Aedif. 4, 5.*)[56]. Само в един много късен извор Ремесиана е спомената като град (с думата *civitas*)[57].

От друга страна, Ремесиана не е спомената като домицил в нито един паметник от Долна или Горна Мизия. Същевременно градове, които поне до времето на Аврелиите също са били сравнително маловажни, като например *Horreum Margi* или *Naissus*, са засвидетелствани като означение за произход на войници[58]. За разлика от Ремесиана, муниципиите Найсус, *Ulpianum* и *Municipium Dardanorum* се явяват в епиграфски паметници като градове с римска уредба. Пред четенето *R(emesiana)* стои и една пречка от юридическо естество. Наистина произходът от територията на град с гражданско право е необходима предпоставка за набор в римски легион. Наличието на *ius municipii* в случая обаче не решава този проблем, поне що се отнася до списъка от Виминациум: останалите градове в латеркула или притежават най-престижния в империята статус на колонии, или са градове от елинистически тип. В тези случаи рекрутите вероятно идват от стари италийски ядки или ветерански поселения. Другите муниципии, които съществуват в Горна Мизия към това време (Сингидунум, Улпиана, може би *Municipium Dardanorum*) също не са представени с легионери. Впрочем самата история на градообразуването (в смисъл на създаване на селища с градски статус) в Горна Мизия е показателна и не дава индикации, че Ремесиана също е станала селище от градски тип. С изключение на Сингидунум, Виминациум и Маргум, селища възникнали покрай легионните лагери, останалите селища (*Municipium Dardanorum, Ulpianum, Timacum Minus, Naissus,* също вероятно *municpium Aureus Mons, municipium Aelianum, municipium Aurelianum*) в тази провинция без изключение са свързани с минните региони. Ремесиана не е център на обособен рударски регион и очевидно не получава статус на муниципиум, каквото би било логичното развитие с оглед на това на *Municipium Dardanorum* например, който в даден момент е станция по износния път на мизийската руда[59].

Съждението, както и нуждата от алтернативно четене на *origo*-то R, поставят в нова светлина въпроса за генезиса на Ремесиана, както и за евентуалната му връзка с рекрутирането на *legio VII Claudia.*

Ролята на гореспоменатите минни региони в Горна Мизия изглежда е била доминираща. Известно е, че рудодобивните райони в тази провинция, както и изобщо в империята, в зависимост от статута си принадлежат или към муниципиалната администрация, или към императорския фиск[60]. Има основания да се предполага, че територията на Ремесиана, както и повечето *metalla* в провинцията, спадат към последния вид. Тази уредба вероятно е създадена във времето на включването в провинцията на обширната област Дардания[61]. С урбанизирането на провинцията обаче дарданските земи постепенно са раздробени и дадени на новосъздадени колонии, муниципии или нови миньорски райони. Последното няма как да стане без императорска санкция, за което съдим както по имената на някои градове (*Ulpianum, Aelianum, Aurelianum*)[62], така и от надписи[63]. *Ulpianum* или *Res Publica Ulpiana* пък се явява в надписи от *statio* Ремесиана, което не е изненадващо с оглед на факта, че след управлението на император Хадриан *Ulpianum* се сдобива с най-голямата градска територия в Горна Мизия, а неговото *ordo* – с ключово значение, заради ролята си в рудодобивното дело в провинцията. Това обяснява и факта, че надписите в Ремесиана са издигнати от провинциалния управител „с грижа за своята република Улпиана". В случая вероятно става въпрос за субординация между муниципиалното управление на римско селище (Улпианум) и псевдо-муниципиалното устройство на селище с по-нисък статут (*statio* – Ремесиана), засвидетелствано и другаде в балканските провинции[64]. Обратното обаче не може да е валидно: една *Ulpia Remesiana (??)* няма основание да се намира под специалната грижа на мизийския губернатор, особено

55 Вж. IMS IV, p. 101 сл.

56 N. Vulic, "Remesiana," *RE* II.1, 1914, S. 594.

57 Става въпрос за житието на известния епископ на Ремесиана Никета (Gennad. *De viris illustribus*, 22). В съчинението на Павлин от Нола, градът е означен като епископски център: Paul. *Carm*. XVII.193–196. Сведенията обаче едва ли могат да бъдат полезни с оглед на статута на селището през Принципата.

58 IGLN, No 12: *M. Aurelius Iustus, domo Horreum Margi* от Нове; CIL VI.32937: *...militiae petitori Naisso Dardaniae* в списък от Рим.

59 E. Čerškov, *Municipium DD ad Socanica* (Priština–Beograd, 1970), p. 75 сл.

60 Sl. Dusanic, "Aspects of Roman Mining in Noricum, Pannonia, Dalmatia and Moesia Superior," In: *ANRW* II.6 (1977), p. 53 сл..

61 Пак там, 74–81; A. Mócsy, *Gesellschaft und Romanisation in der römischen Provinz Moesia Superior* (Budapest, 1970), 38–39.

62 Срвн. A. Mócsy, *Gesellschaft und Romanisation*, S. 31 сл.

63 Sl. Dusanic, "Aspects of Roman Mining," p. 87, бел. 220; CIL III.14606.

64 E. Čerškov, *Municipium DD*, 77–78.

ако се има предвид, че данните за значението на минното дело в Ремесиана са твърде късни[65]. От друга страна, е трудно да приемем хипотезата, че правилното четене на надписите от *Remesiana* трябва да е *res publica Ulp(ia)*: *Ulpia* е име, което според сведенията от Балканските провинции е давано в Траяново време на римски колонии или селища от елински тип предимно във връзка с дедукции и заселвания. Следователно *Ulpia* служи за име на селището, а правилната форма на прилагателното към „република" трябва да е *Ulpiana*.

Впрочем предположението за муниципиален статус на Ремесиана е базирано единствено на наличието на съкращението *R* в списъка от Виминациум. Горните съображения: евентуален *terminus ante quem* за основаването на някакво селище (било то без муниципиален статус) – 202 г., когато са поставяни надписите с *res publica Ulpiana* и евентуален *terminus post quem* – 168 г., когато легионери са вписани в рекрутните списъци с домицила *R*, предполагат изследването да протече по обратния път: предпоставяне на наличието на съкращението *R* за появата на евентуално селище *Remesiana* малко след уволнението на легионерите.

За значението на това *R* трябва да обърнем внимание не толкова на евентуални географски варианти, колкото на конкретната военно-политическа ситуация в дунавските земи към края на 60-те години на II в. Повечето изследователи са на мнение, че рекрутът на *legio VII Claudia*, така както е представен в този списък, показва военновременна политика на рекрутиране, наложена от избухналите през 166 г. Маркомански войни на император Марк Аврелий. Една историческа бележка предава сведението, че императорът прибягва до крути мерки за да попълни състава на легионите, които включват дори набор на разбойници и на освободени гладиатори[66]. Интересно е, че в това сведение са споменати разбойниците от Далмация и Дардания, като последната област се намира в непосредствена близост и на практика започва южно от Ремесиана. Няма как да не направим връзка между *latrones etiam Dalmatiae atque Dardaniae* и многобройните сведения за разбойнически нападения, давани от надписите в Горна Мизия[67]. От текста на *Historia Augusta* пък става ясно, че за включването на латроните в армията са задължителни две условия: опрощение на извършените от тях престъпления спрямо държавата и населението на провинцията, което пък означава и премахването на пречките за служба в римските легиони, в които не се допускат престъпници или осъдени[68]. И двете условия, особено второто, могат да бъдат означени с думата *remissio*[69]. Следователно, съкращението *R* при легионерите няма да означава *origo*-то им, а техния статус като *R(emissi)*.

Следователно трябва да обвържем името и създаването на *statio*-то Ремесиана с този паметен рекрут на хора, чийто прегрешения са опростени, и които получават римско гражданство с влизането си в легиона. Връзката между евентуалните *remissi* в латеркула и името на станцията личи ясно от различните варианти на наименованието на последната: в най-ранния от споменаващите я източници – Итинерарият на Антонин, Ремесиана се явява като *Remisiana*[70].

Ако този извънреден рекрут е поводът за създаването на станцията, то изясняването на самата причина наборът да е отбелязан чрез създаване на селище в същия регион се нуждае от едно по-смело предположение. Ремесиана се намира недалече от предполагаемата граница между двете Мизии – *statio Latina*. Знаем, че *probatio*-то за установяване годността за военна служба е извършвано в щаба на провинциалния управител, който има и правото на последната дума при одобрението. Ако, както предполагаме тук, навлизането в легионите на тези *latrones* е свързано и с юридическо *remissio*, то тогава станцията би белязала границата на Горна Мизия, а следователно и отбелязва началото и края на територията, в която е валидно това *remissio,* а може би и гражданското право на легионерите. Името на станцията срещаме и във варианти *Romessiana (Geogr. Rav.), Romesiana (Tab. Peut.), Romansiana (Itin. Hieros.)*, което бихме могли да тълкуваме в контекста на римското гражданско право, особено с оглед на факта, че съвсем близо до нея се намира *statio Latina.* Изглежда, че наименованието на станцията съдържа в себе си различни конотации, които с течение на времето водят до различни изписвания на името. Обичайната форма *Remesiana* е типично за късноантичните и ранносредновековни източници.

65 И за Късната античност разполагаме само с индиректни сведения (вж. Sl. Dušanić, "Aspects of Roman Mining," p. 74). Сведенията за *metallum Ulpianum* са по-непосредствени (за монетите вж. O. Davies, *Roman Mines in Europe* (Cambridge, 1935), p. 225).

66 SHA, *Marcus Aurelius*, XXI, 1.

67 A. Mócsy, *Gesellschaft und Romanisation*, S. 194 сл.

68 S.E. Phang, "Military Documents, Languages and Literacy," In: P. Erdkamp (ed.), 2007, 287–288.

69 Вж. например правния термин: *remitto prohibitione*: Ф. М. Дыдынский, *Латинско-русский словарь к источникам римского права* (Варшава, 1896).

70 *Itin. Ant*, 135.

Глава трета

Романизация на конниците, градските и извънградските магистрати

Изследването на романизацията сред ръководните и административни прослойки на Долна и Горна Мизия се старае да следва добре утвърдената в редица антропонимични и просопографски изследвания на населението в Дунавския регион практика, проучването да върви на две нива – сред нисшите и висшите прослойки на определен регион[1]. Тази методика е особено благодатна с оглед на тук формулираната теория за романизацията, поставяща акцента върху нейните видими прояви в полето на обществено-политическата дейност. Сред целите на тази глава ще бъдат изследването на името, като признак на принадлежност към един от двата грубо разделени слоя (*honestiores/humiliores*), генезисът на този произход и относителното влияние на тези категории население, носещи различни римски имена, в романизационния процес в провинцията.

В рамките на зададената тук методика, няма начин да се подмине очевидния факт, че различните видове имена носят различна по тип и качество информация за етническия и социален произход, кариерата и в последна сметка за романизацията на притежателите им. И ако вертикалното деление на *honestiores–humiliores* в една или друга степен е подходящо за всички видове изследвани имена, то хоризонталното деление на номените на императорски и неимператорски е в състояние да постави в линейното развитие на мизийските провинции жалоните, които да подскажат в кои периоди от време романизацията е проникнала и завладявала социалната организация на покорените от Рим дунавски земи. Както стана ясно, това проникване трябва да се разбира не само преносно – като асимилация и трансформация на един огромен сектор от живота на населението в провинцията, а и буквално – като миграции, заселвания, назначавания на романизационен елемент в двете провинции. В този смисъл, императорските *nomina gentilicia* отново са най-точният исторически водач.

Структурата на настоящата глава се ръководи от набелязаните по-горе принципи. Антропонимията е анализирана във вертикален план отгоре-надолу (от горните към нисшите класи), а в романизационно-хронологически – от времето на Август към времената на Северите, тоест от тези, чиято романизация възхожда към времето на Юлиите (пришълци или не), към многобройните Аврелии[2].

MOESIA INFERIOR

III. А. Състав и романизация на елитите: конническото съсловие в Долна Мизия

I. Hon. OE

Традиционно като най-висши слоеве на Римската държава (изключвайки императора и неговото най-близко обкръжение) се посочват сенаторското и конническото съсловие (*ordo senatorius; ordo equester*). В социалното и икономическо развитие на Римската империя произходът на тези съсловия постепенно започва да покрива не само италийските земи, но и провинциалните територии, като към II в., произхождащите от провинциите *equites* започват да доминират[3]. Процесът е тясно свързан с развитието на социалния живот, романизацията и икономическите отношения в завладените от Рим земи. В отдел-

1 A. Paki, "Populatie Daciei," p. 216 сл.; I. Piso, « L' aristocratie municipale de Dacie et la grande propriété foncière », In: I. Piso, *An der Nordgrenze des römischen Reiches: ausgewählte Studien (1972–2003)* (Stuttgart, 2005), p. 249.

2 Изключение прави само първата подглава: II.Hon.OE, поради малкия брой на конниците от Долна Мизия, който само по-себе си ги превръща в удобна за изследване хомогенна просопографска група.

3 G. Alföldy, *Römische Sozialgeschichte*. Zweite durchgesehene Auflage mit Nachträgen (Wiesbaden, 1979), S. 111.

ните провинции се създава прослойката на „домашни“ сенатори и конници, която не само се възприема като признак на напреднала, „осъществила се“ романизация[4], но от своя страна започва да съдейства активно за превръщане на провинцията в „копие на Рим“, което е гаранция за налагане на културата и социално-политическия модус на римлянина[5].

Романизационният аспект, през който настоящата тема разглежда историята на провинциите Горна и Долна Мизия, налага изследването, а също просопографична и антропонимична трактовка на тези представители на конническото съсловие (тъй като представители на сенаторското, с изключение, разбира се, на императорските легати и други високопоставени лица, пребивавали за кратко тук, не са засвидетелствани епиграфски), които са изградили своя престиж и са свързали своята кариера именно с тези земи. Генезисът на това съсловие в двете провинции е от особено значение за разкриването на характера и напредъка на романизацията тук.

В настоящата глава ще бъдат включени само тези представители на висшите прослойки на Римската империя (преди всичко конници), чийто фамилии са пребивавали тук или са били по-тясно свързани с обществения или градския живот в Горна и Долна Мизия. Разбира се, тези представители на централната власт, които са имали временен мандат – като провинциални легати, прокуратори, префекти и пр., няма да бъдат разгледани, освен ако не отговарят на горните условия.

През 1999 г. Лежек Мрозевич публикува своето изследване на конническото съсловие в северните (дунавски) провинции на Римската империя. Според изложените там данни, в Мизийските провинции са засвидетелствани общо 15 представители, което е едно от най-слабите представителства в изследвания от него регион. Според неговите данни конниците, засвидетелствани в провинция Долна Мизия, са едва четирима. Кариерите на тези четирима представители на *ordo equester* не дават категоричен отговор за обществените корени на съсловието в тези земи, тъй като в два от надписите, в които се засвидетелстват конници, не се споменават причините за приемането им в съсловието. От антропонимична гледна точка става въпрос само за два императорски рдови имена, едното от които принадлежи на небезизвестния *T. Iulius Capito, conductor* на илирийското мито. Последният обаче не е споменат изрично като конник, а също няма никакви сигурни доказателства, че произхожда именно от средите на долномизийския провинциален елит[6]. Социалният произход и издигането на Капитон няма как обаче да бъдат разглеждани извън кариерата на *T. Iulius Saturninus*, римски конник и прокуратор на митото, чийто служител е бил *Iulius Capito* (вж. по-долу). Сатурнин следва също да бъде добавен, с не по-малко основания към списъка с мизийските конници[7]. Освен него тук ще бъдат представени и някои лица, които са пропуснати в по-горе обсъдения компендиум.

I. Hon. OE. 1. *T. Iulius Saturninus et Iulii tres*

За съжаление в литературата досега няма опити за идентифициране на точния социален и етнически произход на Сатурнин. Единствено П. Йорстед обръща внимание, че всъщност индикации за произхода не липсват – трибата Фабия (*Fabia*) е спомената в най-пълното ни свидетелство за неговата кариера от Капидава (ISM V.10), като според автора тя насочва към западен произход[8].

Пълната кариера на Сатурнин е налична в две свидетелства от Летница и от Капидава. Надписите са напълно достатъчни за изясняване на социалния произход на *Saturninus*, тъй като кариерата му започва като *apparitor* и *scriba* на императора в качеството му на народен трибун[9] в Рим (*scriba tribunicius apparitor imperatoris*). *Apparitores*, към които са принадлежали и преписвачите към отделните канцеларии – *scribae,* като гилдия на обслужващия градските административни постове персонал в Рим, произхождали изключително от класата на освобожденците[10]. Кариерата на *Saturninus* като *scriba* явно започва по времето на император Антонин Пий, по-конкретно след 138–139 г., откогато императорът редовно е облечен

4 L. Mrozewicz, “Munizipalgeselschaft und römische Ritter. Das Beispiel der Nordprovinzen des Römische Reiches,” In: *L’Ordre Equestre. Histoire d’une Aristocratie (II-e siecle av. J-C – IIIe siecle ap. J.-C.)* (Rome, 1999).

5 R. MacMullen, *The Romanization,* p.12 сл.

6 В най-подробното сведение за този кондуктор – от Ескус–Турну Магуреле (CIL III.753 = ILB 20), той е приет сред *ordo decurionum* на няколко долнодунавски града, сред които на второ място е спомената *Oescus*.

7 Той със сигурност не е роден тук, но същото важи и за *Capito*, а дейността и на двамата е тясно свързана с тази провинция.

8 P. Ørsted, *Roman Imperial Economy and Romanization. A Study in Roman imperial administration and the public lease system in the Danubian provinces from the first to the third century A.D.* (Copenhagen, 1985), p. 315. За фамилията на Сатурнин вж. още H. Nesselhauf, “Publicum portorii Illyrici utriusque et ripae Thraciae,” *Epigraphica* 1 (1939): 331–338; PIR2, 548.

9 D. Klingmüller, “Scriba,” *RE*, Zweite Reihe 3. Hbd. (1921), 853.

10 G. Boulvert, *Les esclaves et les affranchis imperiaux sous le Haut-Empire Romaine*, T.1.[These pour le doctorat en droit] (Paris, 1964), p. 39.

в *tribunicia potestas*[11]. Военната му кариера започва веднага след това в качеството му на префект на *cohors I Claudia equitata*. Това е нетипично развитие за кариерата на един *scriba*, която обикновено продължавала с други постове в муниципиалната администрация, а не с ръководство на войскови части: примерите за преписвачи с военни кариери са само още два – на *Vibius Publilianus* от времето на Клавдий или Нерон и на *Atinius Paternus* във времето на Хадриан[12].

Всъщност цялостната номенклатура на Сатурнин е по-показателна, отколкото изглежда на пръв поглед. Фамилията му говори за романизация в епохата на Юлиите – Цезар или Август. Когноменът му е в голяма степен типичен за роби или освободженци. Най-показателен в случая обаче е преноменът *Titus*[13]. Оставяйки настрана факта, че романизираните с името на Цезар или император Август най-често носят и традиционния за *gens Iulia* преномен *Caius*, трябва да отбележим, че *Titus* не е и типично лично име за робите или освободените от Юлиевата династия (в случая от Цезар до Калигула), които се означават единствено с *Caius, Lucius* или *Tiberius*[14]. Наблюдението ни кара да отхвърлим предположението, че става въпрос за императорски роб още повече, че известните данни за *cursus honorum*-а на Сатурнин показват, че не става въпрос за изкачване в конническото съсловие по лична милост на императора. В надписите изобщо не се дава информация за начина, по който той е приет в *ordo equester*, което навежда на мисълта, че става въпрос просто за изпълнение на необходимия конически ценз, което с оглед на покъсно натрупания престиж не е отбелязано в надписа му.

Това е изненадващо, защото изключителността на военното му назначение (при това на два, а не на три военни поста) навежда на мисълта, че става въпрос за някакви по-особени отношения с императорската фамилия, което отново е в състояние да даде насока на търсенето на произхода на *Saturninus.*

Стана въпрос, че *Titi Iulii*, особено в ранноимперската епоха, не са сред най-често разпространените родове в империята. В Рим те представляват истинска рядкост в морето от Юлии, както и всъщност в Италия като цяло. Най-голямото съсредоточаване на *Titi* с тази фамилия е в областта на Лациум и Кампания, а също така в известна степен северно-италийските ландшафти (Етрурия)[15]. Сред наличните примери обаче, въпреки наличието на няколко освободженци, няма такива, които да предпоставят някаква особена по-късна кариера във висшата администрация на империята. Става въпрос за хора с по-нисък социален статус, често ветерани от флота или помощните войски.

Titi Iulii се откриват масово в още няколко региона на империята – в Далмация, предимно в областите Либурния или около Салона, са засвидетелствани примери, които отново няма как да предложат задоволителна връзка със семейството на прокуратора. Името обаче е много по-разпространено в германските провинции, особено в Долна Германия (*Germania Inferior*) около легионния лагер в Бон. Отново става въпрос за хора предимно с по-нисък, често военен произход, чиято антропонимия обаче, с много редки изключения (*T. Iulius Surus* – вероятно сириец), говори за местен – германски или келтски произход. В чисто антропонимичен смисъл съчетанието на *Titus* с номена на Юлиите вероятно се дължи на традиционното разпространение на Цезаровото фамилно име там, както и с нарастващата популярност на името, свързано с възкачването на Флавиевата династия[16]. Това се потвърждава и от хронологията на вотивните монументи, по които основно са засвидетелствани тукашните *Titi Iulii*, най-ранните от които не предхождат времето на Флавиите[17].

Много по-близко до кариерата на *T. Iulius Saturninus* са свидетелствата от другите два региона, в които тази комбинация преномен+номен намира широко разпространение – галските и испанските земи на империята. Много показателно е, че три от многобройните надписи в чест на Сатурнин, включително един от двата[18] (заедно със свидетелство от Рим), за(свидетелстващ го като императорски прокуратор, са открити в галските провинции Белгика и Лугдунска Галия. Става въпрос не само за двата добре известни и коментирани надписа: CIL XIII.3636 – посвещение на Асклепий от Августа Треверорум – Трир; CIL

11 P. Ørsted, *Roman Imperial Economy,* p. 315.

12 P. Holder, *Studies in the Auxilia*, E88; E140.

13 Бащиният преномен също е бил Тит (ISM V.10; CIL XIII.3636), което значи, че преноменът вероятно е традиционен и наследствен за фамилията.

14 H. Chantraine, *Freigelassene und Sklaven*, S. 14 сл.

15 По данни от базата данни EDCS.

16 *Titus* е сравнително непопулярен преномен в републиканско време, а по-сериозното му разпространение е свързано именно с новата династия: вж. O. Salomies, *Die romischen Vornamen*, S. 57.

17 Става въпрос основно за т.нар. култ към Матроните: вж. Gr. Woolf, "Local cult in imperial context. The Matronae revisted," In: P. Noelke, 2003, p. 131 сл.

18 CIL XIII.3636 от Трир, провинция Белгика; CIL VI.559 – от Рим.

XIII.1750 – посвещение на Марс от Лугдунум (Лион), но и за друго свидетелство от столицата на Лугдунска Галия. Това е частично запазен надпис (CIL XIII.1846), в който недвусмислено се разчита филиацията *Titi f.* и името *Saturninus*, както и трибата *Fabia*. Тъй като предложената възстановка на номена трудно може да е нещо друго освен *Iulius*, свидетелството трябва със сигурност да бъде отнесено към бъдещия (все още) прокуратор. Останалите данни за Сатурниновия *cursus* помагат и при датировката на паметника – от надписа ясно личи, че тук той все още заема поста на конници трибун (*tribunus militum*), тоест не представя всички данни от известната му кариера, такава каквато е позната от Капидава и Летница. Посвещението е станало преди Сатурнин да стане *praefectus vehiculorum* и следва да се датира преди 156 г., ако се следва обичайната трайност на конническите *tres militiae.* Интерес представлява последният запазен ред на надписа – *item continui quadrienni [...]*. Сведението подсказва за удължаване на редовния срок на дадена длъжност, която, ако се съди по повторното появяване на *legio I Italica* (а впрочем и по факта, че това явно е единствената спомената длъжност от кариерата му), трябва да е свързано с вексилацио на тази единица[19], отговорно за някаква дейност в Лугдунска Галия. Ако се има предвид тясната „специализация" на Сатурнин вероятно става въпрос за някаква грижа за пътищата: това, от една страна, е дейност, близка до по-късната му длъжност като *praefectus vehicularum*, а от друга – отговаря на мястото на Лион като център на пътната система в Галските провинции[20]. Става въпрос за много отговорна длъжност, невиждана от години, което още повече затвърждава предположението, че *T. Iulius Saturninus* не е случаен човек в императорската администрация[21], а също, че имал тясна връзка с галските области.

В тази връзка вероятно не е плод на случайност фактът, че другият „галски" надпис (този от Трир, в Белгика) на Сатурнин, срещаме в рейнския край на същия път, който чрез Лион свързва рейнския лимес със Средиземноморието. Съвсем близка отбивка по същия път е важната колония *Nemausus* – Ним, където отново срещаме името *T. Iulius*, този път в номенклатурата на либертин – *T. Iulius Telesphorus*[22].

Ако *Titus Iulius Saturninus* е приближен на императорския дом, авансиращ от поста на императорски преписвач към високи постове и извънредни назначения в близост до дома на Антонините, то е много логично да се приеме, че *T. Iulii* имат стари връзки с тази династия, които играят своята роля при назначенията на бъдещия прокуратор. Епиграфската документация на Лугдунска Галия предлага ономастично потвърждение на това предположение – отново в надпис от Лион се среща името на *Catia Severa*, която била съпруга на един *T. Iulius Augustalis*. Налага се логично аналогията с *Catilius Severus*, който според изворите (HA, *Marcus*, 1.9) е прадядо на император Марк Аврелий. В случая когномена на *T. Iulius* би трябвало да се възприеме като потвърждение, че последният заема длъжността августал, следователно е от несвободен произход.

Датировката на това надгробно посвещение обаче създава известни трудности, тъй като няма сигурни епиграфски или иконографски индикации, че между *Catia Severa* и *Catilius Severus* може да се направи някаква връзка в хронологически план, тъй като основният датиращ елемент – формулата *Dis Manibus et securitate aeternae* на практика е домашна за Лугдунска Галия и е разпространена тук практически от началото на Августовата епоха[23]. Независимо от това връзката между семействата *Catii Severi* и *T. Iulii* точно в този регион изглежда показателна – и при наличие на други данни, би могла да се приведе като просопографски жалон за традиционни отношения между двата рода.

Известно е, че император Марк Аврелий (с рождено име *M. Annius Verus Catilius Severus*), освен чрез тази евентуална връзка с Галия е силно свързан с испанските провинции. Родът на императора води началото си от колонията *Ucubi* в близост до Кордоба, където семейството на *Annii*-те е сред влиятелните родове от времето на Гражданските войни на Цезар и Помпей насетне[24]. Укуби се намира в провинция Бетика, но недалеч, северозападно от колонията, стои столицата на провинция Лузитания – *colonia Augusta Emerita* (дн. Мерида), където пък е открита важна връзка между фамилията на *Annii*-те с още едно семейство на *T.Iulii* (ERAEmerita 224[25]). Този път хронологията е адекватна – липсата на посветителната формула DM, а също филиацията на жената показват, че става въпрос най-общо за I в. Между елитите

19 Удължеият срок на командването може да обясни защо Сатурнин е заемал две, а не три военни длъжности.

20 Gr. Woolf, *Becoming Roman. The Origins of Provincial Civilisation in Gaul* (Cambridge University Press, 1998), p. 89.

21 Че прокуратурата в Лугудунум, едно от най-висшите стъпала в конническата кариера, е била държана здраво в ръцете на императора, вж. надписа на императорския освободеnец *C. Iulius C. f. Celsus*, CIL XIII.1808 = Pflaum, *Les carrières*, n. 106bis.

22 AE 1978, 468.

23 L.M. Hartmann, "Securitas," *RE,* Zweite Reihe. 3. Hbd. (1921),1003; J.E. Sandys, S.G. Campbell, *Latin epigraphy: an introduction to the study of Roman Inscriprions* (Cambridge, 1969), p. 145.

24 A. Birley, *Marcus Aurelius*, p. 28 сл.

25 *L(ucius) Annius / Rufus / Annia L(uci) f(ilia) / Sabina / h(ic) s(iti) s(unt) / T(itus) Iulius T(iti) f(ilius) / Modes() / d(e) s(uo) p(osuit).*

на колониите Емерита и Укуби има засвидетелствани епиграфски стопански отношения от времето на Домициан – според един граничен стълб, някой си *Augustalis* е определил границата между тях[26]. Ако връзката е уместна, може да се приеме, че *T. Iulii*, произхождащи първоначално от Емерита вероятно от либертински среди[27], се сродяват с фамилията на *Annii*-те, или с по-скоро с някой неин клон в *Ucubi*. Струва си да се напомни за *T. Iulius Augustalis*, сроден с *Catii*-те *Severi* в Лугдунум. Че *T. Iulii* са играли важна роля в муниципиалния живот на Испания, и то по центровете по важната търговска връзка с Галия – *via Domitia*, става ясно и от едно свидетелство от колонията Барцино (Барселона), където един *T. Iulius Placidus* е бил дуумвир отново през I в. На базата на тези свидетелства няма да е преувеличено да се изкаже хипотезата, че Сатурнин произлиза от тези *T. Iulii*, които се сродяват с *Annii*-те в Бетика, а впоследствие, натрупвайки състояние в Галия[28], проникват сред висшите кръгове в Рим. Ако вземем за пример семейството на император Марк, може да предположим, че постепенно и *T. Iulii* са дошли в Италия. В случая предвид някои обстоятелства (наред с длъжността на *scriba*), за частта от тях към която е принадлежал и Сатурнин, може да приемем и попадане в патронатна зависимост от приближените на императорската фамилия Ании, които с течение на времето се сродяват с фамилията на бъдещия император Антонин Пий. За подобна зависимост говори специфичното посвещение от оброчния надпис на Сатурнин в Рим (CIL VI.559) – на обожествения император (Антонин?), в качеството му на персонификация на „всички богове" – *Pantheus Augustus*[29]. Подобен начин на обожествяване е рядко срещан в епиграфиката, а малкото примери касаят почти изцяло посвещения на освободенци[30]. Както обаче стана въпрос, номенклатурата на *T. Iulii* не дава основание да се говори за императорски роби, а по-скоро за покровителстван от фамилията на *Annii*-те освободенец, който след влизането на *Annii*-те *Veri* в управляващото семейство получава солидни връзки по висшите етажи на властта и възможност за по-нататъшно развитие на кариерата. Зависимостта от тази фамилия, а не от фамилията на управляващия император, дава възможност на Сатурнин да влезе в канцеларията на Антонин Пий, а след това да направи кариера, която както се видя е тясно свързана със земите, от които произхожда родът му. Икономическата обосновка на тази връзка най-вероятно трябва да бъде търсена в търговските връзки с галските земи и на тази база е редно да се изкаже предположението, че отначало *Titi Iulii*-те са резидирали в някой от важните търговски центрове в Италия. Ако се съди по трибата на Сатурнин, това най-вероятно е бил *Patavium* (дн. Падуа), един от най-важните търговски центрове в региона[31].

I. Hon. OE.1.1.? *T. Iulius Capito*

С оглед на тясната връзка между Сатурнин и известни фамилии, близки до императорската, както и предполагаемият му освободенски статут, няма основания за съмнение, че един от помощниците на последния – *T. Iulius Capito* – не е случайна фигура в историята на мизийската „аристокрация" и също е принадлежал към фамилията на прокуратора. Номенклатурата му, отново съдържаща рядкото съчетание *T. Iulius,* убеждава, че става въпрос за кръвно родство, осиновяване или патронатна връзка между двамата. Вече е предположено, че *T. Iulius Capito* е бил освободенец и клиент на Сатурнин, част от голямата му фамилия, заета с администрирането на митото[32]. Наличната в свидетелствата за портериума антропонимия обаче не потвърждава тази теза – видно е, че във всички надписи, свързани със Сатурнин, посвещенията са направени от негови *servi vilici* (или сходни длъжности), а в един случай от *libertus*, като имената им без изключение говорят за перегринална номенклатура и липса на пълноправно римско гражданство. От своя страна *T. Iulius Capito* е представен във всички свидетелства с пълната си номенклатура или поне с обичайната за времето комбинация номен–когномен. Показателни в това отношение са два надписа: AE 1996, 1341 от Монтана и CIL III.6124 от Алмус. В първия *Iulius Capito* е

26 H. Galsterer, *Untersuchungen zur römischen Städtewesen*, S. 23, бел. 62. Пак там е засвидетелствана и императорска прата.

27 В може би най-ранното ни свидетелство (1–50г.?), един *Dec.* (!) *Iulius Saturninus* е засвидетелстван като *libertus* в *Pax Iulia*, отново в Лузитания.

28 Благодарение, може би, на променените икономически условия, при които Галия постепенно измества Испания като основен доставчик на някои стоки, като например вино: G. Woolf, *Becoming Roman*, p. 189.

29 За божеството вж. K. Ziegler, "Pantheion," *RE 3*6, zweites Drittel (1949),743–745.

30 Интересно е да се отбележи, че става въпрос за испанските или тясно свързаните с тях африкански провинции – вж. напр. ILS 3563; CIL II.303; CIL XI.26222 и др. Останалите примери касаят муниципиални длъжности, фламени или декуриони.

31 Вписването на този град в трибата *Fabia*, търговското му значение и свързаността му с галските земи го правят най-подходящия вариант за родно място на Юлий Сатурнин. Може би най-важното в случая е, че връзките с Патавиум изглеждат и много важни с оглед на бъдещата кариера на Сатурнин в илирийското мито – вж. по-долу за ролята на Аквилея и Атесте, други центрове във *Venetia* и тяхната роля в икономическия живот на Горна и Долна Мизия.

32 М. Тачева, *Власт и социум*, с. 91, бел. 14.

Глава четвърта

Наследственост и разпространение на римската именна система в Горна и Долна Мизия

Едва ли може да се отрече, че семейството е специфична среда с пряко отношение към създаването на провинциалното римско общество[1], където тенденциите, модата или дори политическите императиви в именуването се отразяват по специфичен начин. Казано по друг начин, в семействата се преплитат няколко вида именуване или по-точно се наблюдава именуване, което може да изпълнява няколко различни функции. От една страна, става въпрос за изява на чисто юридически категории, налагащи определени именни модели (в които обаче конфликтът между легални норми и практическа изява също води до определени изводи)[2]. От друга, вътрешно-семейното влияние изисква наследствена номенклатура, която да покаже връзка с някакъв предшественик. Най-накрая е налично именуване на някаква по-голяма, но все пак микросоциална сфера, която да налага своите традиции при предаването на името във второ поколение при нейните членове. Последната категория, безспорно най-флуктуална, могат да бъдат специфичната военна среда, някаква етническа общност, „голямата фамилия“[3] (като опозиция на нуклеарното семейство) или други.

С други думи, проследяването на тези тенденции и приблизителното им съотношение би се произнесло решително за характера на романизацията или на голяма част от това население, което може и да се счита за осъдено на една културна мимикрия в социума, но чийто усвоени навици в римското именуване създава представата за едно общество, стремящо се – ако не да се идентифицира, то поне да се проявява епиграфски като римско. С други думи, ако качествено изследване на всички юридически свойства на надгробията в двете провинции само маркира едно стандартно линейно развитие на провинциите (при военните двойки) и прехода, отразен и в епиграфиката между едно ранно и едно зряло лимес-общество[4], то именуването в тази среда разкрива типове провинциална кулура при именуването, създадена в римско време и заслужаваща в пълна степен определението „романизация“.

Следователно след проследяването на маркираните в институционален и структурен план именни единици, просопографският подход на работата налага проследяване на функционалната „история“ на римското име в тясната семейна среда. Казаното може да изкуши запознатия с литературата на романизацията читател да си помисли, че ще стане въпрос за проследяването на „креолизирането“ на римското име в провинциална среда, където използването му е изкривено от липсата на адекватни граждански статуси в някои общини. Истината обаче е, че категоричното дефиниране на населението в отделни райони като притежаващо или лишено от гражданско право засега е невъзможно. Настоящата глава е само част

1 “Fundamental unit of social reproduction”: R. Saller, B.D. Shaw, “Tombstones and Roman Family life Relations in the Principate: Civilians, Sodiers and Slaves,” *JRS* (1984): 123–155.

2 Изследванията на наследствената номенклатура са принципна рядкост в историографията и касаят предимно определени социални групи: например Юнианите латини (P.R.C. Weaver, “Where have all the Junian Latins gone? Nomenclature and Status in the Early Empire,” *Chiron* 20: p. 305; също P.R.C. Weaver, “The status of the children in the mixed marriages,” In: Beryl Rawson (ed.), *The Family in Ancient Rome*, 145–169). Надпровинциално изследване, обхващащо именуване сред различни категории население вж. у R. Saller, B. D. Shaw, “Tombstones,” 123–155.

3 “The extended Family” според R. Saller, B. D. Shaw, “Tombstones,” p. 132.

4 Общите тенденции при браковете и техният статут в паметниците вж. у S.E. Phang, *The Marriage*, p. 142 сл., особено 152–153; последно W. Scheidel, “Marriages, Families and Survival,” In: Erdkamp, P. (ed.) *A Companion to the Roman Army* (Oxford, Blackwell Publishing, 2007), p. 419 сл. Епиграфски, този преход се отразява в покачване на засвидетелстваното почитане с паметник в рамките на семейството за сметка на почитането от страна на лице, което не е кръвно свързано с починалия (*amicus, heres*). Възходът на „малкото“ семейство в паметниците обаче обикновено е свързано с намаляването на традиционните формули за легален статус, вкл. в епиграфиката на Мизиите *heres/ex testamento* (вж. също R. Saller, B. D. Shaw, “Tombstones,” p. 132, бел. 35, което потвърждава необходимостта тези паметници заедно с номенклатурата в тях да се разглеждат преди всичко като изява на провинциалноримска култура (срвн. E. Meyer, “Explaining the epigraphic Habit,” p. 76).

от пътя към разкриване на социално-правното положение на „малкия човек“ в провинцията и целта ѝ е да създаде първичния просопографски фонд. В такъв смисъл тя ще се опита да преодолее още едно предпоставяне – на правен статус, който на всяка цена да детерминира именуването на отделната личност. По този начин тя ще е полезна и за допълване на изводите от другите глави, тъй като се видя, че голяма част от номенклатурата във военните и градски институциите е силно повлияно от семейната среда.

С оглед на досегашното изложение, анализирането на наследствената номенклатура ще обръща внимание на няколко основни момента в антропонимията и просопографията: тип на римското име и неговите наследствени варианти; наследственост от номенклатурата на бащата; ролята на отделните компоненти на *tria nomina romana*; използването на имената в семействата от различните прослойки; просопографските връзки и свидетелствата за именуване между нуклеарното семейство и „голямата фамилия“. В края на главата номенклатурата на семейното именуване ще бъде обсъдена с оглед на наследствеността на деривативните когномени.

Римска номенклатура в Горна и Долна Мизия: класифициране

За нуждите на изследването, тук са приети няколко основни типа римско именуване (означени с арабски цифри от 1 до 4), всеки от които съдържа съответно няколко подгрупи. Съставянето на групите има за цел да определи отношението на носителите към римското име, като „романизацията“, т.е. стремежът към самоотъждествяване с типично римско име постепенно намалява от представянето с класически три римски имена (тип 1.) до използването на единично перегринално име (тип 4.). Четирите основни типа обхващат следните подвидове именуване: тип 1. – използване на *tria nomina romana*; 1.1. използване на трите римски имена, но едно от тях (най-често когномена, не е латинско, а епихорично – в повечето случаи елинско, източно, илирийско или тракийско); тип 2. – римско именуване от по-късния Принципат: става въпрос за две римски имена, най-често в комбинация номен–когномен; 2.1. – именуване с две римски имена; 2.2. – двуименна номенклатура, в които едното име (винаги когноменът) е „варварско“; 2.3. – имитация на римска система, в която на мястото на римските номен–когномен се употребяват епихорични имена; 2.4. римска номенклатура, в която е вмъкнат патроним по елински образец; 2.5. римска номенклатура с добавено име (*signum*); тип 3. – „елинско“ именуване или използването на личното име плюс патроним; 3.1. – елинско именуване с тракийски имена; 3.2. с римски имена; 3.3. с гръцки имена; 3.4. комбинация на имена с различен произход; тип 4. – използване само на едно единствено име (*nomen nudum*); 4.1. когато името е римско; 4.2. тракийско, 4.3. гръцко. 4.4. име с друг произход (най-често келтско, илирийско, малоазийско).

Методиката на изследването се съсредоточава върху анализа на съотношенията в наследствеността на номенклатурата, проявяващи се в именуването на родителите и децата в наличните по надписите от двете Мизии семейства. Изводите от изследването на тези съотношения от своя страна се базират на разпределението на типовете именуване от четирите основни групи с принадлежащи към тях подгрупи. Няма нужда да уточняваме, че използването на имена предимно от първите две групи (1.; 1.1.; 2.1.; 2.2.; 2.3; 2.4.; 2.5.) свидетелства за едно по-осъзнато отношение към романизацията, следователно за по-дълбоко самовъзприятие на отделния субект като римлянин. Преимущественото използване на останалите типове именуване от своя страна е по-скоро белег за доизживяване на старите именни културни традиции и за по-малка мотивация за отъждествяването на отделния субект или семейство с общата картина на романизма в империята. Използването на тези „не-римски” номенклатури понякога е също така белег за липса на гражданско право, наличие на непълно такова или някаква причина за неизразяването му в лапидарна форма.

От гледна точка на романизацията е разумно да се отделят няколко варианта на именуване, които да говорят за генезиса и континуитета на *nomen romanum* тук. Вариантите на наследствено именуване ще бъдат въвеждани с комбинация на арабски цифри и букви (напрл 1.А.1), а отбелязаните типове именуване на отделните членове на семейството се отбелязва след тях с възприетите по-горе арабски цифри (1.–4.). В първите случаи наследствените варианти допълнително се отбелязват с два подварианта (а и б), за да се отбележат случаите, когато номенът на сина е различен от този на бащата.

Наследяване на името в MOESIA INFERIOR

1. А. Синът/дъщерята има римско име, бащата също.

1.А.1. Номенклатура Тип 1.–1. [5]

Вариантът е сравнително разпространен, но е добре да се види в кои случаи той говори и за действително предаване на гражданско право. Пълната римска номенклатура и при бащата, и при (всички) негови наследници, е засвидетелствана в малко от общия брой случаи, в които е налична информация за наследници, а именно 20 семейства[6].

Номеклатура.1.А.1.а. Наследниците са с номена на бащата.

Това е най-често срещаният вариант в наследяването на триименната номенклатура и най-често[7] свидетелства за наследено гражданско право или за добре овладяна традиция в римското именуване. Трябва да се отбележи, че в случая се наблюдава тенденцията, имената на майките и бащите да са различни, т.е. вероятно става въпрос за бракове между мъже и жени от свободен произход и с гражданско право. Едва ли учудва, че в социален смисъл трите римски имена са характерни по-скоро за горната социална страта или за военната среда – сред 14-те примера има двама офицера, трима представители на градските магистратури, трима ветерана, а едно семейство от лагера Нове, което вероятно също е свързано с военната среда.

1.А.1.а. *Номен*. Трябва да спомена, че що се отнася до вида номен, в тук набелязаната семейна група е известен само един пример (ILB 377), в които „най-романизационният" номен *Aurelius* е предаван по наследство. От късните императорски имена, един *Aelius Valerius* от Тропеум Траяни е предал своите *tria nomina* на децата си.

1.А.1.а. *Преномен.* По отношение на преномена се наблюдава пълна наследственост, т.е. почти винаги личното име на бащата се наследява от сина му. Два надписа показват, че в тази група това вероятно се дължи на осъзнатото чувство за принадлежност към дадена фамилия, чийто представители са обозначавани с определен преномен – в надпис на декурион (?) от Монтана, всичките четирима сина на *L. Antonius Proclus,* без изключение, носят преномена *Lucius*. В друго свидетелство от Ибида (на ветеран?), всичките синове на *Tib. Claudius Vettius* носят преномена на императорите Клавдий и Нерон, което в случая се обяснява и с проявяването на по-старата, Клавдиева романизация в тези части на провинцията.

1.а.1.а. *Когномен.* Представителите на тази семейна група носят, само с едно изключение, „правилни" когномени, т.е. имена, които са възникнали като такива или са били използвани като такива в класическата римска номенклатура от Републиката насетне. Изключението е само споменатия *Tib. Claudius Vettius*, но тук този неправилен когномен трябва да се обясни по-скоро чрез вписване в романизирания или романизационния елит в областта, където по всяка вероятност *Vettii*-те са били сред старите, влиятелни фамилии (вж. Глава втора, с. 96 сл.).

1.А.1.б. Синът не наследява номена на бащата, а друг римски номен.

В тази семейна група е наличен само един случай, при това несигурен, когато синът не наследява номена на бащата. Също така е възможно е да става въпрос и за гръцки тип номенклатура, но от незапазените места в надписа (IScM II.79) и остатъците от римска триба, може да се заключи, че по-скоро е налична класическа римска номенклатура в гръцки надпис. Според четенето, предложено в SEG 40, 602 обаче, и синът, и бащата са носели името *L. Valerius.*

1.А.2. *Номенклатура Тип 1.–1.1.*

Семейство, в което синът, за разлика от бащата е назован с римска номенклатура, включваща перегринално име, е засвидетелствано в надпис от Секуриска, където един *M. Ulpius Eustomus* (ILB 135) е син на носещия рядък когномен *M. Ulpius Fructus*. Номенклатурата и на бащата, и на сина съдържа специфичен когномен, произхождащ от прякор описващ личните качества, под който се крие нова ро-

5 Заедно с вариантите, където баща и син/дъщеря са кръстени с номенклатура от този тип, тук е включен и IGLN 94, където се среща и единствения вариант в Долна Мизия, където бащата носи име тип 1.1., а синът 1, а също така ILB 341, където едното дете в семейството носи пълната римска номенклатура, а другото – дъщерята, е известна само с перегринално име – *Corinnis.*

6 ISM V.7, 32; 72; 117; 183; 225; 226; CIL III.14214, 7; Conrad, 263, 320; ILB 147; IGLN 93, 94; Conrad, 2004, 393; ILB 411; CIL III.7451; ILB 62; ILB 220; ILB 377.

7 Тук трябва да се включат и случаите (ILB 397), но синът явно носи името на бащата, тъй като майката е с различен когномен.

манизация. Гръцкото име на сина се дължи по-скоро на еманципацията на чуждите имена в тези области, отколкото на някакви социални или правни обстоятелства. В още един случай имаме еманципация на африкански когномен (IGLN 80).

1.А.3. *Номенклатура Тип 1.–1./2.1.*

В едно семейство е засвидетелстван вариант, в който пълната номенклатура на бащата се предава на един от наследниците му, докато другият носи само две римски имена. Трябва да кажем, че тук (CIL III. 14214, 10) поради липса на пълна номенклатура при дъщерите не могат да се направят никакви изводи, особено при положение, че става въпрос за по-големия от двамата. В същата област по надгробен паметник е отбелязано семейството на *M. Cocceius Vitlus* (IScM V.24), от което вероятно само най-големият син – *M. Cocceius Titius,* е отбелязан с *tria nomina,* докато останалите синове са само с две римски имена. Вероятно, в случая става въпрос за чисто палеографски причини на изписване, т.е. разликата в номенклатурите се дължи на епиграфската лаконичност.

1.А. 4. *Номенклатура Тип 1.–2.1.*

По-често е срещан варианта, при който римска номенклатура на бащата се предава при наследниците му само чрез две римски имена. В Долна Мизия, подобно именуване срещаме в 16 семейства[8]. Военният произход или произходът от по-високите нива на провинциалното общество е очевиден, като към една от двете групи спадат повече от две трети или 10 от споменатите семейства (между тях четири центуриона!). Трябва да се спомене, че примерите идват предимно от области с добра романизация – най-много в областта на муниципиума Тропеум Траяни, но също така от лагерите по Дунава – Улметум, Тразмис, Аксиополис, Капидава, Кривина. Единствен пример от вътрешността на провинцията се явява в семейството на *G. Pompeius Magnus* (ILB 433), с явна по-ранна романизация. Следователно има изгледи, че изчезването на преномена трябва да се тълкува също по-скоро като отражение на общата мода в Римската империя по това време, а не като по-слаба романизация в последвалите поколения.

Номенклатура 1.А.4.а. Наследниците са с номена на бащата.

1.А.4. *Номен*. И в този вид именуване липсват почти изцяло късно-императорските имена. Преобладаващи са стандартните римски имена от Група III, като имената на по-ранните императори също са рядко срещани. Трябва да се отбележи, че като цяло отново става въпрос за бракове между римски граждани и в отделни случаи има изгледи, че те са сключвани между римски заселници (или такива с чужд романизъм) и жени, по-скоро с местна романизация, но от по-заможни семейства (например *M. Vettius Felix* и *Aurelia Faustina* – IScM I.278 – вж. Глава втора, 98; също така *L. Aemilius Severus* и *Aelia Marcellina* – CIL III.14214, 8).

За разлика от наследствения именен вариант 1.А.1. тук има и случай, в който съпругата (майката) носи същия номен като този на бащата (*L. Licinius Clemens – Licinia Veneria*, IMS V.158)[9]. В случая липсата на тройната номенклатура в следващото поколение лесно се обяснява от една страна с официозния характер на паметника (посвещение на IOM от Трезмис), който налага една по-формална номенклатура само на отговорника за поставянето му. От друга страна обаче, името на единствената му дъщеря, въпреки че е двусъставно, представлява ярък пример за номенклатура сред по-висшите класи, поради наличието на преномен – рядко явление при женското именуване в Римската империя. Няма съмнение, поради присъствието в паметника на внуците на *Licinius*, родени в брака между дъщерята *Lucia Licinia* и един [*Iulius Octavius*], че дъщерята е носела и когномена на баща си *Clementina*, който е присъствал без изключение в имената на всичките ѝ деца, отново носещи двусъставна номенклатура (*Iulius Clemens, Octavius Clementianus, Licinia Clementiana, Octavius Clemens, Licinius Clemens, Octavius Licinius*). Без съмнение, именно в „по-римските“ центрове на провинцията е отразена първо тенденцията двойната номенклатура да заменя тройната, дори и в официални надписи, когато е сигурно, че даден римски гражданин (в случая *Lucia Licinia*) е притежавала и трите имена на баща си. Надписът свидетелства за мода сред по-висшите прослойки.

Очевидна е разликата с един друг надпис, в който се споменава центурион, чиято дъщеря (вероятно) е означена по-традиционния начин – с номен-когномен (IMS V.189 – *G. Iulius Antoninus – Iulia Urbica*), като традицията дъщерите да се означават без лични имена е спазена. Това показва, че дори тук още през

8 ISM V.35, 158; 176; 189; 276; ISM I.278; CIL III.14214, 6, 8, 9, 10; ILB 58, 59, 433; IGLN, 78; IDRE-2, 333.

9 Коментиран и в M. Kajava, *The Roman Female Praenomina. Studies in Nomenclature of Roman Women* (Helsinki, 1995), p. 237.

първата половина на II в. сред по-елитните прослойки преномената започва да изчезва от надписите, но се запазва при свидетелствата с по-силен репрезантивен характер.

Ако едно семейство има повече деца, обикновено правилото за наследяване на номена на бащата (по обичайната римска традиция) се либерализира и някои от тях приемат номена на майката (IDRE II. 333 – където номенът на майката се предава и на един от синовете). Тъй като в случая не става въпрос за липса на гражданско право у някой от партньорите, нито при децата им (тъй като бащата е *primus pilus*, т.е. може да предаде гражданското си право на наследниците), може да предполагаме, че майката е от известна фамилия, което е повлияло на номенклатурата на дъщерите, както и на един от синовете в семейството. Вижда се, че в друг случай, един *L. Valerius Pudens*, вероятно с по-стара романизация (стигнал до поста на сигнифер – ILB 348), е женен за *Kalpurnia* (!) *Procla* с елинистически произход и по-нова или повърхностна романизация, при което всичките им деца (две дъщери и един син) приемат номена на бащата. Името на майката не е запазено при второто поколение дори като когномен, както евентуално би могло да се очаква. Когато става въпрос единствено за синове, те приемат само номена на бащата – така е в CIL III.14214, 8. За вулгаризация на римското име трудно може да става въпрос и в надписа IScM V.35, където синът на един *M. Ulpius Piso* лаконично е споменат като *M. Ulpius*, което вероятно се дължи на крехката му възраст (ако се изхожда от данните за майката, която е починала на 24 години).

1.А.4. *Преномен*. Освен в този на *Lucia Licinia*, деградацията на тройната римска номенклатура е осъществена чрез отпадането на преномена в още един случай – в муниципиума Тропеум Траяни, където очевидно става въпрос за едновременно съжителство на две тенденции в именуването: запазване на предкласическия тип двусъставно име без когномен и такова, в което когномен има, а е отпаднал преномена (синовете на *C. Artorius Saturninus – C. Artorius* и *Artorius Saturninus*). Ситуацията може да се обясни с по-ранната романизация на семейството (от Сисция, Панония), където разнообразните влияния на именуването водят до използване на няколко именни схеми в едно семейство. И в този случай, както и в семейството на центуриона от Трезмис, изводи за някаква по-слаба романизация не могат да се правят. В други случаи, като обсъдения по-долу (ISM V.276), преномената е употребен като връзка с името на бащата и замества номена, като е явно влиянието на едно „източно“ именуване.

1.А.4. *Когномен*. Когномените в тези семейства са стандартни римски. В няколко случая е интересен фактът, че наследниците не приемат когномена на бащата, а напълно различни когномени – това е може би единственият случай за подобен свободен избор в тази група при когномените на синовете, който може да е повлиян от номенклатурата на майката или на дядото. В един случай по-старата романизация на майката вероятно повлиява на деривативния когномен на сина *Antonius Didianus* (IScM V.176), както и на факта, че дъщерята приема нейния когномен, а не този на баща си. Впрочем, обяснението тук също може да се търси в стремежа сред по-високите слоеве на обществото (става въпрос за центурион от кариерата, с произход от Картаген) към конструиране на „по-престижна“ номенклатура, в която да не участва когномена на бащата *Felix*, характерен за освободенци.

В общо шест случая от тези 16, т.е. една трета, когномената на някой от наследниците произлиза от номена или когномена на родителите – явлението е по-често при момчетата (IScM V.176; CIL III.14214, 8, 10; ILB 348, IScM V.158; ILB 58), отколкото при момичетата (IScM V.158).

Номенклатура 1.А.4.б. Наследниците не носят номена на бащата.

По-горе стана въпрос за случаи, в които при наличието на няколко деца и под натиска на различни обстоятелства при наследниците се появява и името на майката, не само това на бащата. В други случаи паметниците показват наследници, при които не е наличен бащин номен: IScM V.276; IScM I.278; ILB 59; IScM II.72. В първият от тях става въпрос за сина на *Vettius Felix*, който носи името *Ulpius* поради причини, разяснени в съответната глава (вж. Глава втора, *Ulpii*). Рано починалата *Aurelia Primilla* (ILB 59) не е приела името на баща си, римски ветеран, а на майка си – също Аврелия. Паралелът с поставеният в същия хронологически период надпис на *Scribonius Varus* (ILB 58) показва, че това се дължи по-скоро на положението на майката в конкретния социум[10] – в единия случай синът *Scribonius Celer* наследява номена на бащата, заедно с когномена на майката, в другия – *Aurelia Primilla* наследява изцяло майка си: *A(u)relia Severa.* Случаите подсказват, че става въпрос за род *Aurelii*, свързани или не с приемане на

10 Няма индикации, че детето е било родено по време на службата на бащата, което да даде право да говорим за нелегитимно раждане във военна среда, нито да предположим, че става въпрос за женитба за бивши робини, тъй като в такъв случай името на жената и дъщерята трябва да съвпадат с името на мъжа: M. Kajava, *Roman Female Praenomina*, 235–236.

име по време на Антониновата династия (в такъв случай трябва да става въпрос най-късно за времето на Антонин!, тъй като паметниците са датирани в първата половина на II в.), които са с висок социален статус в Ескус[11]. Жените със сигурност са част от семейства на ветерани, но дали е възможно да са свързват с *T. Aurelius Fulvus* (вж. по-горе, 173), легат на *legio III Gallica,* засега е трудно да се каже.

Интересен е случаят с Γ. Ἰουλίος Ἀφρικανος, чиято дъщеря е известна с името Σωσσία Ἀφρικανή. В случая е вероятно да се предположи, че дъщерята приема номен по майчина линия[12], запазвайки обаче бащиния когномен. Причините може би се коренят в желанието да се засвидетелства римско гражданско право, което е невъзможно по бащина линия.

Само един е предполагаемият случай (IScM V.276), при който роденият по време на службата син не е изявен с римско гражданство. Надписът е много интересен, защото дава пример, в който именуването решително върви в полза на майчиния род (синът на *P. Aelius Celsus* и *Flavia Alexandra* не носи номен, но приема когномена на майка си заедно с преномена на баща си – *Publius Alexander*, а неговият син от своя страна е назован с майчиния номен и когномен). Дали в случая имаме елински тип именуване от „източното военно войне“ [13], където когномент се използва като псевдогентилно име[14] или особен „латински (?)“ статус, не е от решаващо значение, тъй като именуването на сина категорично следва майчиния когномен, без да избере един много по логичен вариант, като например *P. Celsus*. Културата в именуването се предава на следващото поколение, където вече е по-вероятно женското именуване да е надделяло в съответствие с факта, че мъжът остава перегрин[15]. Надписът е и един от малкото, в които е засвидетелствано „по-голямо“ семейство в няколко поколения.

Може да обобщим, че ситуация, при която бащите не предават пълната си номенклатура не е често срещан вариант и в повечето случаи или касае предаване на име на лица от женски пол, или по-специфични тенденции в именуването на римския гражданин, свързани с по-ниско гражданско право на бащата и стремежа на наследника да намери друга, макар и вероятно неформална наследствена линия (юридически не, но вероятно социално адекватна номенклатура), за означаването му като римски гражданин, например тази по майка.

1.А. 5. *Номенклатура Тип 1.–2.2. или 1./1.1./2.2.*

Съвсем редки са случаите, в които в семейството на родител с пълна римска номенклатура едно или повече от децата получават различна номенклатури, сред които една е с перегринален когномен. В един случай става въпрос за специфично трисъставно име на бащата, образувано от два номена и когномен (*Aelius Antonius Firmus,* CIL III.14214, 6), а децата му носят съответно подобна триименна номенклатура (*Aelius Antonius Sabinus*), такава с две имена – *Aelius Aeternalis*, и двусъставна номенклатура с елински когномен – *Aelia Quirilla (=Cyrilla)*. В случая еманципацията на перегриналните имена е оставено за женското име, което е показателно.

Само една традиционна номенклатура с *tria nomina* на баща се отразява без номен и с елински когномен в тази на сина – *Antistius Zoticus* (*C. Antistius Valens*). Останалите засвидетелствани *Antistii* са с високо обществено положение, което подсказва защо номенклатурата на бащата е предпочетена, въпреки явното издигнато положение на майката, която носи триименна номенклатура. Вероятно отново става въпрос за поява на елински когномен, вследствие на връзки между емигранти и представители на местния елит тук.

1.А. 6. *Номенклатура Тип 1.–4.1./4.3..*

Не е чудно, с оглед на стремежа на представителите на тип 1. към „престижно“ именуване, че едва четири са случаите, в които тази номенклатура е съчетана с единствено име при наследниците, при това само в един случай става въпрос за неримско такова (4.3.). В един случай (*M. Aurelius Iulius* и дъщеря му *Carusia*), решаваща е твърде късната датировка на паметника (след 290 г., според IGLN 75), а името

11 Влиятелно *Aurelii Severi* може би е имало в Томи в по-късен период – вж. IMS II.27.

12 Майката може би е принадлежал към по-издигнатите романизирани елинистически прослийки в града: двама *Sossii* са засвидетелствани в листа на адептите към Великия бог Дарзалас в Одесос – IGB I.47 bis.

13 Срвн. ситуацията на оформеното военно именуване в Трезмис.

14 Характерно именуване за помощните войски, където дядото *P. Aelius Celsus* вероятно е служил. Става въпрос за ситуация, при която когноменът, особено такъв изразяващ физическа характеристика е особено предпочитан и се изявява за сметка на номена: P. Holder, *Studies in the Auxilia*, 52–54.

15 Възможно е да има общо със *senatus consultum* от времето на Хадриан, според който децата между перегрин баща и гражданка майка могат да следват статуса на майката: S. Treggiari, *Roman Marriage. Iusti Coniuges from the Time of Cicero to the Time of Ulpian* (Oxford, 1991), 47–48.

съдържа силни християнски конотации[16]. В друг случай, самото родство на един *Saturninus* (ILB 402) с майката *Valeria Valentina* (?), вероятна робиня, и бащата *L. Petronius Candidus* е несигурно, тъй като изглежда той не носи името на нито един от двамата си родители. Възможно е да става въпрос за освободженско семейство без конубиум или за робски статут на детето. В трети случай не става въпрос за кръвна връзка, а за *alumnus* (*threptos*). Един *threptos* е наречен само по когномена на попечителя си Респектиан – в гръкоезичен надпис от Дуросторум (IGBR II.863).

В последния пример имаме „дериватив" когномен – *Aemilianus*, от номена на *P. Aemilius Montanus* (ILB 435). Най-вероятното обяснение в случая е рождение по време на военната служба на *P. Aemilius*, вследствие на което *Aemilianus* наследява името на баща си само като когномен[17].

Единственият ни пример за „голо" име, което не е римско в този тип семейства, произхожда от извънградските региони на Долна Мизия, където по-ниската формална романизация без съмнение е повлияла в изписването (или в именуването) на имената в семейството на *G. Iulius Sergius*, чийто деца се наричали *Theodorianus*, *Cocceiana*, *Sergiana* (IScM V.80). Няма съмнение, че тук се отразява и номенклатурата в гръкоезичното семейство на майката, *Theagenia*, чийто баща би могъл да се казва [*Cocceius Theodorus*]. Независимо от бедната номенклатура изглежда майката е от имотно семейство, обвързано със заселници Кокцеи. Прави впечатление, че деривата от бащината номенклатура се появява едва в третото, най-малко дете *Sergiana*. В подобни селски общини, такива взаимовръзки вероятно са от значение при изтъкване на социалния статус на римски гражданин. Можем да предположим, че става въпрос за загубено гражданско право или за период, в който то вече не е фактор в обществения живот. В друг случай, женският пол на едното от децата предопределя назоваването ѝ само с голо перегринално (според Борис Геров елинско) име (ILB 342).

1.B.1. *Номенклатура Тип 1.1.–1.*

По всичко личи, че номенклатурата, при която бащата носи римско тройно име с перегринален когномен, е в подобни отношения с номенклатурата на наследниците, каквито се наблюдават при имената от горния тип, т.е. имената на децата отговарят приблизително на тези на родителите. Само в един случай има стремеж към „поримчване" на номенклатурата – в легионния лагер Нове (*M. Atronius Hermes – M. Atronius Valens*). Вероятно става въпрос за опит за заличаване на освободенчески статут.

1.B.2. *Номенклатура Тип 1.1.–2.1.*

И за тази номенклатура в Долна Мизия е наличен само един пример, където *C. Valerius C. lib. Epagathus*, макар и едил, вероятно в Никополис, дава римско име на сина си – *Valerius Castus* (ILB 391). Следователно не е изненада, че следващата номенклатура (1.B.3. *Номенклатура Тип 1.1.–2.2.)* е най-честата сред наследниците на бащи, чийто трисъставни имена съдържат не-римски когномен (характерно е, че при тези семейства няма стремеж наследниците да са именувани с три „чисти" римски имена). В един случай става въпрос за възвръщане към класическа двусъставна номенклатура от страна на *Claudius Trophimus* (Геров, *Романизмът* II, 580*),* син на *Claudius Varius Trophimus*, използващ номена на Клавдиите като преномен[18]. Тук става въпрос също така за напълно неформално именуване, може би свидетелстващо за показно гражданско право, а не реално такова, тъй като синът е известен и е назован с преномена (*Claudius*!), а не с номена (*Varius*) на бащата. Възможно е да става въпрос за напълно произволна именна структура, но също така е възможно, спецификата на названието на сина да е породена от тенденция за опростяване на номенклатурата. В друг случай – от Нове, семейство на освободенци[19], с глава *Q. Pullius Agathias* (IGLN 104), използва класическото римско именуване без обаче да прави опити за по-нататъшна романизация на когномените (деца – *Pullius Agathias*, *Pullius Agathodoros*).

1.B.3. *Номенклатура Тип 1.1.* – смесени номенклатури

В два случая наблюдаваме именуване, което е различно при децата на бащи от група 1.1. В единия става въпрос за напълно употребяемия във военна среда когномен Александър (*T. Flavius Alexander*, IScM V.155). Децата, с изключение на първородния *Flavius Alexander*, са назовани само с голи, но типично римски когномени – *Piso, Valens, Maximilla, Respecta*. Става въпрос за стремеж към уподобаване на до-

16 Вж. още CIL XIII.2377.

17 Става въпрос за област, в която са настанявани ветерани (RMD II.132).

18 А не като втори номен, както личи от името на анонимната му съпруга, означена в запазената част от паметника като ...*Vari Trophimi coniux.*

19 J. Kolendo, "Inscrypcje wyzwoleńców i njewolnikow z Novae," *Novensia* 6 (1993): 131–145.

Заключение

Използването на традиционната историческа методика, заедно с просопографската и статистическата трактовка на епиграфските данни за романизацията на провинциите Горна и Долна Мизия, позволяват да се направят конкретни наблюдения и изводи за създаването и състава на романизираното общество в тях, за протичането на този многолик процес, а също и за характеристиката на антропонимията като част от обществено-политическия живот тук.

Изследването на историческия процес, който приобщава двете Мизии към Римската империя, показва, че последният е силно зависим от влиянието на съседните на Мизиите провинции. Това се дължи на първо място на по-старата романизация в тях, също на по-добре изработените връзки с Италия, водещи до превръщането им във важен междинен икономически център по Дунавския лимес на империята. В предхождащите глави се видя, че това води до определено влияние на тези провинции върху елитите на мизийските градове, като то е по-отчетливо в съответно по-близката до центровете на стара романизация Горна Мизия. По-нататък въвеждащата глава очерта значението, което Македония като най-силния елинофонски романизационен център на Балканите има върху романизационния ефект в Мизия. Това значение се видя преди всичко във военната сфера и можахме да го проследим още от времето на налагането на римската власт тук.

За целите на просопографското изследване и съобразно избраната методика, носителите на римски имена в провинциите бяха разделени на определени именни групи и така стана възможно, разбира се с неизбежните общи изключения от всяко правило, да се открият социалните, културни, романизационни, в някои случаи етнически или географски характеристики на отделните и различни по вид римски *nomina gentilicia* (грубо разделени на императорски–неимператорски; чести–редки). Статистическият метод помогна на просопографския, като последният разкри „действените“ характеристики на всяко име, докато първият определи популярността му в общите социални процеси.

Наблюденията биха могли да се обобщят като се потвърди формулираната в началото на настоящия труд хипотеза, която разглежда римските имена в провинциите като резултат на исторически установили се социално-политически отношения. В много аспекти на обществото – военна, градска, семейна среда – римските имена се оказват извор с висока стойност не толкова за географския или етническия, колкото за социално-политическия, съответно романизационен произход на носителите им. Хипотезата показа повтаряемост сред носителите на различните номени в различни социални страти, широк обхват на действие и възможност за допълнение.

Като първостепенни за разкриването на процеса на романизация и интеграция тук са определени военно-административните и муниципиалните отношения, на които са посветени Глави втора и трета. В този смисъл за подробен анализ най-напред бе използван епиграфският материал от военните списъци, представящи в чист вид резултата от няколко променящи се в рамките на около 50 години рекрутни политики, практикувани от централната власт. Проникването на местни, романизирани или имащи досег с римската култура перегрини в списъка от Трезмис (137 г.) все още касае само отделни индивиди, имащи личен досег от трудноопределим вид с администрацията на легата. В голямата си част войската и нейните офицери се запълват от новоромanизирани, т.е. стоящи на относително ниско, но сигурно романизационно ниво перегрини от Изтока и Запада (разпознаваеми предимно под имената Юлии и Валерии). Латеркулите от Монтана и Алмус показват една съвсем друга картина, но само в географски, не и в социален смисъл – проникването на местния елемент вече е осезаемо, но романизационното ниво е константно, тъй като отново става въпрос за лица със сравнително нов романизъм (но най-често във второ, не в първо поколение), които поради историческата разлика на политическите процеси и по-късното интегриране на Мизия се проявяват с имената Елии и Аврелии. Промяната в римската рекрутна и промоционна система, що се отнася до мизийските войски, следователно се състои в налагането поскоро на един културно-романизационен принцип на рекрутиране и промоциране, а не на географския,

при който рекрутите идват от средите на римските граждани в по-рано романизираните провинции. Този принцип съдържа в себе си не просто основния критерий за римски легионер – гражданското право (което тъй или иначе се получава в легионите), колкото критерия на романизацията, разбирана в досег, семеен, културен, желателно и урбанизационен, с римските традиции и порядки.

На тази база се предлагат конкретни изводи, касаещи начина на използване на отделните имена като признак на/средство за проследяване на романизацията. В определен културно-исторически смисъл различните императорски номени показват вариращи съотношения в двете провинции, което може да се тълкува като сигурна индикация за определени социални и политически процеси в Горна и Долна Мизия, обусловили различния начин, по който се е оформило римското общество в тях. Може да обобщим, че с помощта на използваната тук методология и вследствие на разрешаването на конкретните задачи на изследването, беше изложена ясна представа за състава на познатото под римски имена население в провинциите и са изведени конкретни изводи за произхода на носителите на отделните номени.

Юлиите, чиято културно-обществена роля за романизма тук досега остава в сянката на многобройните Елии и Аврелии, възхождат към колонизацията на първите заселници на провинциите. Броят на носителите на това име обаче, както и репрезентативността им по отношение на романизационния процес в двете Мизии, са различни. В Долна Мизия името запазва и до края на тук разглеждания период безспорния си романизационен престиж, особено що се отнася до легионните офицери. Без съмнение това трябва да се отдаде на старата им романизация, отразяваща всички тенденции на романизиране в римските провинции (рекрут за легионите; еманципиране от освободенски фамилии; раздаване на граждански права на общини – предимно в Мала Азия или Изтока, келтските области на империята; наследствен статус от римски родители). Това позволява на Юлиите да влизат в отношения с останалите романизационни, а също и местни прослойки. Изглежда за популярността на този номен тук има значение и притокът на заселници от съседните романизационни хоризонти (в това число Мала Азия и Македония), както и влиянието на фамилиите Юлии в Дунавските и елинистическите провинции на империята.

В същото време представените Юлии в цивилния живот и на двете провинции не са с толкова отчетливо влияние. В Долна Мизия номенът сред магистратите е почти винаги признак за чужд произход, най-вероятно с романизация от времето на Август. Тъй като става въпрос основно за бивши военни лагери или общини с осезаем военен елемент, трябва да се предположи, че влиянието на носителите на този номен не е отивало много по-далеч от армията и рядко е било подкрепено от някакъв финансов или политически престиж извън тази сфера. Това иде да покаже, че една осезаема част и от офицерството с този номен е има чужд за провинцията произход. В просопографския материал от Долна Мизия и особено в източните ѝ части, муниципиалните длъжности в градовете понякога са заемани и от *Iulii,* свързани с провинция Дакия. В селските общини Юлиите като цяло са наследници на ветерани.

В Горна Мизия името е по-слабо разпространено, въпреки че е единственото добре засвидетелствано от ранно-императорските имена. Юлиите тук не се оформят и като силно доминиращи сред офицерските позиции на легионите. Там, където те се срещат обаче, обикновено става въпрос за високи позиции в легионите и помощните части. Може да се заключи, че в Горна Мизия липсвали условия за запазване и мултиплициране на статуса на името *Iulius*, каквито могат да се наблюдават в Долна Мизия, което вероятно довело и до добра изява на една по-нова романизационна антропонимия тук.

В цивилния живот на провинция Горна Мизия се оформя и единственото изключение от правилото за Юлиите в муниципиалния живот, тъй като те са сред най-популярните номени в Рациария. В случая това се отдава със сигурност на далечния освободенски произход на представителите на това име, който е свързан с икономическия живот в града и провинцията. Сходен е и произходът на Юлиите в другите градове тук.

Навлизането на *Valerii*-те в легионите не е толкова показател за приемането на перегриналното население във войската, дължащ се предимно на характеристиката на името като общовалиден пожелателен номен, както често се твърди[1], а е израз на приемането на едно вече романизирано население, често с чужд за провинцията произход, което е имало добре изработен рефлекс по отношение на римската антропонимия и е предпочитало, приемало, наследявало този номен в исторически момент, когато често единствената друга алтернатива за романизационно именуване е бил имераторският номен *Iulius*. Това свидетелства за масова романизация в един ранен спрямо мизийските земи етап. За двете Мизии обаче това вече е по-стара романизация, която в културен план не се различава съществено от тази, възникнала

1 M. Minkova, *The Personal Names*, p. 321.

в традиционни земи като Италия, Испания, Галия. Това обяснява и широкото използване на тези баналнии имена сред центурионите или висшите офицери, което може да се долови и статистически. Докато престижният номен *Iulius* се е запазвал в голяма част от носителите му, номените на Валериите и на носителите от Група III като цяло се мултиплицирали, особено във военна среда, благодарение на общата популярност на тези имена в цялата римска история.

В романизацията на цивилните структури в Долна Мизия *Valerius* и другите имена от Група III се съотнасят по-сходен с *Iulius* начин. В провинцията достигането на носители на тези имена до високите муниципиални длъжности е обусловено от заселването им като ветерани в общините или предишна офицерска кариера. В някои градове става въпрос и за либертини или наследници на такива.

В Горна Мизия номенът Валерий не е бил толкова популярен сред войската, включително в средите на авансиралите офицери или подофицери от легионите и помощните части. В случая това показва, че и тук Юлиите и Валериите са имали сходни характеристики на наследници или освободенци на порано заселило се тук население, което към края на II в. е отсъпило мястото си в обществения живот на население с по-нова императорска романизация. Причините за тази тенденция при Юлиите могат да се крият в семейния фон, където Юлиите не са представени чрез наследствена номенклатура при най-добре романизираната антропонимия. В Долна Мизия обаче Валериите са обхванали не само по-старото римско население, но с течение на времето и маса от новоромaнизирани, които постепенно са се оформили като хомогенен романизационен слой, от който произлизали и много представители на военния елит в провинцията (Диаг. IV.1.).

Важна корелация личи в темповете на навлизане на обикновени легионери от Група III в легионите в Долна Мизия, което се различава значително от това на тези от Група V (късно-императорски имена), но е много сходно с това на войниците, носещи ранно-императорски имена (Група IV). Тъй като става въпрос за население от близките провинции, както и за наследници на войници със стар романизъм, може с голяма сигурност да се обобщи, че от времето на Марк Аврелий насетне новоромaнизираните започват да изместват редовните войници: и *Valerii*-те и *Iulii*-те са заселници от източните или западните провинции със сходно ниво на романизъм, възхождащ към Августовата епоха. В течение на II и III в., Валерий започва да придобива и нови конотации и понякога – но все още не в повечето случаи – индикира и нов романизъм. В първата половина на II в. обаче романизмът на носителите на имена от Групи III и IV е определял в огромна степен развитието и рекрутирането на войниците.

С други думи, в течение на романизационния процес Валериите, първоначално ранни заселници, са придобили много от харектеристиките на *Aelii*-те, които от средата на II в. започват да заемат сериозно място във военно-административния живот на двете провинции. Процесът може да се окачестви като оформяне на антропонимичния романизационен фонд на военната среда, където освен наложените в началото на принципата номени, започват да участват и имената на Антониите.

В рамките на цивилните структури обаче подобно мултиплициране на фамилните имена от Група III (Диаг. V.1.; V.2.) не се наблюдава, тъй като романизиращите се, а в редица случаи също вече романизирани членове на бившите перегринални общности, започват да се назовават с една по-конформистка номенклатура, която се опитва да съчетае препратките към старо римско право с актуалните имена на императорското семейство. Процесът е особено явен в градовете в Източната част на Долна Мизия (черноморските апойкии, също поселения като Тропеум Траяни) и във вътрешността на Горна Мизия, където романизацията е засегнала предимно елиноезично население. Това е именуването на слабите колонизационни инициативи, защото имената на Антониите придобиват популярност не там, където романизационният процес сред населението е слаб, а където романизацията, в смисъл на заселване на римски елемент, е била ограничена. Следователно късноимператорските номени на Хадриан и Марк Аврелий са свидетелство не толкова за нова романизация, колкото за стремеж към следване на актуалните за империята тенденции в именуването.

В армейска среда този процес, както се видя, върви редом със запазването на престижа на старите романизационни имена. След средата на II в. навлизането на имената *Aelius* и *Aurelius* е свидетелство за известно, но не всеобхватно, навлизане на перегрини в легионите и най-вече за еманципацията на общини с романизация, но не винаги римски градски статус, на които се придава престижа и гражданското право от името на Антониновата династия. Доказателство за този процес е продължаващото влияние на имената от Групи III и IV в Долна Мизия (наред с това на тези от Група V) в стратата на висшите принципали, центурионите и висшите офицери. Характерно е, че и през III в. сред центурионите се запазва един солиден брой на офицери, които от своя страна идват от провинции с по-стара романизация, което

личи в именуването им и показва, че поне в Долна Мизия, доверието оказвано на „по-старите“ римляни (вече не спрямо общото ниво на една провинция със слаб романизъм, а на Мизия, в която романизацията, посредством раздаването на гражданско право и дедукции, е значително напреднала) продължава да играе важна роля в социо-политически аспект. Процесът следователно е широк, но не напълно изместващ старата романизация.

Оттук става ясно, че скоро след създаването на провинция Дакия и установяването на легионите в постоянни лагери в двете Мизии, а също заедно с първите резултати на местното рекрутиране на легионите, общините с по-старо гражданско право, заедно с тези, в които съжителстват новоромanизирани перегрини и романизиращо се население без изричен граждански статут, започват да участват в образуването на специфична гранична романизация – или военен романизъм, който в значителна степен оформя антропонимията в двете провинции. Императорското име, което може би най-ясно илюстрира този специфичен процес на романизация, е това на Хадриан, чрез който не само римските, но вероятно също редица елински, а може би и тракийски (етнически и от тракийска провинциална среда) общини се изявяват и оформят във военно-административния облик на провинциите. Затова и *Aelii*-те в двете провинции носят може би единствения номен, представен добре във всички нива на военния апарат тук (при това със сходни характеристики на шаблонна, военна романизация) – от обикновените *gregales* до центурионите и висшите офицери. Към края на II в. номенът е използван вече и от съвсем „нови“ римляни, но трябва да се каже, че до края на разглеждания тук период последните са били напълно романизирани в слоевете на офицерството.

Aelius като съставна част от престижната романизационна номенклатура, се откроява и в цивилните длъжности, и в градския живот. Представителите на този номен са силни както в елинофонските общини, където романизацията протича чрез комуникация на римски фамилии и по-заможни елински семейства, така и в колониите, и муниципиите от римски тип в Долна Мизия. В Горна Мизия обаче името не се разпростира поради цялостната тенденция там по-старите романизационни елити да определят облика на антропонимията сред *“ordo decurionum”* и той е доминиран по-скоро от първите три именни групи. Изглежда престижът на името на Хадриан в тази провинция е поет почти изцяло от този на Марк-Аврелиевото време, дори в известна степен от това на Траян. *Aelius* се среща предимно по лимеса, в Рациария, както и в зависимите от колонията общини. Изглежда и тук генезисът на тази номенклатура е свързан с общността на Дунавския лимес, като в случая е много вероятно да става въпрос за либертини.

Подобна е ситуацията с многобройните Аврелии, в чиято група обаче, особено в Долна Мизия, се проявяват по-силни романизационни и социални разлики. Вероятно в приблизително еднакви съотношения тук в средите на легионерите, войниците от помощните части и офицерството са проникнали местни наследници на по-стара военна романизация от втората половина на II в. и новоромanизирани във времето на Марк Аврелий или Каракала траки, елини или други перегрини. В Долна Мизия последните са засвидетелствани преди всичко в източните тракийски земи. В средите на тези *Aurelii* също текат процеси на романизация и налагане на римска номенклатура, които стават видими едва в епохата на войската на късния Принципат, където освен представители на мизийската романизационна зона вече започват да се откриват и романизирани във „варварските“ анклави покрай лимеса войници и офицери. От познатите примери обаче може да се заключи, че сред най-висшите постове при Аврелиите тук отново става въпрос за военна романизация, този път образувана и вследствие на гражданско право и кариера в градските кохорти в Рим.

Процесът на романизация тече с различна интензивност и има различни резултати в Горна Мизия. Тук, въпреки явните податки, че много Валерии и Юлии са повлияли на създаването на романизиран елемент (чрез освобождения на роби, адоптации), късно-императорските номени като цяло са по-добре представени. Причина за това, от една страна, е ясното културно-романизационно разделение в Горна Мизия – на добре романизирания юг (Скупи) и по-слабо романизиран север – който в по-късно време се оформя като военен лимес, и в който елементите от източните провинции били по-слаби. Това е причината по-ранните номени и Аврелиите да са най-добре представени тук (Диаг. V.2.). Новоромanизираните Аврелии в провинцията следователно имали по-широко поле за изява и се стремели да се впишат сред по-старите романизационни елити (вж. напр. *Aurelius Marciaus, L. Aurelius Silvianus*). Към това трябва да се добави и нивелиращото действие на антропонимията на римската военна граница, която тук е имала по-слаба алтернатива и е била по-предпочитана: Юлиите, в голяма степен и поради влиянието на Македония, били единствените сред по-ранните номени, които запазвали в голяма степен влиянието си сред военния елемент в областта.

Заключение

Аврелиите в Долна Мизия са добре представени изключително в култовите структури, в които явно навлиза елинофонски, отчасти вероятно и тракийски елемент. Може да се каже, че този императорски номен индикира два основни романизационни статуса – принадлежност към военния елемент в провинцията, който в политически активните слоеве се корени в стар романизъм, както и свързаност с елинските елити в провинцията, който обикновено, но не винаги индикира приемане на римско име в първо поколение.

Много съществен момент се очертава от изследването на вътрешно-семейните отношения на именуване в Горна Мизия. Епиграфската традиция тук представя предимно по-издигнатите в културно, но и в социално-икономическо отношение жители. Наблюдението важи основно за втората половина и края на II в., което също е причина за силното представителство на Аврелиите в тази провинция. Въпреки това, само в относително по-новите градове, носителите на това име имат доминиращи позиции. Казано иначе кризата, започнала в края на II в. води в Горна Мизия до по-рязко изменение на съществуващите обществени структури, следователно до засилване на военния елемент в муниципиалните структури, в част от които (Найсус, Сингидунум) старите елите не са могли да удържат позициите си в момента на епиграфския „бум“ от тази провинция (в края на II – началото на III в.), чрез който се представя картината на обществото в провинцията.

Казаното допълва с нови съществени нюанси цялостната характеристика на най-популярните императорски и неимператорски имена. Също така резултатен обаче е анализът на носителите на някои императорски номени, чието цялостно значение обикновено убягва в изследванията на романизацията, оставяйки в сянката на традиционните „романизационни“ имена. Заселническият произход на някои от тези фамилии обуславя високото обществено положение на носителите им.

Някои от императорските номени наистина имат „преходен“ характер и поради това, въпреки че участват активно в романизационния процес и комуникират с по-високите страти на завареното население, Клавдиите и Кокцеите като цяло остават по-изолирани в определени региони, като последните запазват високото си обществено положение, постепенно свързвайки се с по-издигнати елински или римски семейства. Сред Клавдиите се наблюдава и проникване на тракийски елемент, но без особена социална представителност, а е възможно първите Клавдии, освен от среднодунавските ландшафти да произхождат и от тракийските земи от Южните Балкани. Такива фамилии по правило участват рядко в романизацията на градските магистратури, а по-скоро представляват земеделска аристокрация с осезаемо присъствие и в армейските чинове. В градските елити Клавдиите участват по изключение и винаги в общини с военни дедукции, което потвърждава военния произход на тази група. Това личи и от представянето ѝ в Горна Мизия, където по-издигнатите Клавдии са представители или наследници на Дунавски или елинофонски военен романизъм.

Има сведения, че Флавиите също участвали в романизацията чрез свързването си с по-ранни, предимно елински елити. Макар и не толкова чести сред романизиращите се елити и суб-елити на провинцията, те също са може би първото романизиращо се население, в което са проникнали тракийски елементи, особено заради политиката на колонизации на Флавиите в провинция Мизия. Твърде е възможно да става въпрос за население от южнобалканските земи, провинциите Тракия, Македония, от дарданските земи. Към средата на II в. Флавиите вече са се оформили като заселници, представители на военен романизъм и като такива участват в рекрута на легионите.

В историческа перспектива обаче, в края на II в. муниципиалният и военен елит на Долна Мизия започва да привлича Флавиите преди всичко с ориенталска или западна романизация, но също така и отделни представители на заселническите ядки от края на I в. С други думи, реанимирането на престижа на това императорско име от началото на III в. насетне е вървяло ръка за ръка с еманципирането на някои влиятелни в обществения живот (във военните, а също в градските структури) по-стари мизийски, явно заселнически фамилии. В Горна Мизия Флавиите като цяло са с шаблонен, военен романизъм, без особена социално-обществена репрезентативност и твърде вероятно са местни.

Улпиите тук принадлежат не толкова към перегринално романизираните на мизийска земя, които по-късно играят решаваща роля в социално-политическата история на провинцията (като Елиите и Аврелиите), нито към перегринално романизираните в други провинции с по-стар романизъм (като, в голяма част Валериите, Юлиите), а като цяло са имена, с които войници от западен, източен, южнобалкански или дори местен произход се обединяват от общото засилване на значението на военния елемент в Мизия. Сред тези заселници основна част са били носители на ново римско или латинско право, предимно от Дунавските провинции или Траяновите градски образувания в елинофонските балкански

1. Abudius

Тук Група II; Salomies E. Разпространение: Северна Италия, Истрия, Тесалоника, иначе е рядко.

IV. Hum.

1.	Abudius T.f. Priscus, Velina, Aquileia, T.	IMS VI.48	vet. leg. VII Cl. PF	MS	I–II в.	Scupi

2. Aburius

Тук Група I; Salomies B. Слабо разпространен, единични случаи още в Испания и Галия. Тук наследници на западен романизъм.

IV. Hum.

2.	Aburia Aul.f. Primigenia	ISM II.286		MI	кр. II – нач. III в.	Tomis

3. Acilius

Тук Група II; Salomies G. Разпространени предимно в Северна Италия. В Елада сред издигнатите слоеве (Коринт). Тук вероятно италийски емигранти или ветерани; *humiliores*.

IV. Hum.

3.	Acilius Crispus, G	IMS VI.77		MS	нач. IIв.	Scupi
4.	Acilius Dexter, G.	IMS VI.77		MS	нач. IIв.	Scupi

IV. Hum.

5.	Ac(ilius) Valens	ISM V.275		MI	II в.	Noviodunum

4. Acutius

Тук Група I; Salomies E. Като цяло по-разпространен в Италия и Испания; среща се на Халкида, Делос, в Пеония.

IV. Hum.

6.	Acutia Liberalis	ILB 280		MI	времето на Северите	Novae

5. Aebutius

Тук Група II, Salomies E. Разпространени предимно в Северна Италия, отчасти в Гърция, където са ветерани и по-издигнати магистрати (Коринт). Тук вероятно италийски емигранти или ветерани.

IV. Hum.

7.	Aebutius L. f. Gratus, L.	CIL III.12651		MS	нач. II в.	Ratiaria
8.	Aebutia Marcia	CIL III.12651		MS	нач. II в.	Ratiaria
9.	Aebutius Proclus, P.	IMS VI.78		MS	кр. I – нач. II в.	Scupi
10.	Aebutius Proclianus (!), P.	IMS VI.78, 79		MS	кр. I – нач. II в.	Scupi
11.	Aebutius Rufus, P.	IMS VI.78		MS	кр. I – нач. II в.	Scupi
12.	Aebutia Taburilla	IMS II.116		MS		Viminacium
13.	Aebutius Valens, P.	IMS VI.78, 79		MS	I–II в.	Scupi
14.	Aebutia Zosime	Бешевлиев, 1952, 56		MS	II в.	Ratiaria

6. Aelius

Тук Група V; Salomies I. Късноимператорско име, разпространено в цялата империя. В Горна Мизия е свързано с даване на гражданско право от времето на императорите Хадриан и Антонин Пий (почти във всички случаи става въпрос за преномените *Publius* и *Titus*). Масово получавано от новобранците след средата на II в. Характерно сред офицерите, романизирани към същото време. Разпространено добре преди всичко сред *humiliores*, особено в по-низшия офицерски състав и сред обикновените войници. В Долна Мизия типично за средните офицерски нива от средата до края на II в., след това – за по-низшите офицери. Популярно сред елинофонското население, където често не регламентира гражданско право, а е свързано с определен престиж. Характерно за всички прослойки, особено за тези, с висок социален статус, сред декурионите, магистратите и конниците. Един от номените, които са най-характерни за романизацията в Долна Мизия.

I. Hon.OE. Mil.

15.	Aelius Ballista, P.	IMS VI.213	Eques Romanus a militiis	MS	ок. ср. III в.	Куманово – Scupi

I.Hon.OE.

16.	Aelius Victorinus	IMS II.92	Vir egregius	MS	нач. III в.	Viminacium

II. Hon.OD.

17.	Aelius Antoninus, Q.	CIL III.8086	Decurio bisselarius; magister collegii fabrum	MS	втората пол. II в.	Ratiaria
18.	Aelius Avitus, P.	IMS III.2. 24	Dec col Ratiar.	MS	II в.	Timacum Minus
19.	Aelius Avitus, T.	ILJug III.1397	decurio mun. Ulpianorum	MS	II в.	Kostrč
20.	Aelius Aprio, P.	IMS III.2., 24	augustalis Aug lib	MS	II в.	Timacum Minus
21.	Aelius Celsinus, T.	ILJug III.1426	decurio	MS	III в.	Ulpiana
22.	Aelius Cosinus	ILJug III.1401	decurio	MS	130–170 г. (предложена тук), ср. II в. – Eck, Ivanov.	Klina
23.	Aelius Herculanus	Eck, Ivanov, ZPE, 2010, 203, No 2.	lapidarius, oo dec	MS		Ratiaria
24.	Aelius Aug.lib. Menander, P.	JÖAI, III 1990 Beibl., 167 = CIL III.14606 = ILJug-III.1378 = IMS I, p. 162	officinarum contrascriptor	MS	кр. II – нач. III в.	Rudnica/ Municipium Dardanorum
25.	Ellius (!) M. lib. Phoebus, Marus (!)	IMS VI.74	augustalis	MS	II в.	Scupi
26.	Aelius Proculus, P.	IMS III.2., 24	Dec col Ratiar.	MS	II в.	Timacum Minus
27.	Aelius Valentinus	IMS II.297	II vir	MS	ок. ср. II в.	Viminacium
28.	Aelius Zoticus, P	Стоев, 2014, No. 8	Augustalis col Ratiariae	MS	ок. ср. II в.	Ratiaria

III. Hum. Mil.

29.	Aelius Aelianus	IMS II.58	mensor cornicularius leg. VII	MS	222–234	Viminacium
30.	Aelius Augustinus, P.	IMS II.51	Bf consularis leg. II Ad.	MS	158–159	Viminacium
31.	Aelius Ca[lvinus], P.	IMS I.25	Veteranus ex signifero	MS	217	Singidunum
32.	Aelius Dionysius, P.	IMS I.35	Immunis librarius legionis IV Flaviae	MS	преди Хадриан	Singidunum
33.	Aelius Domitianus	IMS II.94	custos armorum	MS		Viminacium
34.	Aelius Herculanus	IMS I.29	Bf cos leg. VII Cl.	MS		Singidunum
35.	Aelius Ingenuus, P.	ILJug, 1444	Signifer legionis	MS	II в.	Призрен
36.	Aelius Leonides	CIL III.14503,1=AE 1902, 20	medicus frumentarius – adiutor	MS	II–III в.	Pincum
37.	Aelius Martialis, T.	IMS III.2, 49	strator cos	MS	след 169	Timacum Minus
38.	Aelius Pompeianus	IMS II.53	miles	MS	196	Viminacium
39.	Aelius Primus, P.	IMS II.53	signifer	MS		Viminacium
40.	Aelius Priscus, P.	IMS II.127	Decurio duplarius (?) coh. II Aurelia	MS	217	Singidunum
41.	Aelius Proculinus	IMS II.92	Dardanorum	MS	II– III в.	Timacum Minus
42.	Aelius Rusticus	IMS III.2 47	bf cos	MS	217	Singidunum
43.	Aelius Severinus, M.	IMS I.25	Signifer legionis	MS	II–III в.	Pincum
44.	Aelius Silvanus	CIL III.14503, 1 =AE 1902, 20	bf praef	MS	196	Viminacium
45.	Aelius Valens, P.	IMS I.32				

46.	Aelius Vitalis	IMS II.45	veteranus ex mensore tritici	MS		Viminacium
47.	Aelius Vitalis, P.	IMS II.53	eques legionis	MS	196	Viminacium
	IV. Hum.					
48.	Aelius Acutianus, P.	IMS I.120		MS	след 169	Stojnik
49.	Aelius Agathopus, P.	IMS II.158		MS		Viminacium
50.	Aelius Agathangelus, P., lib. Aelii Antiochi	IMS II.129		MS	II–III в.	Viminacium
51.	Aelius Agrippa	CIL III.8180 = IlJug 1423		MS	III в.	Ulpiana
52.	Aelia Agrippina	CIL III.8180		MS	III в.?	Ulpiana Timacum
53.	Aelia Aide	IMS III.2 28		MS		Minus
54.	Aelius Antiochus, P., vet. leg. VII Cl	IMS II.129		MS	III–IV в.	Viminacium
55.	Aelius Apollonius, miles leg. VII Cl	IMS II.51		MS	158–159	Viminacium Timacum
56.	Aelius Apronianus, P.	IMS III.2., 24		MS	II в.	Minus
57.	Aelius Aquilinus, , miles leg. VII CL	IMS II.51		MS	158–159	Viminacium
58.	Aelius Atilius, T., miles leg. VII Cl.	IMS II.53		MS	196	Viminacium
59.	Aelia Bona	CIL III.8174		MS		Ulpiana
60.	Aelius Caeanus, mil. leg. VII	AE 1981, 729		MS		Dragash
61.	Aelia Candida	Димитров, 73		MS		Ratiaria
62.	Aelius Capito, P., libertus	IMS I.88; IMS II.127			след времето на Траян	Singidunum
63.	Aelia Celsina	ILJug 534		MS	II–III в.	Ulpiana
64.	Aelius Civilis, mil.leg. VII Cl, centuria Aufid. Victoris	IMS II.11		MS		Viminacium
65.	Aelia Claudia	IMS IV.95		MS		Horreum Margi
66.	Aelia Clementilla	AE 1981, 0731 = Паровић-Пешикан, 1981, 65–66		MS	втората пол. III – нач. IV в.	Ulpianum
67.	Aelius Cocaius (!), P., vet. leg. VII Cl.	IMS IV.21		MS	223	Naissus
68.	Aelius (*praenomen*?) Facundus Cosmus	IMS IV.37		MS		Naissus
69.	Aelia Crispinilla	IMS III.2 62		MS		Timacum Minus Timacum
70.	Aelia Crispina	IMS III.2 62		MS		Minus
71.	Aelia Crusis	IMS VI.148		MS	II в.	Scupi
72.	Aelius Dassius, P., mil.leg. VII Cl	IMS II.53		MS	196	Viminacium Timacum
73.	[Aelius?] Dassius, vet.	IMS III.2, 58		MS	след 169	Minus
74.	Aelius Dizo, T., mil. leg. VII Cl.	IMS II.53		MS	196	Viminacium
75.	Aelius Donatus, P., alumnus Aelii Antiochi	IMS II.129		MS	III–IV в.	Viminacium Timacum
76.	Aelius Ennius	IMS III.2, 58		MS	след 169	Minus
77.	Aelia Fabricia	IMS IV.85		MS		Horreum Margi
78.	Aelius Festus, mil. leg. VII	IMS II.51		MS	158–159	Viminacium
79.	Aelius Firmus, mil.leg. VII	IMS II.51		MS	158–159	Viminacium
80.	Aelius Firmus, P.	IMS VI.155		MS	ср. II – нач. III в.	Scupi
81.	Aelia Flora	IMS I.30		MS		Singidunum
82.	Aelius Fortunatus, signifer (?) leg. VII	IMS II.51		MS	158–159	Viminacium

83.	Aelius Fortunatus	IMS III.2, 70	MS		Timacum Minus
84.	Aelia Gaia	IMS III.2, 63	MS		Timacum Minus
85.	Aelius Gridis (?), T.	IMS III.2, 63 ILJug 509 = Čerškov, E. Mun.DD, No. 23	MS		Municipium Dardanorum
86.	Aelius Hercul.., T., mil. leg. VII	IMS II.53	MS	196	Viminacium
87.	Aelius Hermes, P.	IMS II.1	MS	втората пол. II в.	Viminacium
88.	Aelius Hermogenes	IMS IV.23	MS		Naissus
89.	Aelia Hesperis	ILJug III.1382	MS	II–III в.?	Municipium Dardanorum
90.	Aelius Ianuarius	IMS III.2.71	MS	II–III в.	Ravna
91.	Aelius Iucundus	Spom. LXXI, No. 221	MS	нач. II в	Municipium Dardanorum
92.	Aelia Ingenua	CIL III.8180 = ILJug 1423	MS	III в.?	Ulpiana
93.	Aelia Ingenua	Čerškov, E. Mun. DD, No. 19	MS		Municipium Dardanorum
94.	[A]elius Ingenuus, mil. leg. VII	IMS II.53	MS	196	Viminacium
95.	Aelius Iulius	IMS II.53	MS	196	Viminacium
96.	Aelia Iusta	IMS I.29	MS		Singidunum
97.	Aelius Iustinus, P.	IMS IV.95	MS		Horreum Margi
98.	Aelius [I]u[st]..., mil.leg.VII	IMS II.53	MS	196	Viminacium
99.	Aelius Iustus	ILJug III.1421	MS	III в.	Ulpiana
100.	Aelia Latina	IMS III.2, 49	MS	след 169	Timacum Minus
101.	Aelius Longus, mil.leg.VII	IMS II.51	MS	158–159	Viminacium
102.	Aelius Longinus, P., mil. leg.VII	IMS II.53	MS	196	Viminacium
103.	Aelia Longina	IMS III.2, 63	MS		Timacum Minus
104.	Aelia Lucia	IMS I.121	MS	161–213	Kosmaj
105.	Aelius Marcellinus, mil. leg.VII	IMS II.51	MS	158–159	Viminacium
106.	Aelius Marcianus, mil.leg. VII	IMS II 51	MS	158–159	Viminacium
107.	Aelius Marcianus (II), mil. leg.VII	IMS II.51	MS	158–159	Viminacium
108.	Aelius Marcus Apamenus	IMS I.14	MS		Singidunum
109.	Aelius Martinus, P.	Геров II, 198	MS	198	Ratiaria
110.	Aelius Maximianus, P.	IMS VI.242	MS		Scupi
111.	Aelius Maurus	ILJug III.1449	MS	II–III в.	Pec
112.	Aelius Maximus, mil.leg. VII	IMS II.51	MS	158–159	Viminacium
113.	Aelius Maximus, P., mil. leg.VII	IMS II.53	MS	196	Viminacium
114.	Aelius Maximus, P.	CIL III.8174	MS		Ulpiana
115.	Aelia Maxima	IMS I.36	MS		Singidunum
116.	Aelia Maxima	IMS VI. 80	MS		Scupi
117.	Aelius Menodotus, P.	IMS VI.117	MS		Scupi
118.	Aelius Meritus	IMS II.160	MS		Viminacium
119.	Aelius Mucianus, T.	IMS III.2, 3; 14	MS		Timacum Minus
120.	Aelius Mucianus, T. (идентичен с горния)	IMS III.2, 62	MS		Timacum Minus
121.	Aelia Nanea	ILJug 534	MS	II–III в.	Ulpiana
122.	Aelius Octavianus, vet.	AE 1981, 725 = Паровић-Пешикан, 1981, 65–66	MS	II–III в.	Ulpiana

MOESIA SUPERIOR

Abascantus (Baebius; 2.3. + libertinatio Iucundae lib., IMS VI.222)
Achilleus (Cassius; 4.3. servus Augusti et Augustae, IMS VI.208; 4.3. IMS II.41; вж. *Invictianus*).
Acutianus (Aelius)
Acutio (Aurelius)
Adiutor (Iavennius; Ulpius; индир. патроним IMS I.125bis)
Adiutus (Flavius)
Aelianus (Aelius; Claudius; Licinius; Valerius; Ulpius)
Afrodisia (Lucia; Valeria; 4.3. ISM VI.82, coniux Numerii)
Agathangelus (Aelius)
Agathe (Oppia)
Agathominus (Aurelius?)
Agathopus (Aelius)
Agrippa (Aelius; Severus)
Agrippina (Aelius)
Aia (3.2.? + патроним. Attius, IMS I.122)
Aide (Aelius)
Albanus (Iulius)
Alcimus (Alpinius; Furius)
Alexander (Aurelius; Cassius; Claudius; Iulius; Longinus; Obellius; Valerius; неизв.?AE 2002, 1233, mun. Dard.; 4.3. IMS VI.83; 4.4. патроним IMS VI.83)
Alexandria (Aurelia; Valeria)
Alexandrus (Claudius)
Alpinus (Aurelius)
Alumnus (когномен? - Aurelius)
Amabilis (Rufria; 4.1. ancilla Rufri Iusti viri clarissimi., No. 3154)
Amandus (Marcianus; 4.1. procur. Aug.lib., Čerškov, E. Municipium DD, No. 12)
Ambibius (3.4. ILJug 3, 1416)
Amoeniana (Baebia)
Ampeiatus (! – възможно вариант на Apliatus: Valerius)
Amynianus (Petronius)
A(n?)acartus (Antonius)
Andia (Ulpia; 2.3.? IMS VI.233; 3.4. IMS IV.42a)
Andinus (Ulpius)
Andius (Aurelius; AE 1981, 728)
Andronicus (Aurelius)
Annus (Iulius; 3.2. – IMS IV.42b)
Anthus (Domitius)
Anthusa (Domitia)
Antiochus (Aelius; Aurelius; Flavius; 2.3.? IMS II.161 <+ agn. Surus>)
Antiochianus (4.1. – Геров II, 291)
Antius <разменени места с когномен?> (Domitius?;)
Antoninus (Aelius; Iulius)
Antonia (Iulia)
Apamenus (agnomen? IMS I.14)
Aper (Flavius; Ulpius; 4.1.ILJug, 1448)
Apeunensis (етникон или supernomen?: вж. Cesus, Mestrius, Macedo: IMS VI.99)
Apphion (Valeria)
Aphroditus (Ulpius)
Apol(l)inaris (Ulpius)
Apollo (патроним: IMS VI.95)
Apollonides (4.3. Augg. Servus scrutator IMS VI.209, 212)
Apollonius (Aelius; Annius; Prusius; 4.3. fem.? AE 2002, 1228)
Aprilis (4.1. – IMS II.115)
Aprio (Aelius; Valerius; 4.1.? – IMS I.141)
Apro (Aurelius)
Apronianus (Aelius; Aurelius)
Aquilinus (Aelius; Aurelius 2; Saevius; Sevius; Terentius (cogn. geographicum); Ulpius; Valerius 4)
Arator (Attius; Vibius; Venuleius)
Archelaus (3.3. IMS I.149)
Argaeus (Iulius)
Argenteus (3.4. – IMS II.156)
Aretas (Iulius)
Aristaenetus (3.3. IMS I.149)
Aristianus <+Superus> (Egnatius) Вж. също Aristo като патроним, Affutius, IMS II.94.
Aristo (nomen?, Affutius)
Arrianus (Iulius)
Arruntio (Flavius)
Ascius (Iulius)
Asclepiades (Aurelius 2; 4.3. AE 1990, 859)
Asclepiodote (Valeria)
Atadis (3.5. Димитров, 44)
Atalante (Flavia)
Atilius (Aelius)
Atta (Aurelius; Cassius)
Attianus (Aurelius)
Atticus (Ulpius)
Attius (Aurelius; 3.4.-патроним IMS I.122, Aia Atti f.)
Augusta (Aurelia; Tullia)
Augustalis (Flavius)
Augustinus (Aelius; Aurelius)
Aulutralis (Aurelius)
Auluzon (Aurelius)
Αὐλουζάνιος (4.3.?- IMS I.113)
Aurelianena (4.1. alumna, IMS II.102)
Aurelianus (Aurelius 3; Petilius; 4.1. IMS IV.108?)
Auriculus (Domitius)
Austerus (AE 1981, 728)
Avita (Iulia)
Avitus (Aelius)

Babo (патроним: Aurelius)
Ba[..]p(?)ecus (Sextius)
Barbius (Aurelius)
Bardibalus (Aurelius)
[Basci?]la (Aurelius)
Bassilla (Petilia)
Bassus (Aurelius; Calidius; Cornelia; Iulius; Ul-

pius; Valerius; 2.4. – IMS VI.95, Apollini f.; индир. IMS IV.97)
Batavus? (етническо означение? Aurelius)
Beltus? (Iulius)
Benignus (Valerius)
Bessus (Aurelius; неизв. AE 2004, 1230)
Bila (Aurelia)
Bio (Caecilius)
Birulius (Aurelius)
Bit(h)us (Aurelius 5; Flavius 2; 3.4. IMS VI.99; *индир.* IMS VI.222 вж. Iucunda, 3.1. CIL III, 8095-2)
Bitius (3.1. IMS I.96; патроним 3.1. пак там)
Blicities (Marius)
Bober (Геров II, 291)
Bona (Aelia)
Bonitus (4.1.AE 1910,90, praepositus)
Bonosus (Licinius)
Bonus (Aurelius)
Buba? (Claudia)
Bulbita (Claudia)

Caecilius (Attedius; Furia; Claudius)
Caeanus (Aelius)
Caesennius (IMS I.110, trib.?)
Caianus (Iulius)
Caise (4.4. Геров, 2, 218; добавя се IMS I.73)
Caius (Aurelius; Iulius; Ulpius; 3.4. fem. ILJug III, 1434)
Calbo (вариант на Calvus, Calvo?, 4.4., IMS III.2, 84)
Cale (Postumia)
Callirhoe (Publicia)
Callistianus (Reg...)
Calpurnianus (Fabius)
Candidanus (Aurelia; 4.1. – IMS IV.40)
Candidus (Aurelius – 2; Aelius; Cassius; Valerius; 4.1. IMS IV.100)
Capericus (Aurelius)
Capito (Aelius; Flavius)
Capreolus (Fabius)
Carpilla (4.1.?, IDR II.638)
Cassa (Ulpia)
Cassianus (Claudius)
Cassinus (Aurelius)
Cassius (Cocceius; Iulia; Novias;Ulpius)
Castinus (4.1. – IMS III.2, 10)
Castor (Aurelius; 3.2. AE 1966, 334)
Castus (Aurelius; Claudia; Iulius; 4.1. Ulpii Castini fil., ZPE-186-275 = AE 1981, 734)
Catandio (Aurelius)
Catullus (Terentius)
Catus (Lebonius)
Celer (Aufidius; Cassius; Catius; Iulius; 2.3. fem. cogn.? IMS VI.123)
Celsina (Aelia; Licinia)
Celsus (Aelius; Aurelius; Valerius; патроним IMS I.91)
Cemeia? (4.4. IMS I.176)
Censor? (4.1. – IMS III.2, 61)
Censorinus (Aurelius; Securius)
Cerdo (Valerius)
Certus (Claudius)
Cesus (3.4. IMS VI.99; патроним: пак там)
Charitine (Iulia)
Charitio (Voconia, номен и когномен с разместени места)
Chrestus (Aurelius; Flavius; Tertius; 4.3. IMS I.149)
Chrysis (Fulvia)
Chrysophorus (4.3. servus, IMS I.125bis)
Civilis (Aelius)
Clara (Petilia)
Classicianus (Clodius)
Claudius (Aelia; Antonia; Neria; Valerius)
Clemens (Caetennius; Flavius; Iulius – 3; Ostilius; Ulpius; Valerius 2; неизв. IMS III.2, 25)
Clementilla (Aelia; Annaea)
Clementinus (Apronius; Maius 2)
Clementianus (Maius)
Clodia (Flavia)
Coba? (Sempronius)
Cocceianus (Cocceius)
Cocceius (Aelius [Cocaius!]; Claudia)
Cogitatus (Cassia; Petronius)
Colenda (Cocceia)
Cominius (Mataura – тук номенът и когноменът са изброени в обратен ред)
Conus (CIL III.8095-2)
Constans (Aurelius; Flavius; Publicius)
Cosanciolus (Constantiolus) (Licinius)
Cosinus (Valerius)
Constantius (Aurelius)
Cornelia (Flavia; Valeria)
Cornutus (Postumius)
Cosmus < supernomen + Facundus> (Aelius)
Crescens (Allius; Attedius; Aurelius 2; Fabius; Iulius; Libonius; Licinius; Obellius; Valerius; Varius, неизв. IMS I.37; 3.4. IMS I.90)
Crescentillus (Attedius; Aurelius; Iulia; Libonius)
Crescentio (Aurelius 2; Postumius?, frater Potsumiorum, ISM I.55; Valerius)
Crescentius (Cornelius; Valerius ; IMS VI.181, Lucius)
Crispinilla (Aelia)
Crispinius (3.4. – Detschew, AB, 5)
Crispinus (Aelia; Flavia; Valerius; 3.4. Дечев, AB, 1939, 127–128, No.5)
Crispus (Acilius; Catinius; Claudius; Valerius 2; Ulpius; неизв. ILJug 463, domo Inaquiese)
Crusis (Aelia)
Cupitus (Aurelius)
Curia (Aurelius 2)
Cutia (Aurelius – 2)
Cutius (4.4. – IMS II.115)
Cyriacus (Memmius)

Daizo (Aurelius; IMS I.32?)
Dalmana (4.4. – IMS IV.89)
Dalmanus (Atilius)
Dalmatis <signum> (Nonius)
Dalmatius (Flavius)

Dardanus (Iulius)
Dasa (3.4. патроним, IMS II.142; IMS I. 122)
Das(s)ius (Aelius 2; Aurelius; Septimius; Timonius; патроним 2.4. IMS VI.233, вж. Lumia, Andia; неизв. 2 – IMS II. 53; IMS III.2, 58; 2.4., патроним – IMS I.166; AE 1981, 726, патроним; 3.4. ILJug III.1434, патроним; ILJug III.1451, патроним-2)
Decimus (Ulpius)
Decoratus (Atrius)
Delphicus (Barbius)
Delus (Flavius: тип 2.4.; 4.4. fem. IMS VI.99)
Demas (Aurelius)
Demetrius (Aurelius; неизв. IMS I.133; патроним 3.4. – ILJug III.1418; 4.3. ILJug III.1418)
Demosthenes (4.3. – IMS I.127)
Desumena (4.1.-AE 1981, 729)
Dexter (Acilius; Aurelius; Nassius; Flavius; Valerius)
Dianilla (Ulpia)
Dida (2.3. – IMS VI.134; също като патроним пак там – 3.1.)
Didyme (Iulia)
Digna (Domitia)
Dinentilla (Aurelia)
Dines (Aurelius; 3.4. IMS I.91, вж. Celsus)
Dinicentus (патроним, неизв. IMS I.134)
Dinitius (4.1./4.2.? AE 1903, 292, praep.)
Dinitralis (3.1., IMS III.2, 37)
Diogenes (Aurelius; Claudius)
Diogenia (Aurelia)
Diogenianus (Aurelius)
Dionysius (Aelius; Aurelius 2; 3.4. Dionysius Petroni: IMS VI.111)
Dioscurides (патроним 4.4.IMS VI.113)
Diotima (Ulpia)
Divus (Claudius)
Diz(z)o (Aurelius 2)
Dolens (Aemilius; Aurelius; Iulius; неизв. IMS II.53)
Dom... (Aurelius; Flavius)
Dometianus (Valerius; 4.1. ISM I.2 ex collitoribus Heronis)
Domitianus (Aelius)
Domitia (Ulpia; неизв. IMS II.53)
Donatus (Aelius; Aurelia)
Drigissa (Aurelius)
Dulacenus (Septimius)
Duriacus (3.4., AE 1989, 632)
Dus ... (Septimius)

Eburnianus (4.1./4.4? CIL III. 8174)
Elpis = *Helpis* (Valeria)
Embasia (3.4. IMS I.128)
Ennius (Aelius)
Euphemianus (Tettius)
Epaphroditus (Iulius)
Epic<h>aris (Voconia)
Epistratus (Ulpius)
Equester (Ulpius)
Erodes – вж. *Herodes*
Eros (Novellius; 4.3. CIL III.8296)
Euangelus (Fulcinius)
Eucharistus (Atilius)
Eumenes (Aurelius)
Eunus (Ceionius)
Euporus (Valerius)
Eutyches (Antonius; Baebius; Iulius 2; Valerius – Eutiches!)
Eutychus (Valerius; 4.3. AE 2002, 1232)
Eventa (Cornelia)
Exmaragdus (Aurelius)
Exoratus (Gellius)
Ex(s)uperatus (Septimius; 4.1. – IMS III.2, 83)
Exuperis (Vincentius)

Fabianus (Antonius)
Fabricia (Aelia)
Falco (4.1. IMS I.53)
Fanius (signum: Iulius)
Faustinianus (Statilius; Aurelius)
Faustina (Ulpia; 4.1. IMS I.36)
Faustus (Scribonius; Valerius; неизв. IMS II.104, centurio leg.)
Faventinus (Valerius)
Felicianus (Atilius; Aurelius 2; Caetennius; Cornelius)
Felicius (Cornelius)
Felicula (Valeria; 4.1. IMS VI.48; VI.143)
Felix (Cassius; Flavius 3; Myrismus(?); Postumius; Septimius; Silius, неизв. II.53)
Ferox (Satrius)
Festus (Aelius; Catinia; 4.1. III.2, 47)
Fidelicuia (4.1. CIL III.12654)
Feliculanus (Flavius)
Filiscus (Valerius)
Firminus (Aurelia; Coelius; Claudia; Flavius; Septimia; 4.1. IMS VI.100)
Firmus (Aelius 2; Aurelius 3; Cassius 3; Flavius (Fyrmus!); Iulius; Valerius 3; 4.1.? ILJug III.1439)
Flaccus (Caesius; неизв. IMS II.97, tubicen?)
Flaminalis (Flavius)
Flav[en]til[la]? (Sentia)
Flavianus (Aurelius; Cornelius)
Flora (Aurelia)
Florentinus (Caecilius)
Florianus (Iulius)
Florus (Aelia; Aurelius; Iulius 2; 4.1. IMS IV.37, lib.)
Fonteianus (Tettius)
Fortis (Viracius 2)
Fortunatus (Aelius 2; Annia; Valerius; 4.1. lib.IMS VI.57)
Frontina (Sextilia)
Fronto (Antonius; Ostilius; неизв. III.2, 82, Frontinus?)
Furnia (Valeria)
Fuscinus <+Mirtus> (Valerius 2)
Fuscus (Dionysius? - Eunomia,1-5,1, No.1; Flavius; Iulius; Petronius)

Gaetulianus (Vibius 2?)
Gaianus (Aurelius 3; Flavius; неизв. III. 2, 69;

IMS II.90, неизв. – centurio; 4.1. IMS I.160*; CIL III.6298)
Gaius (Aelia; Antonius; Aurelius 2; 4.1. , fem., CIL III.6298)
Galenus (Valerius)
Gallicanus (Septimius Caesonius)
Gallicus (Aurelius)
Gallita (Claudia; Septimia)
Gall(i)us (патроним., ILJug III.1410).
Gaudens (ILJug II.525, servus Liviae)
Gaudentius (4.1. – III.2, 113)
Gaurus (4.4. CIL III.8174)
Gelasio (Valerius)
Gemel(l)inus (Valerius; Ulpius; 4.1. IMS VI.220)
Gemellus (Cassius)
Gentilis (Covirius)
Germanus (Aurelius; Claudius; Herennius; Valerius; неизв. IMS II.139; патроним IMS I.128)
Γερόντιος (4.3. IMS VI.20)
Glaucius (4.1. – IMS VI.182)
Glaucus (Antonius; Valeria; патроним IMS VI.127, Iulius)
Glycon (Antonius)
Glyconianus (Aurelius)
Graptilla <+Faustiniana> (Iulia)
Graptus (Cornelius)
Gratus (Aebutius)
Gresa (3.4. IMS I.122)

Hediste (Valeria)
Hedulus (Perilius)
Hedyle (Fulcinia)
Heliodorus (Aurelius)
Her<a>cla (4.3. IMS VI.234)
Heraclia (Iulia)
Hercalius (4.1. IMS III.2, 83)
Herclianus (!) (Ulpis; Valerius)
Herculanus (Aelius 2; Aurelius; Claudius; Flavius (2?); Iulius; Lucilius; Obellius; Pyrr...; Septimius; Tertinius; Titius 2; Ulpius; Valerius; Venuleius 4; 4.1. CIL III.8170, vilicus; Čerškov, E. Mun DD, No. 17)
Herculius (Iulius)
Herete (Claudia)
Hermes (Aelius; Albanius; Appaeus; Claudius 2; Flavius 2; Popilius;IMS IV.6)
Hermia (4.3. IMS I.152)
Hermocora (Iulius)
Hermogenes (Aurelius; Valerius; IMS I.2, ex collitoribus Heronis; 4.3. IMS II.212)
Hermo (Iulius)
Herodes (Aurelius; 4.3. CIL III.8082, decurio; 4.3. IMS I.2 ex collitoribus Heronis)
Herennia (Flavia)
Hesperis (4.3.lib.IMS VI.43)
Hilara (Valeria)
Hilarius (Valerius)
Hilarus (Atilius)
Hilerio (!) (Aurelius)
Himation (Aurelia)
Honoratianus (Calpurnius)
Honoratus (Flavius)
Hygia (Claudia)
Hyperephanus (4.4. IMS VI.157)

Ianuarius (Aelius 2; Caecilius; Flavius; Iulius 2; Paternius; Surus?; Ulpius 3; 4.1. III.2, 71.)
Idatus (4.4. AE 1991, 1358, патрон.)
Isauricus (Valerius)
Inamorio? (Calpurnius)
Ingenianus (Aurelius)
Ingenuus (Aelius 3; Atilius; Cassius; Claudius; Iulius 7; Larsinia; Lepida; Novantius; Octavia; Salvia; Severa; Vesidia; Viracia; 4.1. IMS II.124; неизв. IMS III.2, 33)
Ionicianus (Ulpius)
Ionicus (Ulpius)
Invictianus <Achillius +> (Antonius)
Iovinus (Flavius; Valerius; Ulpius)
Iovius (4.1. Ulpii Castini fil. ZPE-186-275 = AE 1981, 734)
Isidorus (Cornelius)
Ision (4.3.IMS I.105, Caes. Nostri servus vilicus vect. Illyrici)
Italicus (Silvius)
Iucunda (Aelius; 3.4. IMS VI.222)
Iucundus (Aelius; Valerius)
Iulianus (Aurelius 4; Castricius; Fabius 2; Flaminius; Flavius; Iulius 2; Laevius; Mal(l)ius 2; Ulpius; Valeria?; 4.1. CIL III.1694; неизв. 2, IMS III.2, 12; 2.4. Дечев, AB, 1939, 127–128, No.5; 4.1., AE 1903, 286, ser.vil.stationis)
Iulitta (Iulia)
Iulius (Aelius 2; Aurelius; Aurelia 2; Domitius; Fabricius; Flavius; Mallius; Ulpius; Valerius; Verius?)
Iuncta (3.2. AE 1981, 762)
Iustinianus (Aurelius)
Iustinus (Aelius; Aurelius; Claudius; <Zelia+> IMS III.2.112, fem.)
Iustus (Aelius 2; Aurelius?; Apuleius; Bebenius; O.S. Rufrius; Valerius; 4.1. Димитров, 43; ? неизв. IMS II.104; AE 1981, 727, fem.)

Kallistianus (4.3. IMS III.2, 50)
Kleonikes (Attia)

Lacaena (Cassia)
Laedius (Claudius)
Lam(ia?) (Cattius)
Latinus (Aelia; Pupinius)
Lavinus (Aurelius)
Leonides (Aelius)
Let... (Aurelius)
Libo (Libonius)? (Florius)
Liberalis (Acutia; Valerius)
Licinius (Aurelius; Claudia; Ulpius 2; Valerius)
Lidira (Aurelia)
Lon... вж. *Longinus*
Longin... вж. *Longinus*

Диаграма I.1.

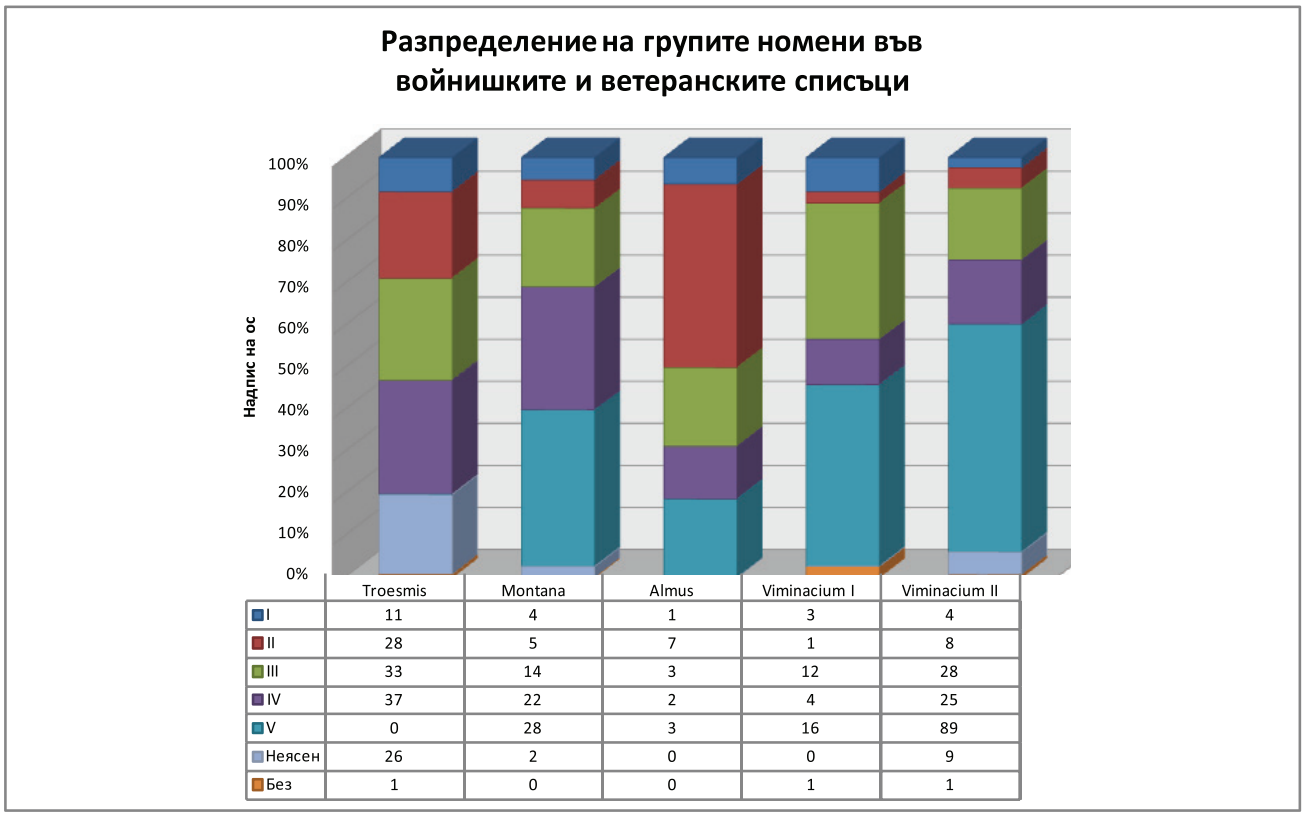

	Troesmis	Montana	Almus	Viminacium I	Viminacium II
I	11	4	1	3	4
II	28	5	7	1	8
III	33	14	3	12	28
IV	37	22	2	4	25
V	0	28	3	16	89
Неясен	26	2	0	0	9
Без	1	0	0	1	1

Диаграма I.2.

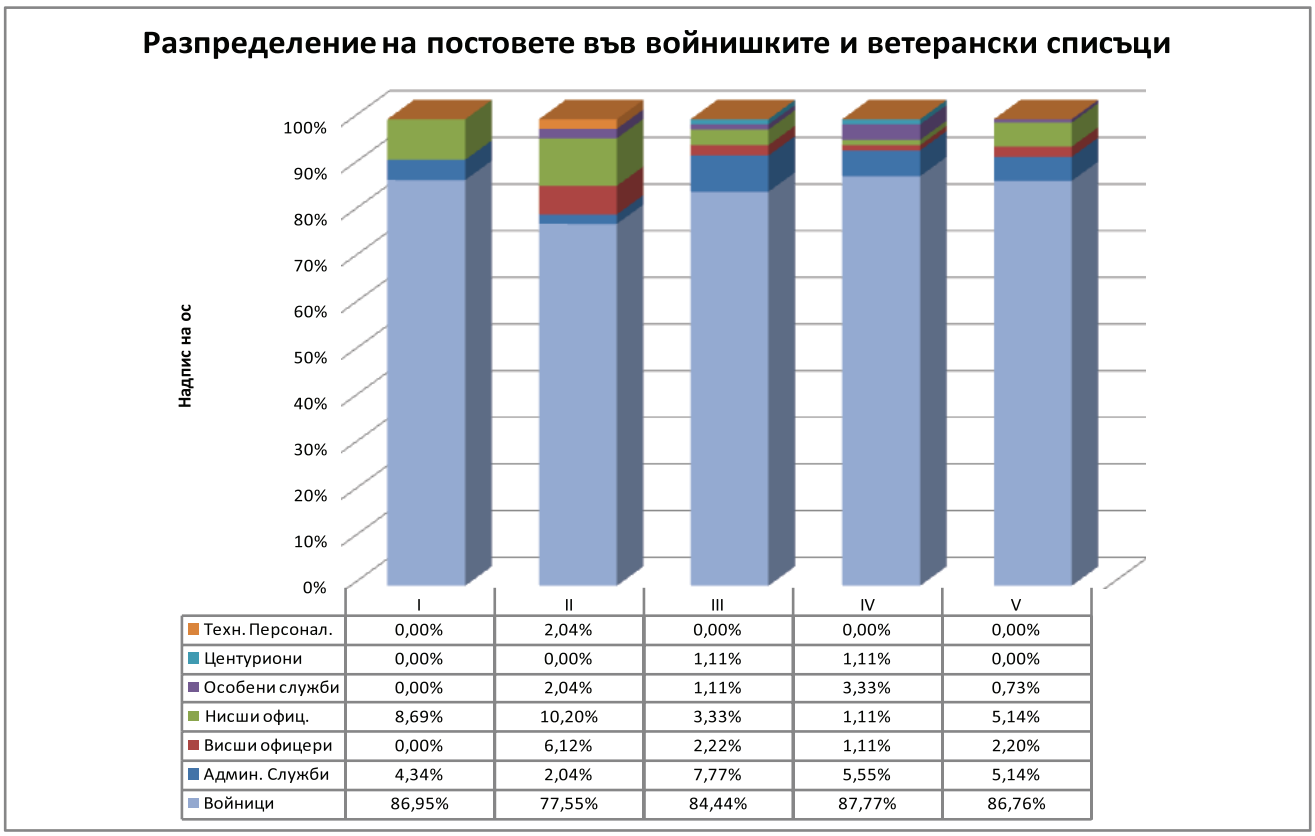

	I	II	III	IV	V
Техн. Персонал.	0,00%	2,04%	0,00%	0,00%	0,00%
Центуриони	0,00%	0,00%	1,11%	1,11%	0,00%
Особени служби	0,00%	2,04%	1,11%	3,33%	0,73%
Нисши офиц.	8,69%	10,20%	3,33%	1,11%	5,14%
Висши офицери	0,00%	6,12%	2,22%	1,11%	2,20%
Админ. Служби	4,34%	2,04%	7,77%	5,55%	5,14%
Войници	86,95%	77,55%	84,44%	87,77%	86,76%

Диаграма I.3.

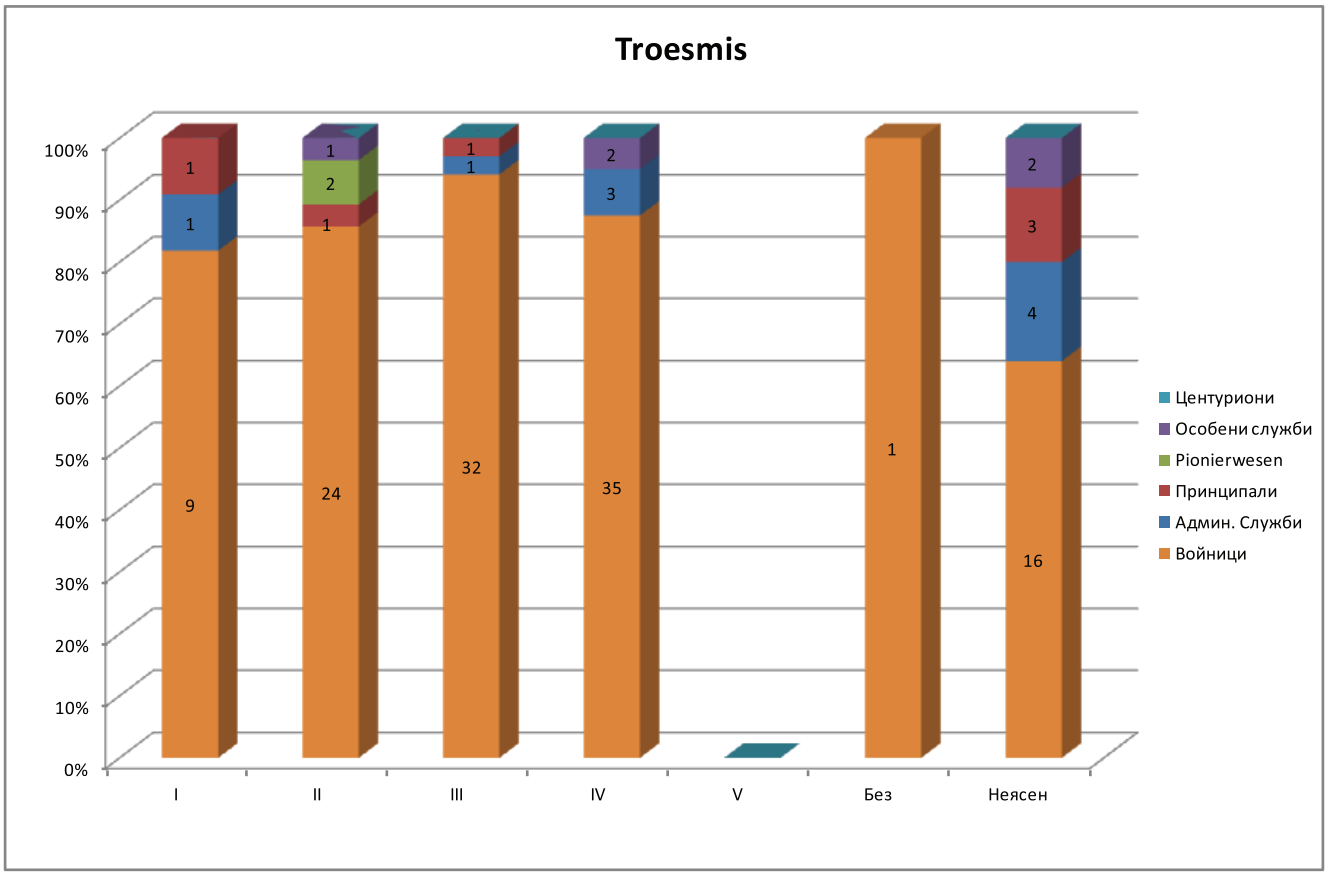

Диаграма I.4.

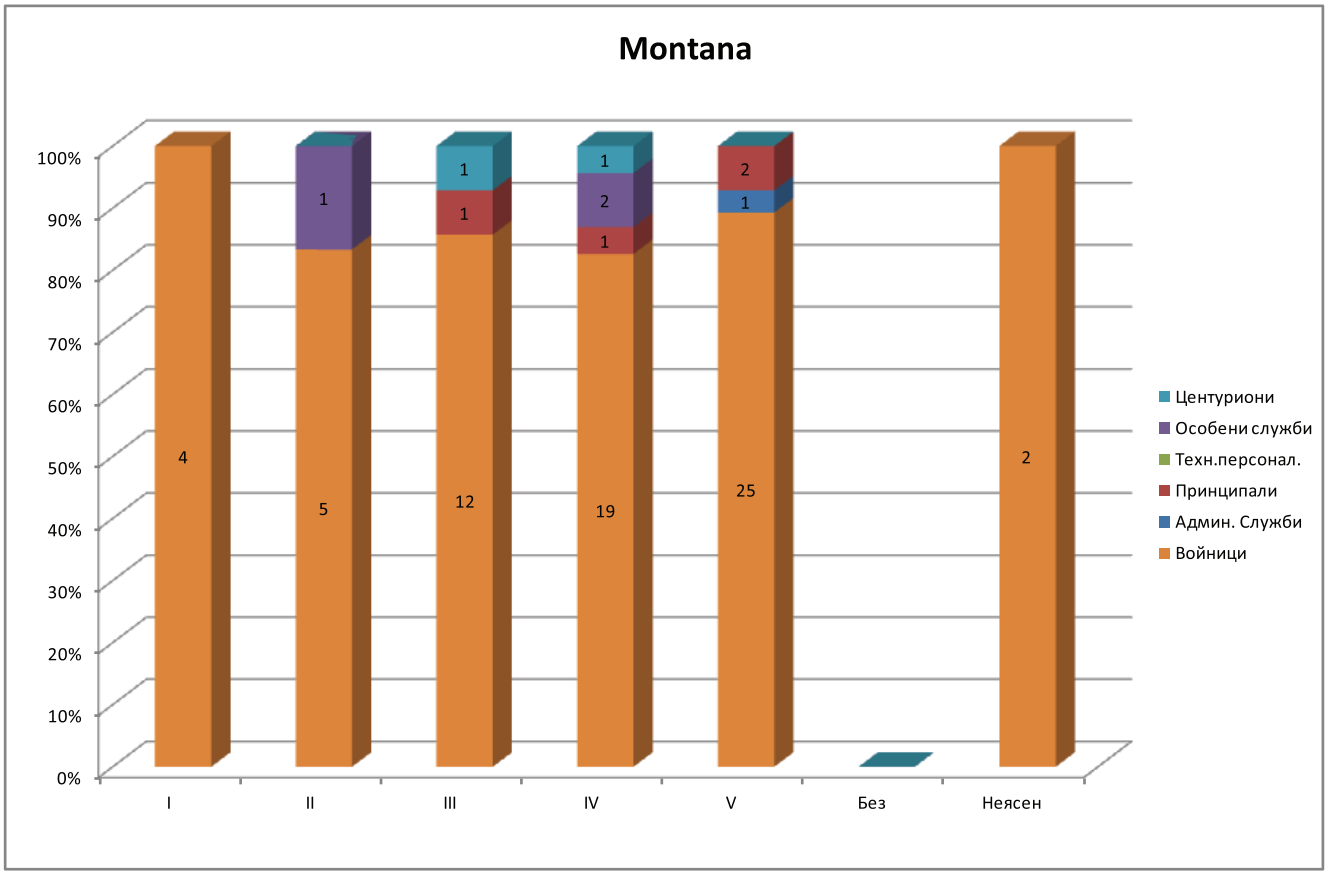

Диаграма I.5.

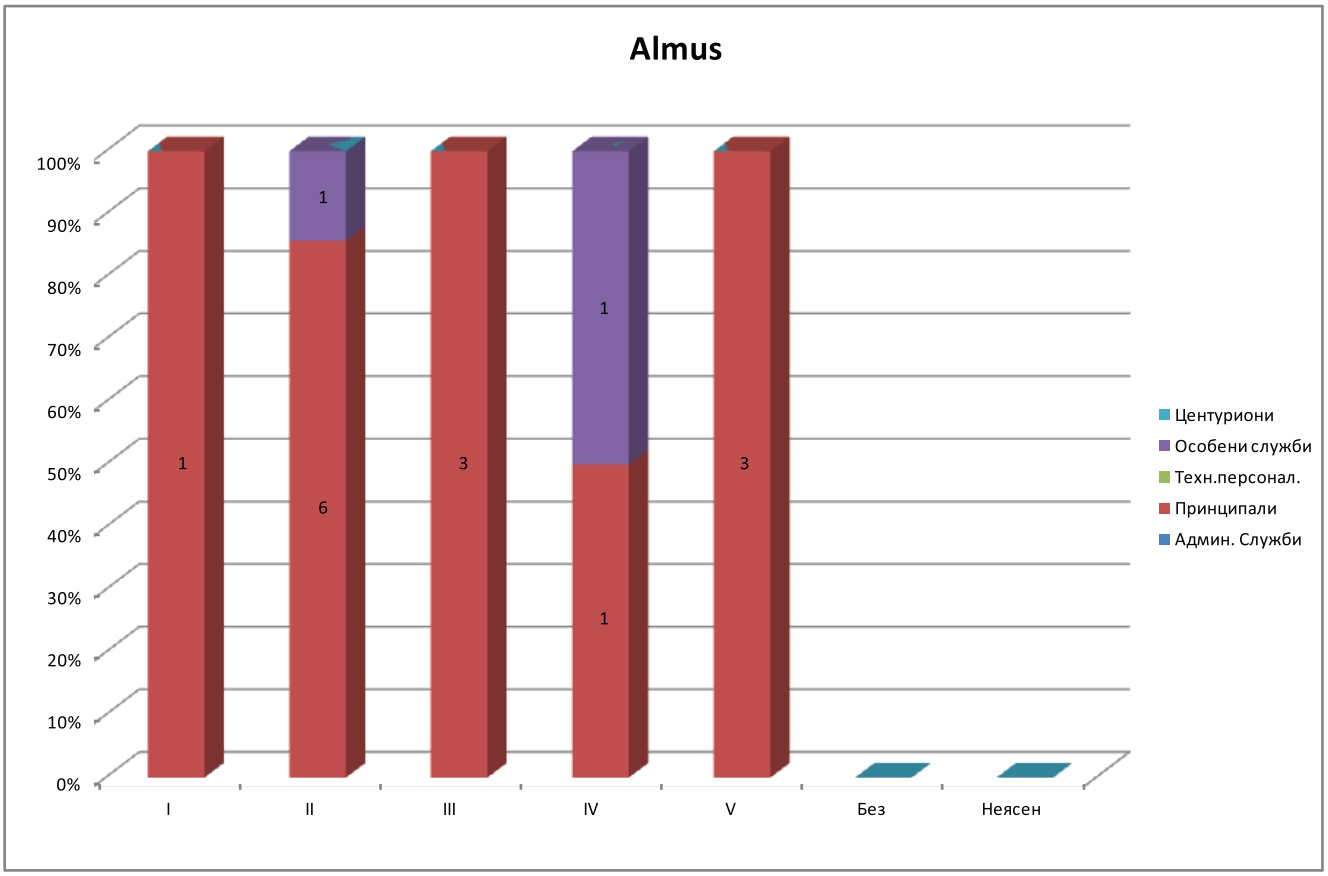

Диаграма I.6.

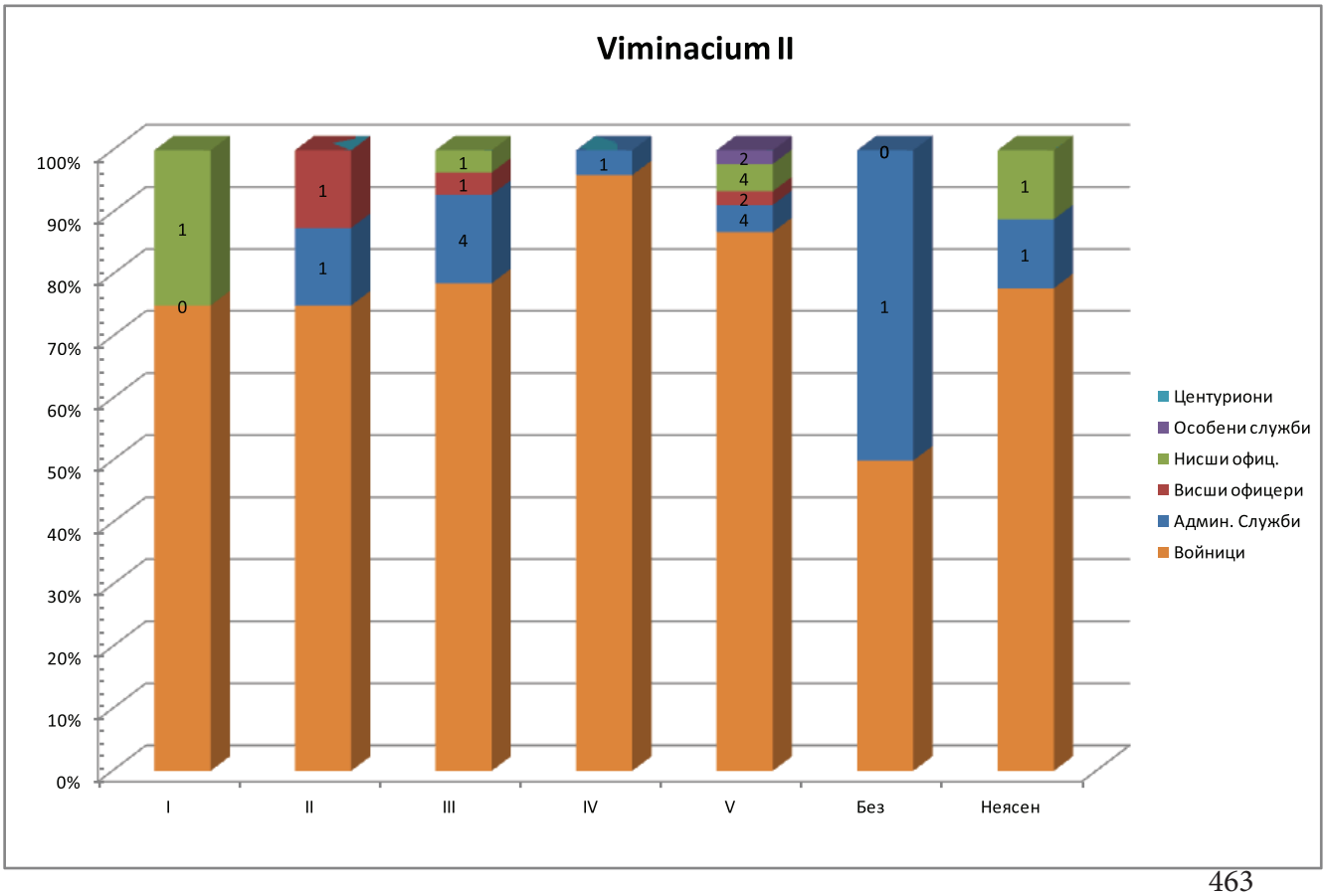

Библиография[1]

Съкращения

А. Антични автори

App. Illyr. =	Appianus, *Illyrica*
App. Mithr. =	Appianus, *Mithridateius*
Aul. Gell. NA =	Aulus Gellius, *Noctes Atticae*
Caes. Bell. Civ. =	C. Iulius Caesar, *De Bello Civili*
Cic. In Piso =	Cicero, *In Pisonem*
D. C. =	Cassius Dio Cocceianus, *Historia Romana*
Dig. =	*Digesta Imperatoris Iustiniani*
Epit. De Caes. =	Incerti Auctoris, *Epitome de Caesaribus*
Eutrop. =	Eutropius, *Breviarium Historiae Romanae*
Fest. =	Festus, *Breviarium*
Flor. Epit. =	Florus, *Epitome*
Gennad. De Vir. Illust. =	Gennadius, *De viris illustribus*
Gran. Licin. =	Gai Granii Liciniani, *Annalium quae supersunt*
Hor. Epist. =	Horatius, *Epistulae*
Itin. Ant. =	*Itinerarium Antonini Augusti*
Iordan. Get. =	Jordanes, *Getica sive De Origine Actibusque Gothorum*
Iordan. Rom. =	Jordanes, *De summa temporumvel origine actibusque gentis romanorum*
Joseph. Contra Apion. =	Flavius Josephus, *Contra Apionem*
Joseph. Bell. Jud. =	Flavius Josephus, *De Bello Judaico*
Iul. Obsequens =	Julius Obsequens, *Liber prodigiorum*
Liv. Periochae =	Titus Livius, *Periochae*
Liv. =	Titus Livius, *Ab urbe condita*
Macrob. =	Macrobius, *Saturnalia*
Mon. Anc. =	*Monumentum Ancyranum sive Res Gestae Divi Augusti*
Ovid. Ex Pont. =	Ovidius, *Epistulae ex Ponto*
Orig. Const. =	*Origo Constantini Imperatoris* (Excerpta Valesiana)
Oros. =	Orosius, *Historiae adversum paganos*
Philostr. Apoll. =	Philostratus, *Vita Apollonii*
Plin. Epist. =	Plinius Caecilius Secundus, *Epistolae*
Plut. Gaius =	Plutarchus, *C. Gracchus*
Ptolem. =	Ptolemaeus, *Geographia*
Ruf. =	Sexti Rufi, *Breviarium de Victoriis et Provinciis Populi Romani*
SHA, Marcus Aurelius =	*Scriptores Historiae Augustae*: Vita Marci Antonini Philosophi Iuli Capitolini
SHA, Maximus et Balbinus =	*Scriptores Historiae Augustae*: Maximus et Balbinus Iuli Capitolini
Str. =	Strabo, *Geographica*
Suet. Aug. =	Suetonius Tranquillus, *Divus Augustus*
Paul. Carm. =	Paulinus Nolensis, *Carmina Natalicia*
Tac. Ann. =	Cornelius Tacitus, *Annales*

1 Цитираните заглавия обхващат издания до 2012 г.

Tac. Hist. = Cornelius Tacitus, *Historiae*
Varro, Ling. = M. Terrenti Varronis de Lingua Latina
Vell. = Velleius Paterculus, *Historiae Romanae,* liber posterior
Vitruv. De arch. = M. Vitruvius Pollio, *De Architectura*
Zonar. = Joannes Zonaras, *Epitome Historion*

Б. Епиграфски сбирки, корпуси и приноси.

Бешевлиев, 1952 = Бешевлиев, В., *Епиграфски приноси* (София, 1952)
Геров II = Геров, Б., *Романизмът между Дунава и Балкана II: Епиграфска документация*
Геров, Б., *„Романизмът между Дунава и Балкана. Част първа: от Август до Хадриан“*, ГСУ–ИФФ 45 (1948–1949): 4–91.
Геров, Б., *„Романизмът между Дунава и Балкана. Част втора: от Хадриан до Константин Велики“,* ГСУ–ФФ 47 (1950–1952; 1953): 17–409.
Геров, Б., *„Проучвания върху западнотракийските земи през римско време“*, ГСУ–ФЗФ II–III (София, 1967–1969): 4–246.
Геров, Б., *„Земевладението в римска Тракия и Мизия (I–III в.)“*, ГСУ–ФКНФ 72. 2–1977 (1980): 7–143.
Димитров = Димитров, Д.П., *Надгробните плочи в Северна България* (София, 1942)
Монтана, 2 = Велков, В., Г. Александров, *Монтана 2* (София, 1994).
AEM = *Archäologisch-Epigraphische Mitteilungen aus Österreich – Ungarn*
AB = *Jahreshefte der österreichischen Akademie der Wissenschaften-* Archäologisches Beiblatt.
(**Danoff, AB** = Danoff, Chr. M., *Lateinische Inschriften aus Nordwestbulgarien*. Archäologisches Beiblatt, XXXI, 1939; **Detschew, AB**= Detschew, D., *Antike Denkmälern aus Bulgarien*. AB, XXVIII, 1934, 124)
AEphem = Archaiologike Ephemeris
AE = *L'Année épigraphique. Revue des publications epigraphiques relatives a l' antiquité romaine* (Paris, 1888–)
Bonn. Jahr. = *Bonner Jahrbücher*
CAG = *Carte archéologique de Gaul (*1990–
C (CIL) = *Corpus Inscriptionum Latinarum*, vol. I–XVI (Berlin, 1893–1936)
CCET = Gočeva, Zl., M. Oppermann, N. Hampartumian and Al. Cermanović-Kuzmanović (eds.), *Corpus cultus equitis Thracii*, 5 vols. (Leiden, 1979–1982)
CCID = Hörig, M., E. Schwertheim, *Corpus Cultus Iovis Dolicheni* [Études preliminaries aux religions orientates dans l'empire romain, 106](Leiden-Brill, 1987)
CERom = Petolescu, C.C., *Cronica epigrafica a României*, SCIVA (1981–)
CIMRM = Vermassen, M.J., *Corpus Inscriptionum et Monumentorum Religionis Mithriacae*, 1956–1960
CLEPann = Cugusi u.a., P., ***Studi sui carmi epigrafici***. Carmina Latina Epigraphica Pannonica (Bologna 2007)
CLEMoes = Cugusi, S., *Carmina latina epigraphica Moesica* (2008)
Conrad = Conrad, S., *Die Grabstelen aus Moesia Inferior. Untersuchungen zu Chronologie, Typologie und Ikonografie* (Leipzig, 2004)
EDCS = Epigraphic-Datenbank Clauss / Slaby http://www.manfredclauss.de/
EDH = Epigraphic Datebase Heildelberg, http://edh-www.adw.uni-heidelberg.de/home/
ERAEmerita = García Iglesias, L., Epigrafía Romana de Augusta Emerita (Madrid, 1973)
GLIHalmyris = Zahariadем M., Alexandrescu, C.-G. *Greek and Latin inscriptions from Halmyris. Inscriptions on stone, signa, and instrumenta found between 1981 and 2010* (Oxford 2011)
IAM = Inscriptions antiques du Maroc 2. Inscriptions latines (Paris, 1982)
IGB I = Mihailov, G. (ed.), *Inscriptiones orae Ponti Euxini (editio altera),* Vol. 1. (Sofia, 1970)
IGB II = Mihailov, G., *Inscriptiones graecae in Bulgaria repertae*. Vol. 2 *Inscriptiones inter Danubium et Haemum repertae* (Sofia, 1958)
IGB V = Mihailov, G., *Inscriptiones graecae in Bulgaria repertae*, Vol. 5 *Inscriptiones novae, addenda et corrigenda* (Sofia, 1997)
IGLN = Kolendo, J., V. Božilova, *Inscriptions Grecques et Latines de Novae (Mésie*

Литература

А. Кирилица

Аладжова, Д., А. Божкова, П. Делев и др. (ред.), *Сборник в памет на професор В. Велков* (София, 2009).

Ангелов, Н., „Два римски надгробни надписа от с. Сваленик, Русенско“, *ИАИ* 17 (1950): 278–280.

Атанасова, Й., „Два новооткрити скулптурни паметника от Рациария“, *Археология* 6.1 (1964): 24–28.

Атанасова, Й., В. Герасимова-Томова, „Нови латински надписи от Рациария“, *ИБИД* 32 (1978): 19–32.

Банев, К. Р. Лазов, „Латински надписи от Долна Мизия и Тракия“, *Археология* 23. 4 (1981): 37–44.

Бешевлиев, В., *Епиграфски приноси* (София, 1952).

Божилова, В., „Надписи от светилището на Диана и Аполон при Монтана (Михайловград) “, *Археология* XVIII.2 (1976): 40–48.

Бинев, М., „Монтана“, В: Р. Иванов (ред), *Римски и ранновизантийски селища в България* (София, 2003), 160–182.

Ботева, Д., *Долна Мизия и Тракия в римската имперска система* (София, 1997).

Боянов, Ил., *Римските ветерани в Долна Мизия и Тракия (I–IIIв.)* (София, 2008).

Велков, В., „Към въпроса за аграрните отношения в Мизия през II в. на н.е.“, *Археология* 4.1 (1962): 31–35.

Велков, В., „Епиграфски приноси към историята на Русе и Русенско през римската епоха“, *ИНМР* 3 (1968): 3–10.

Велков, В., Г. Александров, *Монтана* 2 (София, 1994).

Велков, В., Й. Атанасова, „Латински надписи от Рациария“, *ИАИ* 30 (1967): 143–155.

Велков, Ив., „Светилище на *Iuppiter Optimus Maximus* до с. Мокреш, Ломско“, *ИБАИ* 2 (1923–1924): 210–212.

Велков, Ив., „Антични паметници из България“, *ГНМ* 4 (1922–1925): 129–152.

Владкова, П., „Към проблема за етническия състав на населението в Никополис ад Иструм и неговата административна територия през II–IV в. (по епиграфски и археологически данни)“, В: Славова, М., В. Герджикова, Д. Вълчева, Н. Шаранков (ред.), 2010, 414–424.

Георгиев, П., „Римски статуи и надписи от Силистра“, *ИНМВ* 10 (25) (1974): 95–102

Герасимова, В., „Посвещение на Глюкон от с. Новачане, Плевенско“, *НСЕ* 4 (2008): 197–206.

Герасимова-Томова, В., „Античното селище при с. Обнова, Плевенско“, *Археология* 27.3 (1986): 26–33.

Геров, Б., „Романизмът между Дунава и Балкана. Част първа: от Август до Хадриан“, *ГСУ–ИФФ* 45 (1948–1949): 4–91.

Геров, Б., „Романизмът между Дунава и Балкана. Част втора: от Хадриан до Константин Велики“, *ГСУ–ФФ* 47 (1950–1952; 1953): 17–409.

Геров, Б., „Проучвания върху западнотракийските земи през римско време“, *ГСУ–ФЗФ* II–III (София, 1967–1969): 4–246.

Геров, Б., „Земевладението в римска Тракия и Мизия (I–III в.)“, *ГСУ–ФКНФ* 72. 2–1977 (1980): 7–143.

Гочева, Зл., „Организация на религиозния живот в Одесос“, В: М. Лазаров (ред.), *Боговете на Понта. Seminaria Pontica in memoriam prof. Iv. Venedikov* (Варна, 1998), 28–34.

Дечев, Д., „Антични паметници от България“, *ГНМ* 6 (1932–1933): 47–57.

Димитров, Д. П., *Надгробните плочи от Северна България* (София, 1942).

Душаниќ, М., „Асклепиев *ex voto* из Призрена“, *ŽA* 33.1 (1983): 27–32.

Дыдынский Ф. М., *Латинско-русский словарь к источникам римского права* (Варшава, 1896).

Златковская, Т. Д., *Мезия в I–II веках нашей эры (К истории Нижнего Дуная в римское время)*), Москва, (1951).

Иванов, Р., „Висши чинове и центуриони в римската войска на Горна и Долна Мизия (дн. Северна България) през I–III в.“, *ВИСб* (1983:2): 153–169

Иванов, Р., „*Principales* в канцелариите и щабовете на Горна и Долна Мизия (в дн. Северна България) през Принципата“, *Археология* (1984:2/3): 45–59.

Иванов, Р., „Военни лица от V Македонски легион на територията на днешна България (I-III) “, *ВИСб* (1986:6): 70–88.

Иванов, Р., „*Lixa* на V Македонски легион от Ескус“, *Археология* 31.3 (1989): 45–50.

Иванов, Р., „Надгробна плоча на ветеран от V Македонски легион от Абритус“, *Thracia Antiqua* 10: Ал, Фол (ред.), *In memoriam Georgi Mihailov* (София, 1999): 264–267.

Иванов, Р., *Долнодунавската отбранителна система между Дортикум и Дуросторум от Август до Маврикий* (София, 1999).

Иванов, Р. ,(ред.) *Римски и ранновизантийски селища в България*. Том 2 (София, 2003).

of the XIXth International Congress of Roman Frontier Studies held in Pécs, Hungary, September, 2003 (Pécs, 2005), 25–56.
Ando, Cl., "Interpretatio Romana," in: L. De Blois, P. Funke, J. Hahn. (eds.), 2006, 51–66.
Aparaschivei, D., "Being a Physician in Moesia Inferior," *Dacia N.S.* 54 (2010): 141–156.
Ardevan, R., *Viaţa municipală în Dacia Romană* (Timişoara, 1998).
Aricescu, A., *Armată în Dobrogea romană* (Bucureşti, 1977).
Arnold, W. T., *The Roman System of Provincial Administration to the Accession of Constantine the Great.* Third Edition revised by E.S. Boucher, M.A. Oxford, 1914. (Chicago, Ares Publishers Inc., 1974).
Atkinson, K.M.T., "Constitutional and legal aspects of the Trials of Marcus Primus and Varro Murena," *Historia* 9 (1960): 440–472.
Aubert, J.J., "Policing the country-side. Soldiers and civilians in Egyptian villages in the third and fourth centuries A.D.," In: Y. Le Bohec (éd.), 1995, 257–268.
Auffahrt, C., (Hrsg), *Religion auf dem Lande. Entstehung und Veränderung von Sakrallandschaften unter römischer Herrschaft* (Stuttgart, 2009).
Avram, A.P., "Vinicius und Kallatis. Zum Beginn der römischen Kontrolle der griechischen Städte an der Westküste des Pontos Euxeinos," in: G. R. Tsetskhladze (ed.), *The Greek Colonisation of the Black Sea Area* (Stuttgart, 1998), 115–129.
Avram, A., *Prosopographia Ponti Euxini Externa* (Leuven, 2013).
Badian, E., ""Crisis Theories" and the Beginning of the Principate," in: G. Wirth (ed.), *Romanitas-Christianitas. Untersuchungen zur Geschichte und Literatur der römischen Kaiserzeit. Johannes Straub zum 70. Geburtstag gewidmet* (Berlin–New–York, 1982), 18–41.
Baliga, M., "Synkretismus und Romanisierung," in: G. Schörner (Hrsg.), 2005, 39–44.
Banev, K., "Addenda et corrigenda epigraphica (II)," *Archaeologia Bulgarica* V.2 (2001): 31–37.
Babamova, Sl., "Personal Names on the Territory of Paeonia in the Roman Period," *ZA* 58 (2008): 87–96.
Bărbulescu, M., *Viaţa rurală în Dobrogea Romană (sec. I–III p. Chr.)* [Bibliotheca Tomitana III] (Constanţa, 2001).
Bărbulescu, M., «De nouvou sur le Koinon du Pont gauche à partir d'une inscription inédite de Tomis». *Dacia N.S.* 51 (Bucarest, 2007): 139–145.
Barnea, Al., "*Prosopographia Scythiae Minoris* nach den epigraphischen und sphragistischen Quellen von 284 bis zum 7.Jh.," in: Cl. Ludwig (Hrsg.), *Siegel und Siegler. Akten des 8. Internationalen Symposiums für Byzantinischen Sigillographie* (Peter Lang, 2005), 1–31.
Barnes, T.D., *The new Empire of Diocletian and Constantine* (Cambridge–Massachusetts–London, 1982).
Barnes, T., "Prosopography and Roman History," In: K.S.B. Keats-Rohan (ed.), 2007
Barret, J.C., "Romanization: a critical comment," in: D.J. Mattingly (ed.), 1998, 51–68.
Bartels, J., "Was tat der Praefectus saltus? Städtischer Grundbesitz und seine Verwaltung in der römischen Kolonie Oescus," *ZPE* 167 (2008): 276–282.
Baslez, M.-F., «La première présence romaine à Delos (vers 250 – vers 140)», in: A.D. Rizakis (ed.), 1996, 215–225.
Batty, R., *Rome and the Nomads. The Pontic-Danubian Realm in Antiquity* (Oxford-New York, 2007).
Baumann, V.H., "Proprietarii funciarii in Dobrogea Romană, Peuce VI," *Studii şi comunicări de istorie şi archeologie* (1977): 155–163.
Bechtel, F., *Die historischen Personennamen des Griechischen bis zu Kaiserzeit* (Halle, 1917).
Benelli, E., "The Romanization of Italy through the epigraphic record," in: S. Keay, N. Terrenato (eds.), 2001, 7–17.
Beneš, J., *Auxilia Romana in Moesia atque in Dacia* (Praha, 1978).
Bernecker, A., *Die Feldzüge Tiberius und die Darstellung der unterworfenen Gebiete in der Geografie des Ptolemaeus* (Bonn, 1989).
Beševliev, V., *Untersuchungen über die Personennamen bei den Thrakern* (Amsterdam, 1970).
Bleicken, J., *Verfassungs – und Sozialgeschichte des römischen Kaiserreiches. 2. verbesserte Auflage* (Padeborn, 1981).
Blümel, W., *Inschriften von Knidos* [Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien41] (Bonn, 1992).
Bojović, Dr., «Le camp de la legion IV Flavia a Singidunum», In: *Roman Limes on the Middle and Lower Danube* (Beograd, 1996), 65–78.
Borhy, L., "The rank indicator role of the names Flavius and Iulius for prefects on the Tripolitanus Limes. (Remarks on Late Roman Frontier defence in Tripolitania)," *Acta Archaeologica* 41 (1989): 157–174
Bosworth, A.B., "Vespasian and the Provinces: some Problems of the early 70's AD," *Athenaeum* 51 (1973): 63–70
Box. H., "Roman Citizenship in Laconia: Part II," *JRS* 22.2 (1932):165–183.
Boyanov, I., "Municipium Aurelium Durostorum ot vicus Gavidina," *Archaeologia Bulgarica* 14.2 (2010): 53–59.

Branga, N., *Italicii şi veteranii din Dacia. Mărturii epigrafice şi arheologice* (Timişoara, 1986).
Breeze, D.J., "The Organization of the Career Structures of the Immunes and Principales of the Roman Army," *Bonner Jahrbücher* 174 (1974), 245–292.
Brunt, P. A., *The Italian Manpower, 225 B.C.–A.D. 14* (Oxford, 1971).
Brunt, P. A. ,"The Romanization of the local Ruling Classes in the Roman Empire," in: D. M. Pippidi, (éd.) (1976), 161–173.
Borhy, L., "The Rang Indicator Role of the Names Flavius and Iulius for prefects on Tripolitanus Limes (Remarks on Late Roman Frontier Defence in Tripolitania)," in: *Gedenkschrift für A. Mócsy* = *ActaArchHung* 41 (1989): 151–157.
Birley, E., "The Religion of the Roman Army: 1895–1977," *ANRW* II.16.2 (1978), 1506–1541.
Birley, A., *The people of Roman Britain* (California University Press, 1980)
Birley, A.R., *Marcus Aurelius. A Biography*. Revised Edition (New York, 2001).
Birley, A.R. "The Frontier Zone in Britain: Hadrian to Caracalla," in: L. De Blois, E. Lo Cascio (eds.), 2007, 355–371.
Bogdan, I., "À propos de ripa Histri," *Novensia* 15 (2004): 73–89.
Bosworth, A.B., "Vespasian and the Provinces: some Problems of the early 70's AD," Athenaeum 51 (1973): 49-78.
Boteva, D., "The South Border of Lower Moesia from Hadrian to Septimius Severus," in: *Roman Limes on the Middle and Lower Danube* (Belgrade, 1996), 173–176.
Boteva, D., "Legati Augusti pro praetore Moesiae Inferioris. A.D. 193–217/218," *ZPE* (1996): 239–247.
Boteva, D., "À propos des „secrets" du Cavalier thrace," *DHA* 26.1 (2000): 109–118.
Boteva, D., "Soldiers and Veterans dedicating votive Monuments with a Representation of the Thracian Horseman within the Provinces of Lower Moesia and Thrace," in: M. Mirković (Hrsg.), 2003, 199–210.
Boteva, D. "Octavian against Mark Antony and the Fate of Nicopolis near Philippi", In: Proceedings of the 10th International Congress of Thracology. Komotini-Alexandroupolis, 18-23 October 2005 (2007), 81-85.
Boteva, D., "Ancient literary tradition about Moesi," in: L. Vagalinski, N. Sharankov, S. Torbatov (eds.), 2012, 9–22.
Boulvert, G., *Les ésclaves et les affranchise impériaux sous le Haut-Empire romaine*. T.1. [Thèse pour le doctorat de droit] (Aix-Marseille, 1964).
Bounegru, O., M. Zahariade, *Les Forces navales du Bas-Danube et de la mer Noire aux Ier-VIe siècles* [*Colloquia Pontica* 2] (Oxfrod, 1996).
Bowersock, G.W., *Augustus and the Greek world*. Oxford, 1965.
Bunsch, E., J, Kolendo, J. Zelazowski, « Inscriptions découvertes entre 1998 et 2002 dans les ruines du valetudinarium a Novae », *Archeologia* 54 (2003): 43–64.
Cabanes, P., « Les noms latins dans les inscriptions grecques d'Épidamne-Dyrrhachion, d'Apollonia et de Bouthrôtos », in: A.D. Rizakis (ed.), 1996, 89–105.
Casson, S., "Thracian tribes in Scythia Minor," *JRS* 17 (1927): 97–102.
Cavenaile, R., « Prosopographie de l'armée romaine d'Égypte d'Auguste à Dioclétien », in: *Aegyptus* 50, ¼, (1970): 213–320.
Čerškov, E., *Municipium DD ad Sočanica* (Priština– Beograd, 1970).
Chantraine, H., *Freigelassene und Sklaven im Dienst der römischen Kaiser. Studien zu ihrer Nomenklatur* (Wiesbaden, 1967).
Charles, M.B., "Trajan's Guards at Adamklissi: Infantry or Cavalry," *Historia* 53.4.(2004), 476–489.
Cherry, D., *Frontier and Society in Roman North Africa* (Oxford, 1998).
Christescu, V., "Quelques monuments inédits de Tuturcaia (Transmarisca)," *Dacia* 5/6 (1935/1936): 451–452
Christol, M., « La carrière de Traianus Mucianus et l'origin des protectores », *Chiron* 7 (1977): 393–407.
Ciongradi, C., *Grabmonument und sozialer Status in Oberdakien* (Cluj-Napoca, 2007).
Collart, P., "Inscriptions de Philippes," *Bulletin de correspondance hellénique* 56 (1932): 192–213.
Collingwood, R.G., *The Archaeology of Roman Britain* (London, 1930).
Collingwood, R. G., *Roman Britain and English Settlements*. Second edition (Oxford, 1937).
Condurachi, E. "Beiträge zur ländlichen Bevölkerung in der römischen Dobrudscha," in: R.-M.Swoboda-Milenovic (ed.) *Corolla memoriae Erich Swoboda dedicata* [Römische Forscungen in Niederösterreich 5] (Graz–Köln, 1966), 91–104.
Condurachi, E. "Auguste et Cotiso – une page inconnue de la „Guerre des pamphlets à l'époche du second triumvirat," in: *Studia in honorem Georgi Mihailov* (София, 1995), 131–138.
Conole, P., R.D. Milns, "Neronian Frontier Policy in the Balkans: The Career of Ti. Plautius Silvanus," *Historia* 32. 2 (1983): 183–200.
Conrad, S., D. Stančev, "Unveröffentlichte Grabdenkmäler vom römischen Limes and der Unteren Donau,"

Географски показалец

Πενταπόλις 281
Σηλητικής 330

Абритус вж *Abrittus*
Августа Траяна 133-134
Аврен 333
Адриатика 33
Азия 45, 173
Азия (провинзия) 34-35, 46, 69, 83, 98, 177, 353
Акве вж *Aquae*
Аквилея 48, 63, 84, 90, 96, 110, 150-151, 163,165-166, 293, 405
Аквинкум 97, 171, 219
Аквитания 81, 96, 173, 197, 200, 404
Аксиополис вж *Axiopolis*
Акциум вж *Actium*
Алба Юлия 59, 174
Алмус вж *Almus*
Алма (планина) 39
Алмуския 118
Алтимир 81, 100, 280, 297, 369, 420
Амасия 93
Амастрис 77, 93-94
Амфиполис 29-32
Анкира 69, 87, 93, 97-98, 116, 137, 176, 186, 190, 387
Антиохия 124, 203
Апулия 152, 208, 371
Апулум вж *Apulum*
Апушени (планина) 36
Арголида 326
Арециум вж *Arretium*
Армения 132
Арсак 30
Арубиум (съвр. Мъчин) вж *Arubium*
Арчар 148
Астурия 31
Атесте 63, 150, 163
Атика 294, 393
Атина 33, 41-42, 44
Аугуста Треверорум 161-162
Африка 13, 17, 66, 83, 91, 93-94, 98, 100-101, 108, 110, 113, 115, 119-120, 122, 126, 146, 156, 169, 173, 177-178, 199, 202, 208-209, 215, 219, 284, 287, 292-294, 296, 322-323, 328, 337, 339-340, 344, 353-356, 372, 374-375, 378, 380, 384-388, 390, 393-394, 396, 398, 402-404, 409, 415, 430, 432-433
Ахая 26, 30-32, 34, 39-44, 46, 50-51, 56, 58, 125, 149, 293, 355, 372, 401, 415

Бабадаг 402
Бабин зъб 20
Балатон (езеро) 218
Балчик 343
Банат 19, 56
Барбош 192
Барцино (съвр. Барселона) 163
Батенберг 316
Бедриак 47, 54
Бейрут 89
Бела 301-302, 361
Бела Панега 73
Белгика 18, 96, 116, 125, 161-162, 165, 180, 285-286, 292, 345, 371, 286, 396, 406, 415, 430, 431
Белград 134
Бели Лом 364
Беотия 328
Берит 89, 149, 221
Беroя 73, 206, 224, 405
Бесарабия 36
Бетика 66, 162-164, 166, 177, 196, 226, 292, 379, 380, 394, 415
Биволари 114
Благоево 316
Боаза 333
Бон 161
Бонония 110
Босна и Херцеговина 34
Боховица 316
Бракараугуста 148
Брегаре 245, 321, 398, 427
Бресте 241
Брестовец 319
Британия 45-46, 76, 104-105, 110, 123, 129, 214, 386, 405, 415, 429, 433
Брутиум 190
Буребиста 46
Бутеридава 41
Бутово 203-205, 237, 241, 278, 280-283, 289, 291, 293-294, 307, 309-312, 316-317, 319-320, 322, 333, 336, 355, 358, 365, 372, 375-376, 380, 382, 391, 395, 399, 409, 413, 415, 422-424, 426-428, 431
Българево 319
Бяла Слатина 102, 105, 308, 349

Вардар 53, 56
Венетия 122, 199, 291, 323, 402
Ветренци 292, 403
Виена 377
Визовград 354, 368, 438
Виминациум 19, 53, 56, 59-60, 62, 68-82, 84, 84-86, 92, 95, 98-100, 103-104, 116, 123, 134-135, 140-141, 143-150, 152, 154-155, 166, 173, 177, 183, 196, 199, 207, 210-216, 218, 220-221, 223-226, 249, 251-253, 255, 257, 259
Вирунум 150
Висла 36
Вит 26, 102, 111
Витиния 101, 185, 391
Вишовград 351, 387, 433
Влахчани 20
Войник 361
Вълчитрън 421, 426
Върбовка 366, 368, 389

Габаре 370, 377
Гаганица 365, 369
Гадос 17
Галата 345, 423
Галатия 32, 94, 113, 116, 136-137, 176, 190
Галац 192
Галия 17, 26, 47-48, 50, 54-56, 66, 77, 82-84, 89, 92, 105, 110, 114, 116, 118, 122-123, 125, 136, 140, 146, 150, 152, 156, 161-163, 167, 224, 263, 273, 292, 296, 321-322, 326, 334, 337, 339, 341, 343, 345, 353, 355, 370, 376, 378, 381, 385-386, 388, 390, 392-393, 395-396, 400-401, 405, 415, 429
Германия 10, 37-38, 42-43, 47, 89, 96, 125, 136, 161, 171, 200, 293, 323, 355, 357, 375, 377, 380, 386, 400, 407, 432
Глава 427
Глава Панега 20, 92, 119, 282, 287, 308, 314, 335, 350-351, 364, 366, 373, 381, 425
Големо Село 20
Голяма Брестница 94
Горна Бешовица 319
Горна Оряховица 238, 282, 289, 294, 308, 332-334, 342, 349-350
Горско Косово 247, 308, 352, 365, 376, 387, 414, 425, 426, 432,

Именен показалец

Αἰαντίδου τοῦ Μενάνδρου 243
Αἴλιος Ἀσκληπιάδης 204
Π. Αἴλιος Αὐλουπορις 181
Π. Αἴλιος Γάιος 181
Αἴλιος Λονγεῖνος 204
Π. Αἴλιος Μηνιανός 181 Αἴλιος Μήνιος 181, 279
Αἴλιος Μινίκιος Ἀθαναίων 188
Αἴλιος Μινίκιος Μοσχίων 188, 279
Αἴλιος Μινουκιανός 205, 279
Αἴλιος Οὐαλεριανός 205
Ἀμύντωρ Νουμηνίου 243
Ἀνθέστιος 83
Ἀνθέστιος Οὐαλεριανός 119
Ἄννιος Σούπερος 111, 287
Ἀντώνιος Μοντειανός 206
Ἀντώνιος Ἀρχ... 203
Ἀρτεμίδωρος Αἰαντίδου 243
Ἀσκληπιάδης Ἰούλιον 203
Ἄττας Πόσσει 243
Ἄττιος Ὀνήσιμος 199, 202, 296
Αὐρηλία Σαβῖνα 238, 318
Αὐρήλιοι Διονυσόδωρος 203, 205
Αὐρήλιος Ἀντίφιλος Ἀσκληπιάδου 184
Μ. Αὐρήλιος Σκοντις 184
Αὐρήλιος Δημήτριος 184, 310
Αὐρήλιος Εὐτυχιανός Διογένους 240
Αὐρήλιος Θεόδοτος Νισβηνοῦ 175
Αὐρήλιος Θεόδωρος Θεοδώρου 171
Αὐρήλιος Θεόμνηστος Πυθοκλῆς 184, 308
Αὐρήλιος Οὐαλεριανός 135
Μ. Αὐρήλιος Παπας 184
Αὐρήλιος Πάρμις 184, 307
Αὐρήλιος Πρείσκιος Ἀννιανός 184, 305
Αὐρήλιος Πρείσκιος Ἰσίδωρος 184, 305
Αὐρήλιος Πρόκλος 205, 305, 316
Αὐρήλιος Σευῆρος 201
Αὐρ]ήλιος Συνή[σιος 104
Αὐρήλιος Φλάβ[ι]ς 119, 308
Βαλεριανός Βαλερίου 202
Δαεζερεος Μάξιμος Αὐρήλιος 135
Δενθελητικής 330
Ἑρέννιος Ἀπολινάρις 112, 119, 357
Οὐαλερία 243
Ἰουλία Ἀπολαύστη 175, 363
Ἰουλίος Ἀφρικανός 234
Ἰούλιος Ἀλέξανδρος 206
Ἰούλιος Αὐγουρίνος 245, 365
Ἰούλιος Ἰουλιανός 175
Ἰούλιος Κάστος 174, 363
Ἰούλιος Κυῆτος 174, 363
Ἰούλιος Μόσχος β 174, 363
Ἰουλίος Οὐαλέριος 173
Ἰουλίος Ῥουφεῖνος 174
Ἰούλιος Σατουρνεῖνος 91, 364
Ἰούλιος Φρόντων 88, 168, 362, 366
Ἰούλιος Πωλλίων e 174
Ἰούνιος Λουκιανός 186
Τ. Κομίνιος Εὐξενίδης 187
Καστρήσιος 76, 88
Κλαύδιος Ἀκύλας 175
Π. Κορνῆλις Καλποῦρνις 116
Κλαύδιος Πρεισκεῖνος 175, 332
Κοκκεῖος Δομετιανός 205, 336
Κοκκεῖο[ς] Χρυσόγονος 271
Τ. Κομίνιος Κλαυδιανός Ἑρμάφιλος 187
Π. Κορνῆλις Καλποῦρνις 116
Κορνήλιος Μάξιμος 115-116, 339
Λούκιος Γάιος 29
Μάγνος Μεσσαλείνου 241
Μ(ᾶρκος) Αὐρήλιος Αττης Διονυσίου 203
Μᾶρκος Γραφικοῦ 243
Μεστριανός 94
Μέστριος 94
Μίκκος Γαίος 105
Μινίκιος Τρύφων 188
Νεικίας Οὐαλερίου 205
Οὐλπία Ἀγριππεῖνα 179, 412
Μ. Οὔλπιος Ἀρτεμίδωρος 187
Οὔλπιος Δημήτριος 179, 412
Μ. Οὔλπιος Εὐξενίδης 187
Μ. Οὔλπιος Καλλίστρατος 179
Μ. Οὔλπιος Πραίσης 187
Πάπας 67
Πενταπόλις 279
Πομπέϊος Λούκιος 119, 389
Πομπέϊος Λούκιος 119, 389
Ποντικὸς Νεικίου 243
Ῥηγιλλιανός Ῥηγεῖνος 203
Ῥουφεῖνα Ἰάσονος 243
Σωσσία Ἀφρικανή 202
Σωσσία Ἀφρικανὴ 234, 403
Τίτος Αἴλιος Μινίκιος 204
Φλάβιος Αματοκος 20
Φλάβιος Ἀσιανός 177
Φλάβιος Γαϊανὸς 140, 346
Φλάβιος Ἡφαιστίων 203, 349
Φλάβις Βάσσου 126, 350
Φλάουιος Γάλλος 177, 349
Φλάουιος Ἰουκοῦνδος 203
Φλάουιος Μίκκαλος 95
Τ. Φλάουιος Ποσειδώνιος 177
Τ. Φλάουιος Σαλλούστιος 177
Φλάουιος Σεουῆρος 203, 349
Τ. Φλαυίος Θεοδόρος Θεοδώρου 177
Август (император 27 г. пр. Хр.-14 г. сл. Хр.) 11, 15, 17-18, 22-34, 38-39, 41, 46, 50-51, 57, 66, 77, 86-87, 159, 161, 164, 175, 207-208, 245-246, 262, 358, 409
Аврелиан (император 270-275 г.) 59, 93, 305
Аврелии 70-72, 74, 79-80, 82, 91, 98, 103-104, 107, 119-120, 133, 135, 142-144, 146, 152-156, 159, 17, 180, 182-185, 198, 203-204, 216, 218-221, 261-262, 264-265
Аврелий 85, 106, 143, 156, 201, 205-206, 237, 242, 244
Аврелий Азиарх 203
Аврелий Антиохиан 203
Аврелий Антонин 260
Аврелий Виктор (автор) 144
Аврелий Еутюхиан 184
Аврелий Лициниан 133
Аврелий Теодот 184
Т. Аврелий Флавин 171
Азиатик 41

Агрипа 179
Агрипа (М. Випсаний) 27-28, 33-34, 36, 46, 246, 432
Александър 98,235,240
Александър Велики 56
Антистий 129
Антистий Вет 83
Антонии 27-28, 108
Антоний 107
Антоний Македон 206
Антоний Прим 49
Антонин 81
Антонин вж *Пий*
Антонини 50, 96, 98, 162, 178, 204, 206, 236, 247, 263
Антония Трифена 28
Апиан (историк) 26
Апоний Сатурнин (Марк) 48
Арунций Валенс 238
Арунций Флама 41
Атик (Г. Бебий) 59

Балбин (император 238 г.) 132
Бато 50
Брут (М. Юний) 27, 50, 83

Валерии 17, 76, 81-82, 86, 108, 116-117, 141, 143, 147, 203, 222, 227, 248, 255, 261, 263-265
Валерий 81-82, 121, 202, 249, 263
Велей Патеркул 32, 34-36, 39, 43-45
Веспасиан (император 69 - 79 г.) 45, 47-49, 52-54, 56, 58, 62-62, 66, 93-94, 125-127, 137, 154, 173, 185, 188, 194, 212, 216, 332, 349-350, 428
Викторин (галски император 269 - 271 г.) 62
Виниций 32
Виргиний Руф 47
Вителий (император 69 г.) 47-48, 54-56, 173
Витразий Полион 174, 204
Вологес 33, 36

Гай Антоний 25, 27, 52
Галба (император 68-69 г.) 47-48, 200, 225
Галиен (император 253-268 г.) 22, 60, 131-133, 143-144
Гелий (автор) 50
Германик Цезар 43
Гордиан III (император 238 - 244 г.) 119, 131-132, 188
Гракх 49

Делдо 24-25, 27
Децебал 60, 98, 105
Дидий Гал 44-46
Диоклециан (император 284 - 305 г.) 21-22, 66, 95, 113, 117, 133, 143, 214, 251
Домициан (император 81-96 г.) 20, 49, 52-53, 60-61, 94, 122, 124, 136, 154, 163, 176, 182, 210
Друз, Нерон Клавдий 32-33, 38, 43
Друз Цезар 153

Евтропий (автор) 25, 144
Елагабал (император 218-222 г.) 111, 179, 428
Елиан 45-46
Елии 45, 79-80, 82, 91, 100-101, 103-104, 120, 125, 132, 135, 142-143, 152, 154-155, 180-182, 188, 198, 203-204, 216-217, 220, 236, 250, 261-262, 265
Елий 87, 141, 181, 249, 251
Елий Викторин 108
Елий Кат 29, 33, 40-43, 45, 47
Елий Перегрин 100,
Елий Фавентин 169
Елий Хекатей 181

Йосиф Флавий 48
Калигула (император 37-41 г.) 43, 161
Калпурний 116, 240
Калпурний, Гай 240
Каракала (император 211-217 г.) 70, 115, 142, 154, 171, 176, 183, 204, 207, 210-211, 219-221, 226, 240, 260, 264
Касии 83, 152, 198, 223, 254
Касий (Дион, историк) 10-11, 24-25, 31-40, 42
Касий (номен) 78, 92, 154, 196, 203, 235
Клавдии 78, 86, 92, 120, 125-126, 128, 135, 139, 143, 175-176, 193, 195, 235-236, 250, 265, 330
Клавдий (номен) 36, 39-41, 43, 45-49, 52-53, 55, 58, 61,
Клавдий (император) 32, 34, 37-39, 41- 47, 50-51, 53, 56, 59, 126, 134, 161, 175, 181, 187, 212, 222, 231, 247, 297, 329
Клавдий Приск 184
Клавдий Птолемей 59
Кокцеи 81, 92, 95-97, 120, 127-129, 135, 139, 178, 195-197, 199, 204, 223, 235-, 250, 265, 335-336
Кокцей 81, 97, 174, 178, 196, 197, 217, 251
Комод (император 176-192 г.) 144, 154, 169-170, 183, 220, 297, 343, 348, 382
Константин (император 306-337 г.) 14, 22, 93, 128, 133-135, 146, 167, 299, 307, 345
Корнелии 149
Корнелий 115-116, 148
Корнелий Сципион 31
Корнелий Фуск 55
Котис 27, 28, 40, 42, 44
Курион 25, 52

Латиний Пандуса 31, 40, 44
Лентул 24, 26, 33, 35-41, 43, 45-47, 48, 49
Лентули 37
Лицинии 25, 27-28
Лициний Мукиан 47
Лициний Мурена 28
Луций 205
Луций Вер 165, 183, 209, 297
Луций Гай 41
Луций Гал 29, 40, 47
Луций Марций Мацер 44
Луций Помпоний Флак 44
Луций Тарий Руф 30-31

Максимиан (император 285-305 сл. Хр.) 214
Максимин Тракиец (император 235-238 г.) 132, 138, 173
Марбод (крал на маркоманите) 35
Марк Аврелий (император 161-180 г.) 19, 66, 70, 72, 75, 77, 79, 82, 85, 101-102, 108-110, 115, 130, 137, 142, 144, 153, 155, 162, 165, 170, 183, 185-186, 188, 203-204, 209, 217, 221, 236-237, 240, 242, 263-264, 279, 282, 287, 297, 302, 361, 390, 410
Марк Антоний 25-26, 27-28, 51
Марк Валерий 108
Марк Виниций 32, 36-37
Марк Лициний Крас 23-28, 35, 37-38, 46
Марк Прим 27, 29, 39-40, 46
Марк Теренций Лукул 25-26, 38
Марк Улпий Траян вж *Траян*
Марцел 27
Мемии 223
Мемий Регул 32, 41, 43-44, 188, 377
Меценат 11
Мукиан (когномен) 107

Нерва (император 96-98 г.) 95-97, 128, 178, 197, 335

Тематичен показалец

ἀγορανόμος 306, 307
ἀγωνοθέτης 307, 331, 349
ἀνθύπατος 41
ἀντεφήβαρχος 307
ἀργυροταμίας 332
ἀρχιερατικός 278, 362
ἀρχιέρεια 362-363, 379
ἀρχιερεύς 181, 188, 278-279, 289, 306-307, 337, 348, 362-363, 369, 379
ἀρχιραβδουχῖσα 279
ἄρχων 42, 182, 278-279, 306-307, 331-332, 362

βασιλεύς 348
βιξιλάρις 363
βουλευτής 119, 306, 307, 331-332, 348, 363, 389

γερουσιάρχης 278-279
γερουσιάστης 349
γερουσιαστής 278-279, 336, 349, 357, 363, 386, 412-413, 420
γραμματεύς 279
γυμνα<σ>ιάρχης 305
γυμνασιάρχης 306

δισποντάρχης 349

ἔκδικος 206, 278, 433
ἐκκλησία 172
εὐεργέτης 306
εὐποσιάρχης 296, 420
ἐφήβαρχος 306-307, 349

ἱέρεια Μητρὶ Θεῶν 403
ἱερεύς 278-279, 289, 304-305, 306-307, 336
ἱερία 306
ἱερονείκης 363
ἱεροφάντης 349

ἱππικός 303

κιρκίτωρ 374
κράτιστος 171, 348

μεσόχορος 249, 336
μυστάρχης 335
μύστης 279, 290, 331, 349, 418
μύστης Διόνυσος 279

νείκης 305, 307

πατήρ 203
ποντάρχης 279, 306-307, 326, 337, 349, 378
πρεσβευτής 44, 278, 306
προστάτης 202, 278, 306-307, 349
πρῶτος 278-279, 305-306, 349, 363, 412

στρατηγός 330
συναγωγεύς 278

ὑπατικός 44

φιλοκύνηγος 278, 286, 349, 357, 380

χοροστάτης 306

авансиране 65, 70-71, 77-78, 80, 86-87, 89. 91, 93, 100, 102-104, 107, 109, 112-113, 117, 121, 127-128, 130-132, 134, 138-139, 141, 153, 156, 167, 170-171, 179-180, 185, 189, 204, 210, 461
августал вж *augustalis*
августал вж *augustalis*
агонотет 177
агораном 184, 191
адепт 202, 204, 234
аквилифер вж *aquilifer*
ала вж *ala*
анарти 36
антипат 47
апойкия 23, 88, 95, 101, 103, 120, 175, 177-178, 181, 184, 191-192, 201-203, 206, 240, 257, 263, 381, 385
апули 37
архиерей 177, 181, 184, 186, 191
архимист вж *archimysta*
архонт вж *archon*
ауксилия вж *auxilia*
ауспициум 29

баналeн (име или когномен) 69, 71, 73, 81-82, 113, 117, 125, 263
банализиран 77, 81, 90, 117, 142 вж *баналeн*
бастарни 24-28, 36
бенефактор 171, 202
бенефициарий вж *beneficiarius*
беси 27-29, 31-33, 35, 37, 71, 83, 109, 119, 136, 193, 194, 196-197, 198-201, 241-242, 383, 429
божества 98, 105, 140, 151, 163, 177, 214, 225
Аполон 25, 100, 151, 184; Асклепий 161; Дарзалас 234; Диана 61, 91, 100, 151, 182; Долихен/ Dolichen 142, 176, 177, 178, 202-203, 229, 298, 373; Марс 162; Митра 98, 111, 164; Нимфите 100; Силван 177, 201; Херкулес/ Hercules 192, 225; Юнона/ Iuno 107, 198; Юпитер/ Iuppiter 25, 107, 176, 198, 205; Coelum 223; Heros Surgethis 105; Dea Orcia 214; Dea Placida 105, 174; Dea Roma 37;Dea Syria 98; Pantheus Augustus 163; Terra 223; Tanatus 223
бои 27, 96
булевт 164, 171, 174, 177, 179, 181, 183-184, 189, 236-237, 242-243
вексилация вж *vexillatio*
вектигал 100, 133, 147, 165, 170, 212, 223, 226
викус вж *vicus*
военен лагер 5, 9, 10, 51, 56, 59, 69, 76, 88, 116, 130, 139, 142, 144, 175, 191-192, 217, 219, 245, 247, 250, 256, 259, 262
военен престиж 92, 113, 117, 127, 129, 132, 140, 168, 222
военен романизъм 53, 68, 78, 81-82, 87-88, 90, 94-95, 98, 105, 107-108, 110, 111-112, 114-115, 117, 120, 123-128, 132, 139, 140, 142-144, 146, 148, 173-175, 180-181, 185, 188, 196, 198-199, 201, 203, 211, 215, 217, 251, 264-266, 283, 321, 330, 335, 340, 345, 354, 356-357, 375, 380-381, 384, 388, 404, 407
военно именуване 68, 71, 106, 234

гарнизон 34, 38, 46, 56-57, 67, 73, 100, 108-109, 111, 115, 117, 121, 129-132, 138, 142, 145-146, 154, 170, 175, 209, 345, 397-398, 409
гвардейци 71, 76, 106, 135
гвардия 47, 57, 61, 77, 121, 127, 129-130, 137, 211, 222, 241
гентилно име 7, 15-16, 70-71, 73, 88, 118, 125, 141, 147, 150, 155-156, 173, 180, 234, 246, 249, 271, 284, 402, 410, 437
герузиарх 181
герузия 177, 179, 181

герусиаст 171, 179, 240
гети 24-29, 33, 36, 38, 40, 42-43, 46-47, 171
гимназиарх 205
градски надзорник вж *praefectus saltus*
градски сенат вж *ordo decurionum*
градски съвет 8, 57, 106, 108, 119, 168, 185, 189-190, 196, 208, 212-213, 217-218, 220-221 вж *ordo decurionum*
градски съветник 57, 119, 164, 182, 184, 189, 258
Граждански войни 25-26, 47-53, 55, 57-58, 61, 84, 162, 173
граждански брак вж *matrimonium iustum*
граждански статус 189, 201, 229, 264
гражданско право 4-8, 14-16, 22, 49-51, 68-70, 75, 77-79, 81, 83-85, 93, 97-99, 102, 108, 110, 117, 121-126, 129, 137, 140-141, 144, 146-148, 151, 155-156, 174, 179-181, 183, 191, 193-194, 196-203, 205, 212, 216, 222,
гражданство 50, 66-67, 70, 75, 100-101, 123-125, 127, 152-153, 163, 192, 194-195, 224, 234, 236, 239, 242, 244, 254, 258, 260
губернатор 74, 80, 174

даки 24-27, 33, 35-41, 46, 49, 55, 57, 60-61, 136, 150, 173
далмати 33, 35-36, 39
дардани 25, 27, 52-53
дедитиции вж *dediticii*
дедукция 51-52, 56-58, 61-62, 71, 75, 121, 176, 195, 222, 149, 264-265
декрет 431, 164, 192, 461
декурион вж *decurio*
декурионат 183, 215-216, 220-221, 223, 225-226
декурионско съсловие вж *ordo decurionum*
дентелети 24-25, 28, 52, 151
дериватив (когномен) 18, 70, 78-79, 81, 90, 94, 108, 114-115, 118-119, 125, 128-130, 144, 150-151, 180, 206, 208, 210, 217, 226, 230, 233, 235, 238, 241, 258-259, 250, 260
диоцези 21
диплома 9, 60, 73, 83, 88, 106, 116, 120, 123-124, 139, 194, 220, 241, 246, 289
домицил 68, 74-75, 136
дуовир вж *duovir*
дупликарий вж *duplicarius*
дуумвир вж *duumvir*
дуумвирал 174, 180, 215
дуумвират 173, 179-180, 226
дуценарий вж *ducenarius*

евергет 32, 41, 88, 172, 198, 202, 204
евергетизъм 5
евергетски 202
евлогия 45-46
евокат вж *evocatus*
едил 117, 173-175, 178-180, 184, 186, 189, 198, 208, 218, 221-224, 235, 240
екзарх вж *exarchus*
елинофонски 12, 52, 57, 67-68, 71, 77-78, 83-85, 88, 91, 94, 98, 116, 120, 125, 127, 135, 142-143, 145, 149-150, 152, 154, 156, 171, 178, 185, 188, 191, 195, 200-202, 205, 207, 215, 217, 236, 238, 240, 248, 257, 261, 264-266, 273, 283, 293-294, 296, 322, 338, 343, 356-357, 382, 386, 389, 404, 409, 429
елински 11, 13, 23, 42, 70-72, 78-80, 82-83, 86, 88, 91-92, 95-96, 98, 106-107, 113-114, 118-, 120, 127, 130, 139, 143-145, 147, 149, 152, 154, 172, 174-175, 177-179, 181-182, 184-185, 187-188, 191-192, 197-198, 200-207, 217, 221, 230, 234-237, 240, 242-245, 252-254, 258-259, 264-266, 285, 291, 296, 384-385, 391-393, 397, 401, 403, 407, 415, 428, 430, 432, 437
елити 3, 6-7, 15, 17, 51, 91-93, 97-98, 100, 103, 106, 114, 119-121, 127-128, 131, 134, 140, 147, 159-160, 162, 167-168, 171-175, 178, 180-182, 184-185, 188, 207, 214, 216, 219-221, 224, 227, 231, 234, 237, 231, 263-265, 267, 354
емпориум 20
епископ 74
епихоричен 21, 53, 79, 89, 105-106, 120-121, 134, 140, 142, 146-147, 155-157, 197, 204, 218, 230, 240, 243, 245, 253, 255, 266, 343-344, 391, 410, 432
еупосиарх 202, 204
ефеб 184, 205
ефебарх 203, 205
ефебски 184, 202-203, 206

жрец 33, 108, 119, 168, 174, 176-179, 181-182, 184-186, 191, 202-206, 222, 224-225
жречески 174, 176, 179, 184, 186, 188, 190, 202-205, 216, 242, 272
жрица 175, 179, 202

западен романизъм 77, 111, 118, 136, 141, 144, 183, 237, 265, 273, 283, 285, 234-325, 345, 353, 356
знаменосец вж *vexillarius*

илири 85, 141
императорска романизация 17, 19, 83, 85, 91, 115, 127, 133, 172, 176, 182, 195, 206, 263, 266
императорски легат 19, 29, 32, 43, 45, 47, 56, 129
императорски фиск 74, 199
итинерарий 74-75
на Антонин 75

кавалерийска гвардия вж *equites singulares*
кавалерийски префект вж *praefectus equitum*
канаби 90, 94, 130, 168, 176, 185, 189, 192, 194, 236
карпи 132, 171
кастел 20, 79, 110-111, 116-118, 121-124, 127-129, 146, 154, 192, 211-212, 259-260 вж *castelum*
катапулт 210
квазимуниципален 185, 189, 192, 207, 259, 272
квазипатронатни 14-16
квестор вж *quaestor*
квинквенал вж *quinquennalis*
квиритски брак 81, 90, 244
келти 71, 96, 105, 123, 141, 157
кинеги 119
колегия 63, 113, 169, 173 вж *collegia*
на августалите 63; на ветераните 202; на жреците 174, 242; на занаятчиите 168; религиозна 206; на спекулаторите 113; на фрументариите 113
колони 119
колонизация 7, 15, 50-53, 56, 58, 85, 93, 96-97, 122, 129, 150, 154, 172, 188, 199, 201, 237, 262, 265, 338, 396
колония вж *colonia*
кондуктор 160, 164-165, 244
конни гвардейци 71, 76, 106 вж *equites singulares*
конник 89-90, 93, 97, 99, 105-106, 115-117, 121, 123, 125, 128, 134, 156, 159-160, 166-172, 180,